

T.C.
SİNOP ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
TEMEL İSLAM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
ARAP DİLİ VE BELAGATI BİLİM DALI

BAHA TAHİR'İN SEÇME HİKÂYELERİ ÜZERİNE BİR İNCELEME
EMİNE AKDAĞ

Tez Danışmanı
Dr. Öğr. Üyesi Doğan FIRINCI

SİNOP-2022

TEZ KABUL VE ONAY SAYFASI

Emine AKDAĞ tarafından hazırlanan “Baha Tahir’in Seçme Hikâyeleri Üzerine Bir İnceleme” başlıklı bu çalışma 31/10/2022 tarihinde yapılan bu savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından oybirliği olarak kabul edilmiştir.

İmza

Başkan

Doç. Dr. İbrahim TÜFEKÇİ

Sinop Üniversitesi/İlahiyat Fakültesi

İmza

Üye

Dr. Öğr. Üyesi Doğan FIRINCI

(Danışman)

Sinop Üniversitesi/İlahiyat Fakültesi

İmza

Üye

Dr. Öğr. Üyesi Yusuf KARATAŞ

Eskişehir Osmangazi Üniversitesi/İlahiyat Fakültesi

İmza

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

30 / 12 / 2022

Prof. Dr. Fadime DİRİK

Enstitü Müdürü

ETİK BEYANI

LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Tez Yazım Kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmasında; tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi, tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu, tez çalışmasında yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi, kullanılan verilerde herhangi bir değişiklik yapmadığımı, bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu, bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim.

31.10.2022

Emine AKDAĞ

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	vii
ABSTRACT	viii
KISALTMALAR	ix
ÖN SÖZ.....	x
GİRİŞ	
ARAŞTIRMANIN KONUSU VE ÖNEMİ.....	1
ARAŞTIRMANIN AMACI.....	2
ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ.....	2
ARAŞTIRMANIN KAPSAMI VE SINIRLARI.....	3
LİTERATÜR	3
TEZDE GEÇEN TERİMLER.....	4
BAHA TAHİR'İN HAYATI	5
BAHA TAHİR'İN İLMİ VE EDEBİ KİŞİLİĞİ	5
BAHA TAHİR'İN SEYAHATLERİ	7
BAHA TAHİR'İN ESERLERİ	8
BAHA TAHİR'İN ALDIĞI ÖDÜLLER	10
BİRİNCİ BÖLÜM	
EDEBİ BİR TÜR OLARAK HİKÂYE	
1.1. HİKÂYE	11
1.1.1. Hikâyenin Unsurları.....	13
1.1.1.1. Kişi	14
1.1.1.2. Zaman.....	14
1.1.1.3. Mekân.....	15
1.1.1.4. Olay Hikâyesi.....	15
1.1.1.5. Anlatıcı Bakış Açısı	16
1.1.1.5.1. İlahi Bakış Açısı.....	16
1.1.1.5.2. Gözlemci-Figüran Bakış Açısı.....	16
1.1.1.5.3. Tekil/Kahraman Bakış Açısı	17
1.1.2. Hikâye Türleri	17
1.1.2.1. Olay Hikâyesi / Klasik Hikâye.....	17
1.1.2.2. Durum Hikâyesi / Modern Hikâye	18

1.1.3. Hikâyede Plan	18
1.1.4. Hikâyede Dil ve Üslup	18
1.1.5. Hikâyede Tema	20
1.2. MODERN ARAP HİKÂYESİCİLİĞİ	20
1.2.1. Mısır’da Modern Arap Hikâyeciliğinin Doğuşu ve Gelişimi	22
1.3. MODERN ARAP HİKÂYESİCİLİĞİNDE ÖNE ÇIKAN BAŞLICA TEMALAR ...	25

İKİNCİ BÖLÜM

BAHA TAHİR’İN SEÇME HİKÂYESİLERİ ÜZERİNE BİR İNCELEME

2.1. BAHA TAHİR’İN MODERN ARAP HİKÂYESİCİLİĞİNDEKİ YERİ	29
2.2. BAHA TAHİR’İN HİKÂYESİLERİ BAĞLAMINDA HİKÂYESİCİLİĞİ.....	31
2.2.1. <i>Bi Civari Esmaki Mülevvenetün</i> Hikâyesinin Tanıtımı.....	32
2.2.1.1. Olay Örgüsü	32
2.2.1.2. Anlatıcı Bakış Açısı	32
2.2.1.3. Zaman.....	34
2.2.1. 4. Mekân.....	36
2.2.1.5. Kişiler.....	37
2.2.1.6. İşlenen Tema	38
2.2.2. <i>Müzâhara</i> Hikâyesinin Tanıtımı	38
2.2.2.1. Olay Örgüsü	39
2.2.2.2. Anlatıcı Bakış Açısı	39
2.2.2.3. Zaman.....	40
2.2.2.4. Mekân.....	40
2.2.2.5. Kişiler.....	41
2.2.2.6. İşlenen Tema	42
2.2.3. <i>Bi’l-ems Halimtu bik</i> Hikâyesinin Tanıtımı	42
2.2.3.1. Olay Örgüsü	44
2.2.3.2. Anlatıcı Bakış Açısı	45
2.2.3.3. Zaman.....	48
2.2.3.4. Mekân.....	49
2.2.3.5. Kişiler.....	50
2.2.3.5.1. Anlatıcı-Yazar	50
2.2.3.5.2. Fethi	50
2.2.3.5.3. Kemal	50
2.2.3.5.4. Anne-Marie	51

2.2.3.5.6. İşlenen Tema	51
2.2.4. <i>Nafizetün</i> Hikâyesinin Tanıtımı	52
2.2.4.1. Olay Örgüsü	53
2.2.4.2. Anlatıcı Bakış Açısı	53
2.2.4.3. Zaman.....	53
2.2.4.4. Mekân.....	53
2.2.4.5. Kişiler.....	54
2.2.4.6. İşlenen Tema	54
2.2.5. <i>Fî Hadîkatîn Ğayri Adîyetin</i> Hikâyesinin Tanıtımı	55
2.2.5.1. Olay Örgüsü	56
2.2.5.2. Anlatıcı Bakış Açısı	57
2.2.5.3. Zaman.....	58
2.2.5.4. Mekân.....	59
2.2.5.5. Kişiler.....	60
2.2.5.6. İşlenen Tema	61
2.2.6. <i>Muḥakemetül Kahini Kaye-Nan</i> Hikâyesinin Tanıtımı.....	61
2.2.6.1. Olay Örgüsü	62
2.2.6.2. Anlatıcı Bakış Açısı	62
2.2.6.3. Zaman.....	64
2.2.6.4. Mekân.....	64
2.2.6.5. Kişiler.....	65
2.2.6.6. İşlenen Tema	65
2.2.7. <i>Ferîhatün</i> Hikâyesinin Tanıtımı.....	66
2.2.7.1. Olay Örgüsü	66
2.2.7.2. Anlatıcı Bakış Açısı	67
2.2.7.3. Zaman.....	68
2.2.7.4. Mekân.....	68
2.2.7.5. Kişiler.....	69
2.2.7.6. İşlenen Tema	69
2.2.8. <i>Lâkin</i> Hikâyesinin Tanıtımı.....	70
2.2.8.1. Olay Örgüsü	70
2.2.8.2. Anlatıcı Bakış Açısı	71
2.2.8.3. Zaman.....	72
2.2.8.4. Mekân.....	72

2.2.8.5. Kişiler.....	73
2.2.8.6. İşlenen Tema	73
2.2.9. <i>Ente İsmuke Eyh?</i> Hikâyesinin Tanıtımı.....	74
2.2.9.1. Olayın Örgüsü	74
2.2.9.2. Anlatıcı Bakış Açısı	75
2.2.9.3. Zaman.....	75
2.2.9.4. Mekân.....	76
2.2.9.5. Kişiler.....	76
2.2.9.6. İşlenen Tema	76
2.2.10. <i>El-Caratün</i> Hikâyesinin Tanıtımı	77
2.2.10.1. Olay Örgüsü	77
2.2.10.2. Anlatıcı Bakış Açısı	78
2.2.10.3. Zaman.....	78
2.2.10.4. Mekân.....	79
2.2.10.5. Kişiler.....	79
2.2.10.6. İşlenen Tema	81
SONUÇ.....	82
KAYNAKÇA	84
ÖZGEÇMİŞ.....	86

ÖZET

BAHA TAHİR'İN SEÇME HİKÂYELERİ ÜZERİNE BİR İNCELEME

EMİNE AKDAĞ

Sinop Üniversitesi

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü

Arap Dili ve Belagatı Ana Bilim Dalı

Yüksek Lisans, Ekim/2022

Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Doğan FIRINCI

Mısır tarih boyunca ilim, edebiyat ve birçok alanda önemli şahsiyetlere ev sahibi olmuştur. Günümüzde de Mısır halen önemli Modern Arap Edebiyatçıları bünyesinde barındırır. Bu çalışmada roman, tiyatro ve hikâye alanında birçok eser verip, eserlerini uluslararası alana taşıyan ve roman, hikâye, tiyatro dalında ödüller almış Baha Tahir'in hikâyecilik tarafı ön plana çıkartılmaya çalışılmıştır. Baha Tahir eserlerini ülkesinin yirminci yüzyıl ile yirmi birinci yüzyılın başlarında yaşamış olduğu olaylara ışık tutmuş ve yazıya geçirmiştir. Kullandığı anlatım teknikleri özellikle de eserlerinde işlemiş olduğu temalarla uluslararası birçok alanda sesini duyurmayı başarmıştır.

Yazar Baha Tahir'i ve eserlerini daha doğru anlayabilmek için çalışmanın giriş bölümünde yazarın hayatına, ilmi ve edebi kişiliğine, eserlerine yer verilmiştir. Çalışmanın birinci bölümünde ise hikâyenin oluşum serüvenini, yapı ve unsurlarını ele alarak dil ve üslup açısından bilgilendirilmeye çalıştık. Çalışmasının ikinci üçüncü bölümünde ise yazarın beş hikâye kitabından seçmiş olduğumuz hikâyeleri inceleyerek yazarın Modern Arap hikâyeciliğine sunmuş olduğu katkılara dikkat etmeye çalıştık. Son olarak yazarın hikâyeciliği hakkında birtakım genellemelere ulaşarak eserlerinde vermek istediği ana mesajı sonuç bölümünde vermeye çalıştık.

Anahtar Sözcükler: Modern Arap Edebiyatı, Modern Arap Hikâyeciliği, Hikâye, Baha Tahir.

ABSTRACT

AN ANALYSIS ON THE SELECTED STORIES OF BAHÀ TAHİR

EMİNE AKDAĞ

Sinop University

Institute of Graduate Programs

Department of Arabic Language and Rhetoric

MSc, October/2022

Advisor: Assistant Professor Doğan FIRINCI

Throughout history, Egypt has hosted important figures in science, literature and many fields. Even today, Egypt still has important Modern Arabic Literature. In this study, the storytelling side of Baha Tahir, who produced many works in the field of novel, theater and story, carried his works to the international arena and received awards in the fields of novel, story and theater, was tried to be brought to the fore. Baha Tahir sheds light on the events that his country has experienced in the twentieth century and the beginning of the twenty-first century and put it in writing. He succeeded in making his voice heard in many international areas, especially with the narrative techniques he used, especially the themes he worked on in his works. In order to better understand the author Baha Tahir and his works, the life, scientific and literary personality of the author, and his works are included in the introduction part of the study. In the first part of the study, we tried to be informed in terms of language and style by dealing with the story's formation adventure, structure and elements. In the second and third part of his work, we tried to pay attention to the contributions of the author to Modern Arabic storytelling by examining the stories we selected from the author's five story books. Finally, by reaching some generalizations about the author's storytelling, we tried to give the main message that he wanted to give in his works in the conclusion section.

Keywords: Modern Arabic Literature, Modern Arabic Storytelling, Story, Baha Tahir.

KISALTMALAR

Bkz.	: Bakınız
C.	: Cilt
Dr.	: Doktor
Ed.	: Editör
Ens.	: Enstitü
H.	: Hicri
Hız.	: Hazreti
Ö.	: Ölümü
Öğr.	: Öğretim
Örn.	: Örnek
S.	: Sayfa
Ünv.	: Üniversite
Vb.	: Ve benzeri
Yy.	: Yüzyıl

ÖN SÖZ

Arap dünyası 19. yüzyılın sonlarına doğru birinci dünya savaşının etkisi ve beraberinde getirdiği birden fazla faktör ile birlikte hızlı bir modernleşme süreci içine girmiştir. Bu yüzyıldan itibaren Arap dünyası sosyal, siyasi, ekonomik, kültürel vb. olumlu ve olumsuz birçok değişim yaşamıştır. Eleştirmenlerin bir kısmı bu zaman aralığını çöküş dönemi olarak nitelerken büyük çoğunluğu uyanış dönemi olarak görmektedir. Nitekim matbaa kullanımının yaygınlık kazandığı bu devirde çok sayıda kitap, gazete ve dergi yayınlanmış, Arap toplumu yayılan yeni edebi akımlarla buluşmuştur. Biz de çalışmamızda bu dönemde yaşayan ve kaleme aldığı eserlerle modern Arap edebiyatına önemli katkıları bulunan Mısırlı Baha Tahir'i ve modern Arap hikâyeciliğindeki yerini tespit etmeyi hedefledik. Çağdaş bir yazar olması sebebiyle henüz hakkında çok fazla akademik çalışma bulunmayan yazarın kendi eserlerini ve onu konu edinen makale, kitap ve diğer çalışmaları inceleyerek onun modern hikâye anlayışını ortaya koymaya çalıştık. Çalışmamız giriş ve iki ana bölümden oluşmaktadır. Giriş bölümünde yazarın hayatı ve edebi kişiliği, seyahatleri, ödülleri ve eserleri hakkında bilgi verilmeye çalışılmıştır. Birinci bölümde ise hikâyenin biçim ve unsurları, Arap hikâyeciliğinin doğuşu ve gelişimi ele alarak öne çıkan başlıca ana temalara değinilmiştir. İkinci bölümde ise Baha Tahir'in farklı zaman ve mekânda yayınlamış olduğu beş öykü kitabından seçtiğimiz hikâyelerle yazarın yaşadığı dönemin sosyal, siyasi, ekonomik vb. konuları üzerinde durulmuştur. Hikâye oluşturan unsurlardan kişi, yer, zaman, mekân kavramları ele alınmıştır. Baha Tahir'in hikâyelerinde işlediği konular ve okuyucuya vermiş olduğu mesajlar analiz edilerek yazarın modern Arap hikâyesine sunmuş olduğu katkıya dikkat çekilmiştir. Yazmış olduğum yüksek lisans tezimin bütün süreci boyunca beni motive eden ve desteklerini hiçbir zaman esirgemeyen başta danışman hocam Dr. Öğr. Üyesi Doğan FIRINCI olmak üzere Doç. Dr. İbrahim TÜFEKÇİ'ye ve tezin olgunlaşmasında son derece katkıları olan Dr. Öğr. Üyesi Yusuf KARATAŞ hocama teşekkürlerimi sunarım. Ayrıca eğitim öğretim hayatım boyunca daima arkamda duran bana maddi manevi her türlü fedakârlığı gösteren başta babam ve annem olmak üzere ailemin değerli üyelerinin her birine sonsuz teşekkür ederim.

Emine AKDAĞ - 2022

GİRİŞ

ARAŞTIRMANIN KONUSU VE ÖNEMİ

1798 tarihinde Napolyon'un Mısırı işgali sonrasında Arap edebiyatında önemli gelişmeler yaşanmıştır. Özellikle matbaanın bu coğrafyada yaygınlaşıp gelişmesiyle edebiyat zenginleşmiş ve yaygın bir hale gelmiştir.

Böylelikle Arap edebiyatçıları modern manada roman, hikâye, tiyatro gibi yeni edebi türler keşfederek eserler vermeye başlamışlardır. Bu eserlerin ana temaları evrensel olduğu kadar kendi ülkelerinde yaşanan değişimlerin olumlu veya olumsuz etkilerini yansıtacak kadar da yerel niteliktedir.

Genel görüşe göre, birçok medeniyeti bünyesinde barındırıp ev sahipliği yapan Mısır, sayısız edebiyatçı ve âlimi yetiştiren bir kültür merkezi olarak modern Arap edebiyatının gelişiminde öncü kabul edilmiştir.

Bu itibarla modern Arap edebiyatına önemli katkıları bulunan ancak muasır bir yazar olması sebebiyle hakkında daha önce yapılmış çok fazla akademik çalışmaya rastlayamadığımız Mısırlı Baha Tahir'in hikâyeciliği bağlamında tanıtılması ve edebiyata katkılarının ortaya konulması son derece önem arz etmektedir. Biz de bu çalışmada aşağıdaki soruların cevabını bulmaya çalışacağız:

- Baha Tahir'in eserleri nelerdir?
- Baha Tahir'in ilmi ve edebi kişiliği?
- Baha Tahir hakkında yapılmış çalışmalar nelerdir?
- Baha Tahir'in aldığı ödüller nelerdir?
- Öne çıkan tema nelerdir?
- Hikâyeleriyle vermek istediği mesaj nelerdir?
- Baha Tahir'in hikâyelerinde kullandığı temalar nelerdir?

Edebiyat, her milletin yaşamında var olan ve yaşamını ölçüde etkileyen bir sanattır. İnsan bir milletin sosyal, siyasi, birlik, beraberlik ve daha birçok durumunu öğrenmek istediğinde, o dönemin yaşayan şair ve yazarlarının eserlerine bakıp kullandıkları dil-üsluba, eserlerinde işledikleri konulara bakıp öğreniliyor.

Bundan dolayı bizde Modern Arap hikâyeciliğinin başlangıcı olan Mısır'ı ve Mısırlı çağdaş Baha Tahir'in modern Arap hikâyeciliğindeki seçmiş olduğumuz eserlerini inceleyip Modern Arap Edebiyatına sunmuş olduğu katkıları hikâyeleri özelinde aktarmaya çalıştık.

ARAŞTIRMANIN AMACI

Çalışmanın temel amacı çağdaş modern Arap edebiyatçılarından biri olan roman, hikâye ve tiyatro yazarı kimliğiyle tanınan Baha Tahir'i modern Arap edebiyatına katkıları çerçevesinde özellikle hikâyeciliğini inceleyerek okura tanıtmak ve bilinmesini sağlamaktır. Çağdaş bir yazar olması sebebiyle hakkında yapılmış yeteri kadar akademik bir çalışma bulunmamaktadır. Bu çalışmanın bir diğer amacı yazarın hikâyelerinde nasıl bir üslup izleyip hangi temaları kendine konu edindiğini Ortadoğu insanının hangi sıkıntılara ve yaşam kalitesine sahip olduğunu, sosyal ve siyasi konuları ne ölçüde hikâyelerine yansıttığını hikâyeleri vasıtasıyla aktarmak istedik.

Baha Tahir Türkiye'de her ne kadar hakkında yeterli akademik çalışma bulunmasa da Arap dünyasının en gözde yazarlarından kabul edilir. 1998 yılında Devlet Liyakat Madalyası almıştır. Baha Tahir romanları ve tiyatro eserleri dünya çapında önemli ödüller kazanmıştır. 2008 yılında *Vâhatu'l-Ğurûb/Sürgünde Günbatımı* romanı ile Uluslararası Arapça Kurgu Eser Ödülünü kazanmıştır. Arap dünyasının tanınan yazarlarından biri olan Baha Tahir'in kitapları birçok dile çevrilmiştir.

Çalışmamızda hikâyelerine yer verdiğimiz yazarın roman ve tiyatro eserleri olması da yazarı Modern Arap Edebiyatında onu önemli bir yere taşımıştır.

ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

Yazarın beş hikâye kitabından seçilen hikâyeler; konularına göre siyasi, ekonomik, kültürel, din, özlem, gurbet, ayrılık, yabancılaşıma vb. şekilde farklılık göstermiş olduğundan öncelikle Mısır'ı ve Mısır'da doğan modern Arap edebiyatı serüvenine ışık tutan kaynaklara müracaat edildi. Baha Tahir'i daha yakından tanımak için farklı medya kuruluşlarına yapmış olduğu röportajlar incelendi. Yazarın hakkında yapılmış Türkçe ve Arapça akademik eserlerden istifade edilerek bir çalışma yürütüldü.

ARAŞTIRMANIN KAPSAMI VE SINIRLARI

Çalışmamızda araştırma süreci boyunca izlemiş olduğumuz usul ve esasları konuyla alakalı başlıkları inceleyerek çalışmamızın daha iyi anlaşılabilmesi için hakkında çalışma yaptığımız yazarı ve yazarın seçmiş olduğumuz hikâyelerini tasnifleyip bu hikâyeleri de unsurlarına göre irdelendiği bir yöntem uygulandı.

Giriş bölümde yazarı daha iyi tanıyabilmek için hayatını, yaşadığı dönemi, ilmi ve edebi kişiliği incelemeye çalışılmıştır.

Birinci bölümde ise hikâyenin unsurları ve türleri, Modern Arap hikâyeciliğinin tarihi ve modern Arap hikâyeciliğinde kullanılan başlıca temalar incelenmeye çalışılmıştır.

İkinci bölümde yazarın beş hikâye kitabından seçilen hikâyelerin tanıtımı; olay örgüsü, anlatıcı bakış açısı, zaman, mekân, kişiler ile işlenen tema incelenmeye çalışılmıştır. Yazarın her bir hikâyesi konu ve tema olarak çok fazla farklılık göstermese de işlemiş olduğu temaların hikâyeyi yazarken yaşamış olduğu sosyal ve siyasi durumların özelliklerine, olayların farklı zaman ve mekânda geçmiş olmasına, karakterleri üzerindeki etkisini göz önüne alarak hikâyelerini açıklamaya çalışıldı. Böylelikle Baha Tahir'in hikâyeleriyle yazarın hikâyeciliği hakkında genellemelere ulaşılmıştır.

LİTERATÜR

Çalışmamızın birinci bölümünde modern Arap edebiyatının öncü isimlerinden biri olan Baha Tahir'in hayatını; yayınlamış olduğu ve kendinden de bahsettiği eserlerinden, çeşitli medya kuruluşlarıyla yapmış olduğu röportajlardan faydalanılarak derlemeye çalışıldı.

Birinci bölümde hikâyeyi ve unsurlarını araştırma boyunca toplamış olduğumuz kitap, makale ve ansiklopedik eserlerden yararlanıldı.

İkinci bölümde yazarın yayınlamış olduğu hikâyelerinden seçmiş olduğumuz hikâyelerini; hikâyenin yapı ve unsurları göz önünde tutularak yazarın modern Arap hikâyeciliği ortaya konuldu.

Hâletî Safiyye ve 'd-Dîr/Safiye Teyzem ve Manastır ve Vâhatu'l-Ğurûb/Sürgünde Günbatımı adlı eserleri Mısır televizyonlarında dizi olarak yayınlanmıştır. Bu iki eseri

en gözde eserler arasında yer almış olup birçok dile çevrilmiştir. Baha Tahir'in Türkiye'de hakkında çalışılmış çok fazla kaynak bulunmamaktadır. Roman ve hikâye seçkilerinden derlenen bir kitap vardır. Bunlar;

2011 yılında İsmail Özdemir tarafından *Vâhatu'l-Ğurûb* adlı romanı 2017 yılında Zafer Ceylan tarafından seçmece hikâyelerinde oluşan ve *Lem A'rif enne't-tavâvîs Teîr /Bilmezdim Tavus Kuşlarının Uçabildiğini* adlı kitabı Türkçeye kazandırılmıştır.

Türkiye'de hakkında Afife Betil Akan Bağdat'ın 2020 yılında yapılmış *Baha Tahir'in Öykülerinin Türkçe Çevirilerinin Gideon Toury'nin Erek Odaklı Çeviri Kuramına Göre İncelenmesi* isimli bir adet yüksek lisans tezi bulunmaktadır.

Ayrıca Zafer Ceylan tarafından *Bi'l-ems Halimtu bik* adlı öyküsü üzerine kaleme alınan bir makale ile si bulunmaktadır.

Ayrıca Adnan Arslan tarafından *Türk Akademisi Açısından Arap Edebiyatı Alanında Keşfedilmeyi Bekleyen Bakir Bir Ada: Modern Arap Romanı* hakkında yazılmış bir makale yazardan bahsedilmektedir.

TEZDE GEÇEN TERİMLER

Serim: Hikâyenin giriş bölümüne verilen isimdir. Bu bölümde hikâyede anlatılan olayın geçtiği yer ve kişiler anlatılır.

Düğüm: Hikâyenin gelişme bölümüne verilen isimdir. Hikâyenin en geniş ve uzun tutulan bölümüdür.

Çözüm: Hikâyenin sonuç bölümüne verilen isimdir. Giriş ve gelişme bölümünde anlatılan olayların sonucundaki tüm meraklar giderilip bir sonuca bağlandığı bölümdür.

Ütopik: Farsça kökenli bir kelimedir. Gerçek dışı, hayali anlamlarına gelmektedir.

Beşans: Mısır Kıpti takviminin dokuzuncu ayıdır. 10mayıs ile 10 Haziran tarihleri arasında yer alır.

Sûfizm: Tasavvuf, sûfilik, İslam'ın iç veya mistik yüzü olarak ifade edilir.

Kurmaca: Gerçekte olmadığı halde varmış gibi tasarlanan, düşsel, yaratısal, yapıntısal.

Tasvir: Betimleme, resim, fotoğraf.

BAHA TAHİR'İN HAYATI

Edebi kimliğiyle Baha Tahir olarak bilinen yazarın tam adı “*Muhammed Bahaeddin Abdullah Tahir'dir.*”¹ Baha Tahir, 13 Ocak 1935 yılında Mısır'ın Kahire/Gize vilayetinde kökeni Mısırın güneyinde yer alan Luksor şehrine dayanan fakir bir ailede dünyaya geldi. Baha Tahir dokuz kardeşin içinde en küçüğü olup geniş bir ailede yaşamını sürdürdü.

Baha Tahir'in babası okumuş eğitimli bir insandır. Ezher üniversitesinde eğitim görürken bir yandan da Arapça öğretmeni olarak hayatını devam ettirmiştir. Ancak Mısır'ın ekonomik krize girmesi sonucu ailesini de alarak Kahire/Gize'ye yerleşmiştir.

Baha Tahir'in annesi okuma ve yazması olmayan bir ev hanımıdır. Ancak hikâye anlatımı konusunda doğuştan bir yeteneğe sahiptir. Bu durumun Baha Tahir'in becerisini ilerletip geliştirdiğini onun *سر في المنفى/Sürgünde Otobiyografi* adlı kitabında annesinden bahsettiği bölümden öğreniyoruz. Annesinin yörenin tüm özelliklerini, halkın kullanmış olduğu şiveleri birebir taklit etmesinden çok büyük bir haz aldığını otobiyografisinde belirtir. Annesinin ölümüyle tüm hayalleri ve umutlarını kaybettiğini, dünyanın yaşanması zor bir yere dönüştüğünü dile getirerek annesine olan sevgi ve saygısını yaşamış olduğu üzüntüyle birlikte aktarır. Baha Tahir 1985 yılında yayınlamış olduğu *شرق النخيل/Doğu Palmiyesi romanını* çok sevdiği annesine hediye eder.

BAHA TAHİR'İN İLMİ VE EDEBİ KİŞİLİĞİ

Baha Tahir'in edebiyat ve hikâyeye olan ilgisi çocukluğunda anne ve babasından dinlediği hikâyelere dayanır. Tahir'in erken yaşlardan itibaren kurgu okumayı ve yazmayı çok severdi. Gençliğinde yazmış olduğu fakat yayınlamadığı birçok hikâyesi vardır. Buna karşın ülkesinde ve dünyada hitap ettiği aydın ve sanatçılar arasında büyük ilgi ve edebi bir beğeni kazanan yazarın birden fazla roman hikâyelerine rastlamaktayız. Baha Tahir'in pek çok hikâye kitabı ve bir romanı televizyon dizisi olarak yayınlanarak büyük izleyici topluluğa ulaşmıştır. Yazarın romanları birçok Avrupa diline çevrilmiştir. Bu eserlerden *el-Ḥutûbe/Nişan* 1972 yılında, *Vâhatu'l-Ġurûb/Sürgünde Aşk* 1995 yılında İngilizce Fransızca Boşnakça ve Hırvatça dillerine çevrildi.

¹ aljezeera.net (Erişim 10 Eylül 2022)

Baha Tahir'in okumaya olan ilgisi ilkokul yıllarında başlamıştır. Yazar otobiyografisinde kendisinin okul yıllarında yaşamış olduğu bir anısını şu şekilde dile getiriyor;

“Okulda öğle arası herkes oyun oynadığı bir zamanda biz çember yapıp okuduğumuz kitap ve içindeki kahramanlar hakkında işin sonu kavgaya dönüşene kadar tartışıyorduk. Böylece bu hastalığa erken bir yaşta yakalanmış olduk”.²

İlköğretimi Gize şehrinde tamamlayan Baha Tahir, ilkokul yıllarında yazmış olduğu hikâyelerle öğretmeninin dikkatini ta o zamandan çekip beğenisini toplamıştır.

Ardından Kahire Üniversitesinin yanında bulunan Sa'diyye lisesinde eğitim almış farklı grupların varlığıyla da siyasi görüşü şekillenmeye başlamıştır. 1952'de lise diplomasını almıştır.

Lise yıllarında Mısır'ın içinde bulunmuş olduğu sosyal ve siyasi çalkantılar Tahir'de büyük bir uyanışa sebep olmuş, onu çok bilinçlendirmiştir.

1952 yılında Kahire üniversitesi edebiyat fakültesinin tarih bölümüne kayıt yaptıran yazar ailesinin ısrarcı karşı duruşuna aldırmayıp eğitimine burada sürdürmüştür. Üniversite yıllarında hikâye, şiir ve eleştiri yazan bir grup öğrenci ile tanışan yazar ideallerini şu şekilde ifade etmiştir:

“Beklentilerimiz hiç de mütevazı değildi tam aksine toplumun düşüncesini değiştiren yepyeni bir edebiyat yaratmak istiyorduk. Necip Mahfuz ve Yusuf İdris gibi Mısır'ın önde gelen yazarlarını bile geçmek için uğraştı veriyor; tam bir ciddiyet ve mükemmeliyetçilikle çalışıyorduk. Böyle olunca da hiçbir şeye ikna olmuyorduk.”³

Lisans eğitimini 1956 yılında tamamlayıp mezun olan Baha Tahir, aynı dönemde İletişim Fakültesi Radyo ve Televizyonculuk alanında yüksek lisansını yapmıştır. Siyasi görüş olarak kendini sıkıbir solcu olarak ifade eden Tahir, o dönemin çalkantılı ve karışık havasında öykü yazarlığına devam etmiş ancak eserlerini yayınlamamıştır.

Arapça ve İngilizceye olan hayranlığı üniversite yıllarında Mısır milli istihbarat servisi ile yerel bir haber ajansında çevirmen ve spiker olarak görev yapmasını

² Afife Betil Akan Bağdat, *Baha Tahir'in Öykülerinin Türkçe Çevirilerinin Gideon Toury'nin Ereğ Odaklı Çeviri Kuramına Göre İncelenmesi*, (Ankara: Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Yüksek lisans tezi, 2020), 5.

³ Akan Bağdat, *Baha Tahir'in Öykülerinin Türkçe Çevirilerinin Gideon Toury'nin Ereğ Odaklı Çeviri Kuramına Göre İncelenmesi*, 6.

sağlamıştır. Baha Tahir, siyasi çalkantılarının olduğu bir dönemde programlarını siyasi konulardan uzak tutmuş genelde Mısır radyosunun ikinci kültürel programında yönetmenlik ve yayıncılık yapmıştır.

Baha Tahir spiker olduğu dönemde de yönetmenlik yapmıştır. Yazar yönetmenlik yaptığı sıralarda kendisinin tiyatroya olan ilgisini fark etmiştir. Yazar'ın her ne kadar gazete ve dergilerde hikâyeleri yayınlanmış olsa da ilk yayınlanan kitabı 1957 tarihinde *Bilâ Racul/Bir Erkek Olmadan* adlı tiyatro eseridir. Bu tiyatro eserini 1961 tarihinde *Kâne/İdi* adında yayınladığı eseri takip eder. Baha Tahir yayınlamış olduğu tiyatro eserlerinden sonra kısa öykü yazmaya yönelmiştir.

Bu yayınlarından sonra tiyatro yazarlığından kısa öykü yazarlığına adım atmıştır. Baha Tahir 1972 tarihinde ilk hikâye kitabı olan *el-Hutûbe* kitabını yayınlar.

Bazı eleştirmenler Baha Tahir'i Mısır farkındalık akımının kurucusu olarak görmüşlerdir. Eleştirmenlerden bazıları ise onu yazılarının önemli aşamasını İsviçre'de yapmasını göz önüne alarak, onu İsviçre havasında yayın yapan bir yazar olarak nitelemişlerdir. Onu eleştiren ve edebi yönünün eksikliğini savunan eleştirmenler de olmuştur.

Yazar, polisiye romanlarına da ayrı bir ilgi duymuştur. Babasının kütüphanesindeki kitapları sıkça okuyup öykü serüveni başlatmış olmuştur.

BAHA TAHİR'İN SEYAHATLERİ

Baha Tahir'e 1975 yılında Mısır'da yaşadığı bir dönemde mevcut olan siyasi nedenlerden dolayı yayın yasağı getirilmiştir. Bir grup kendisine muhalif insanın komünist olmakla suçladığı yazar, yayın engeline takılmış telif ettiği eserleri yayınlamamış bununla birlikte çalıştığı radyodan da kovulmuştur. Baha Tahir bu olayı şöyle dile getirir:

*“Ben işten kovulana kadar komünist olduğumu bilmiyordum. Belki de benim hakkında benim kendimi bildiğimden daha çok şey biliyorlardır.”*⁴

Tüm bunlardan sonra ülkesinde istenmediğini düşünen yazar Mısır'ı terk etmek zorunda kalmıştır.

⁴ Akan Bağdat, *Baha Tahir'in Öykülerinin Türkçe Çevirilerinin Gideon Toury'nin Erek Odaklı Çeviri Kuramına Göre İncelenmesi*, 7.

Baha Tahir'in Arapça ve İngilizce'ye olan merakı ona gittiği ülkelerde çalışma fırsatı vermiştir. Afrika ve Asya gezilerinde tercümanlık yaparak geçimini sağlamaya çalışmıştır. Tercümanlık mesleğini 1995 yılında emekli olana kadar devam ettirmiştir. Hatta bir konuşmasında kendisini şöyle ifade etmiştir:

“Uluslararası bir kurumda profesyonel tercüman olarak çalıştım. Tercümanlık, çok vaktimi alıyor ve çok yoruluyordum. İşten eve bitkin bir şekilde gelip şanslıysam birkaç lokma bir şey yiyip haber izliyordum. Ardından hemen uyuyup bir sonraki gün için enerji toplamam gerekiyordu. Yeteneklerimin bu çalışma koşullarında azaldığını fark ettim ve bu şekilde devam edersem hayatımın biteceğine inandım. Bu yol benim için ya intihar ya da ölümdü ben de tüm irademle yazmaya geri dönme kararı aldım. Unutmamam gereken bir şey vardı o da benim ülkemi terk etme nedenimdi; ben bir yazardım!”⁵

Baha Tahir emekliye ayrılıp Mısır'a dönme kararı almasının hemen ardından İsviçre'de bulunan bir televizyon kanalı hakkında uzun bir belgesel film yayınlarak onu tanıtmıştır.

BAHA TAHİR'İN ESERLERİ

Baha Tahir her kitabının arkasına koymuş olduğu eserlerinin tablosunu da çalışmamızda yer vermeyi gerekli gördük. Yaptığımız çalışmada yazarın sadece seçmiş olduğumuz hikâyelerine yer vermiş olsak da yazarın roman ve tiyatro türünde de eserleri vardır.

1. الخطوبة مجموعة قصصية، ١٩٧٢.
2. بالأمس حلمت بك مجموعة قصصية، ١٩٧٤.
3. أنا الملك جئت مجموعة قصصية، ١٩٨٥.
4. ذهبت إلى شلال مجموعة قصصية، ١٩٩٨.
5. لم أعرف أن الطواويس تطير مجموعة قصصية، ٢٠٠٩.
6. شرق النخيل رواية، ٢٠١٥.
7. قالت ضحى رواية، ١٩٨٥.
8. خالتي صفية والدير رواية، ١٩٩١.

⁵ Akan Bağdat, *Baha Tahir'in Öykülerinin Türkçe Çevirilerinin Gideon Toury'nin Erek Odaklı Çeviri Kuramına Göre İncelenmesi*,7.

9. الحب في المنفى رواية، ١٩٩٥.
10. نقطة النور رواية، ٢٠٠١.
11. واحة الغروب رواية، ٢٠٠٦.
12. ١٠ مسرحية مصرية نقد، ١٩٨٥.
13. في مديح الرواية نقد، ٢٠٠٤.
14. أبناء رفاعة: الثقافة والحرية فكر، ١٩٩٠.
15. فاصل غريب ترجمة، ١٩٧٠. (ترجمة لمسرحية يوجين أونيل)
16. ساحر الصحراء ترجمة، ١٩٩٦. (ترجمة رواية الخيميائي)
17. كان ١٩٥٧.
18. بلا رجل ١٩٦١٠.
19. مجموعة اعمال
20. ابناء رفاعة: الثقافة والحرية
21. سر في المنفى

Baha Tahir'in eserleri dünya üzerinde birçok dile çevrilmiş ve okuyucusuna kazandırılmıştır. Bu romanlarından *Hâletî Safîyye ve 'd-Dîr/Safîye Teyzem ve Manastır* ve *Vâhatu'l-Ġurûb/Sürgünde Günbatımı* adlı eserleri Mısır televizyonlarında dizi olarak yayınlanmıştır.

Baha Tahir'in *Vâhatu'l-Ġurûb* isimli romanı 2011 tarihinde İsmail Özdemir tarafından Türkçe 'ye kazandırılmış. Zafer Ceylan da Baha Tahir'in beş öykü kitabından on hikâyesini bir kitap halinde Türkçe yayınlamıştır. Yazarın çeşitli hikâyeleri bazı dergide çevrilip yayınlanmıştır. Türkiye'de hakkında akademik anlamda çalışma yapılmış bir adet yüksek lisans tezi bulunmaktadır.

BAHA TAHİR'İN ALDIĞI ÖDÜLLER

- “1995 En Güzel Roman Ödülü / el-Ḥubbu fî'l-Menfâ”.⁶
- “1998 Devlet Sanat Takdir Edebiyat Ödülü”.⁷
- “2000 İtalya Giuseppe Akademi Ödülü / Ḥâleti Şafiyye ve-d-Dîr (Safiye Teyzem ve Manastır).⁸
- “2008 İtalya Elziator Ödülü /el-Hubbu fî'l –Menfa”.⁹
- “2008 Uluslararası Arap Romanı Ödülü / Vâhatu'l-Ġurub”.¹⁰
- “2009 Mübarek Sanat Ödülü”¹¹

⁶ Akan Bağdat, *Baha Tahir'in Öykülerinin Türkçe Çevirilerinin Gideon Toury'nin Erek Odaklı Çeviri Kuramına Göre İncelenmesi*, 8.

⁷ aljezeera.net (Erişim 10 Eylül 2022).

⁸ aljezeera.net (Erişim 10 Eylül 2022).

⁹ aljezeera.net (Erişim 10 Eylül 2022).

¹⁰ aljezeera.net (Erişim 10 Eylül 2022).

¹¹ aljezeera.net (Erişim 10 Eylül 2022).

BİRİNCİ BÖLÜM

EDEBİ BİR TÜR OLARAK HİKÂYE

Edebiyatın geçmişten günümüze kadar birçok tanımı yapılmış, sözlüklerde onun hakkında birçok açıklamaya yer verilmiştir. Bu açıklamalar sonucunda edebiyat hakkında ortak bir tanıma varılmıştır.

Kelime olarak edebiyat Tanzimat'tan sonra kullanılmaya başlanmıştır. Edebiyat kavramı Tanzimat'tan sonra batıyla etkileşimler başladığında bir anlam zenginliği yaşamıştır. Bu doğrultuda en yakın anlamı Fransızcadaki manalara denk düşmekte olduğu görülür.

Türk İslam ansiklopedisi edebiyat kavramını “*Düşünce, duygu ve hayallerin yazı halinde, güzel ve etkili bir şekilde anlatılması sanatı*”¹² şeklinde tanımlar.

Bununla birlikte “*edebiyat; bir coğrafya veya milletin, bir devrin, bir sanat veya edebiyat mektebinin edebî mahsullerinin bütününe verilen isimdir.*”¹³

Edebiyatın ortak tanımlarından birisi de şu şekilde yapılmaktadır;

“*Edebiyat duygu, düşünce ve hayallerin okuyucuda heyecan, hayranlık ve estetik zevk uyandıracak şekilde sözle ifade edilme sanatıdır.*”¹⁴

Dünya tarihinde birçok sanat türü vardır. Edebiyatın diğer sanatlardan zengin olması onun tamamen dile bağlı olmasıyla açıklanabilir. Nitekim insan günlük hayatta insanlarla iletişim kurmasını hayatını sağlıklı bir şekilde idame ettirebilmesini söze ve yazıya borçludur. Edebiyat sanat türleri arasında birisi de hikâye/öyküdür.

1.1. HİKÂYE

Hikâye sözlükte; “*birçok haberi aktarmak, benzetmek, bir eşyayı veya insanı taklit etmek ve birinden söz rivayet etmek*” olarak tanımlanmıştır.¹⁵

¹² Türkiye Diyanet Vakfı (TDV) ‘Türkiye Diyanet Vakfı Türk Ansiklopedisi’, Edebiyat Maddesi, (Erişim 10 Şubat 2022).

¹³ TDV, ‘Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi’. (Erişim 10 Şubat 2022). Edebiyat Maddesi

¹⁴ “Edebiyat”, Türkiye İslam Ansiklopedisi, (İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 1994), 10/395.

¹⁵ Mütercim Asım Efendi, *el-Okyânûsu'l Basît Fî Tercemeti'l-Kâmûsil-Muhit*, nşr. Mustafa Koç – Eyüp Tanrıverdi (İstanbul: Pasifik Ofset, 2014), 6/5706.

Türk Dil Kurumu ise hikâyeyi; “gerçek veya tasarlanmış olayları anlatan düzyazı türü, öykü”¹⁶ şeklinde açıklamaktadır.

Hikâye حكي fiilinden türemiş “anlatmak, nakletmek, aktarmak, tekrar etmek; benzetmek, taklit etmek” anlamlarına gelen asıl olarak Arapça kökenli bir kelimedir. Olağan üstü hadiselerin konu edildiği destan türüyle benzer yönleri bulunması sebebiyle hikâye en eski edebî türler arasında yer alır. Arap edebiyatında edebi bir tür olarak hikâye yerine “söz, haber” anlamlarını taşıyan قصة قصيرة ve أقصوصة gibi farklı kelimeler ve kavramlar tercih edilmiştir.¹⁷

Tuğba Erdem *Çağdaş Irak Romancılığı ve Hikâyeciliği* adlı çalışmasında hikâye hakkında şunları söyler:

*“Hikâye, tasarlamaya ya da gözleme dayanan bir olayı anlatarak okuyucuda ilgi ve beğeni uyandıran ve çoğu kez ancak birkaç sayfa tutan yazın türüdür. Bu yüzden İngilizce’de ‘short story’ yani kısa hikâye adını almıştır. Hatta Batı edebiyatında Kate Chopin’in yazdığı ‘The story of an hour’ adlı eserde sadece bir saat içinde olan olaylar anlatılmaktadır.”*¹⁸

Kısacası hikâye; “kişi zaman ve mekân bakımından dar, konu edindiği özne ya da nesneyi sınırlandırarak hareket öğelerini en aza indirmiş; düşünce, duygu, hayal ve sunum tekniği bakımından en yoğun olan anlatım türüne denir.”¹⁹

Arap edebiyatında hikâye kelimesi yerine birden fazla terim kullanılmıştır. Bunlarda bazıları kıssa, nadire, uhduse, hurafe, mesel-emsal, haber-ahbar terimleridir.²⁰

Arap hikâyeciliği yedi döneme ayrılır. Birinci olarak cahiliye devrini Arap edebiyatının ana omurgasını oluşturan dönem olarak da bahsedebiliriz. Genellikle bu dönemde mitolojik olayların nakli sık olarak görülse de aslında hikâyenin eyyamü’l-Arap ile bu dönemde başladığı yazıya geçirilen kaynaklardan anlaşılmaktadır. İkincisi İslami dönemde Arap halkının yaşantısını konu alan hikâyeler ve çoğunlukla Kur’an-ı Kerim’de geçen kıssalardan ve peygamberlerin hayat hikâyelerinden bahseder.

¹⁶ Türk Dil Kurumu (TDK), “Hikâye Nedir?” Erişim 10 Şubat 2022.

¹⁷ TDK, “Hikâye Nedir?”, “Edebiyat”, 10/397-399.

¹⁸ Tuğba Erdem, “Çağdaş Irak Romancılığı ve Hikâyeciliği” (Erzurum: Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2019), 10

¹⁹ Gülyaşar Demirci, “Mısır’da Öykücülük”, Bayburt Üniversitesi İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi Dergisi/1 (Mart 2018), 20.

²⁰ Hüseyin Yazıcı, “Hikâye”, Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi (İstanbul: TDV Yayınları, 1998), 17/480.

Üçüncüsü Emevî dönemidir. İslami dönemin devamı niteliğinde sayılan bu dönemde içerik ve üslup bakımından farklı temalar ele alınmıştır. Dördüncü dönem Endülüs dönemi olarak zikredilir. Bu dönemde şimdiye kadar etkilendikleri devirleri bir taklit dönemi olarak isimlendirmişler ve yenilik arayışı içinde girmişlerdir. Beşincisi Abbasî dönemidir. Bu dönemde duru ve akıcı bir dil kullanmışlardır. Şiire olan hayranlıkları bu dönemde artmış olup aşk, sevgi, özlem gibi konuları hemen her konuda işlemişlerdir. Altıncı dönem çöküş dönemi olarak adlandırılır. Bu bölümde Arap edebiyatının gerilediği ve kaliteli edebiyatçıların yetişmediği zikredilen dönemdir. Son ve yedinci olarak modern dönem gelir. Daha çok batıyla girilen etkileşimin sonucunda sosyal, siyasi, kültürel ve ekonomik birçok faktörün doğmasıyla ilim ve bilimin gelişmesiyle etkileşimler olmuştur. Bu da modern Arap edebiyatçılarının gelişmesine vesile olmuştur.²¹

Cahız'ın *Kitabü'l-Buhala* adlı eseri, İbn Sina, İbn Tufeyl'in felsefe ile ilgili yazmış olduğu hikâyeleri Arap edebiyatı hikâye türünün tarihi örnekleri arasında geçer.

1.1.1. Hikâyenin Unsurları

Hikâyeler genel anlam itibari ile insanı merkeze alan belli başlı unsurlardan oluşan edebî metinlerdir. Kaleme alınan hikâyelerin çoğunluğunda bir olay ve bir konu hakkında bilgi veren kahraman bir anlatıcı bulunur. Bu kişi bir anlatıcı bir bakış açısı ile okura hikâyede yer alan olayları anlatır. Hikâyelerde hayatın belli bir bölümünden bahsedilir ve olayda geçen kişilerin belirgin özellikleri ön plana çıkarılır. Olaylar belli bir zaman ve mekânda gerçekleşir. Zaman ve mekâna ilişkin unsurlar, hikâyedeki olayların akışını veya kişilerin özelliklerini doğrudan veya dolaylı olarak etkilemektedir. Günümüzde kaleme alınan hikâyelerin hemen hemen hepsinde hikâye biçimlerinin kısa tutulduğu ancak anlatım bakımından yoğun bir yapıya kavuştuğu görülmektedir.

Bir hikâye oluşturan altı unsur bulunur.

²¹ Mehmet Yalar, *Modern Arap Edebiyatına Giriş* (İstanbul: Emin Yayınları, 2009), 24-35.

1.1.1.1. Kişi

İfadeye dayalı sanat eserlerini olan destan, masal, tiyatro, roman ve hikâyede insan unsuru değişik açılardan ele alınır. Özelliği gereği hikâyeler de bir veya birden fazla kişi etrafında kurgulanır.²²

Bir edebi eser hangi kurgu ve olay etrafında olursa olsun temeli insana dayanır. Bundan dolayı insanın konu edilmediği bir edebi eserden söz etmek mümkün değildir. “Öykü kişileri genellikle tek boyutlu olarak ele alınır; kişilik özelliklerine ayrıntılı olarak değinilmez.”²³

Yapmış olduğumuz araştırmalar neticesinde günümüze kadar ulaşmış hikâyeler de incelendiğinde yaşanmış veya tasarlanmış her hikâye kendi içerisinde belli bölümlere ayrılır. Bu hikâyeler bir bütün içinde farklı görevler üstlenmiş ve anlatıma bir canlılık kazandırmıştır.

Nitekim bir olayın gerçekleşebilmesi için şahıs kadrosunda yer alan unsurların birbirleriyle bir bağı olması şarttır. Aksi halde olaydan bağımsız varlığının manası bir anlam ifade etmeyecektir. “Şahıs kadrosunun birbirleriyle olan bağı arzu etmek, iletişim içinde olmak ve iştirak etmek başlığı altında üç önemli ödevleri bulunmaktadır.”²⁴

Hikâyede yaşanmış veya kurmaca dünyanın başrolü olan kişilerin etrafında da hikâyenin diğer unsurları gelişir. Nihayetinde her türlü konunun var oluş sebebi insandır. Hikâye ve romanlarda anlatılan olaylara can veren, yaşayan veya yaşamış rolü verilen varlık insandır.

1.1.1.2. Zaman

Zaman hikâyenin ana unsurlarından bir tanesidir. Olay bir an, bir gün veya bir mevsim içerisinde geçebilir. Önceleri öykü, roman gibi anlatılarda zaman genellikle ileriye doğru (kronolojik olarak) akardı. Görecelik kuramının ortaya çıkmasıyla birlikte zaman, metinlerde akronim olarak kullanılmaya başlanmıştır.

Bu durumu Mehmet Tekin şöyle açıklar:

²² Mehmet Tekin, *Roman Sanatı ve Romanın Unsurları* (Konya: Selçuk Üniversitesi Yayınları, 1989), 20.

²³ Edebiyat Fakültesi, ‘Edebiyat Fakültesi.Com.’ (Erişim 10 Şubat 2022).

²⁴ Şerif Aktaş, *Roman Sanatı ve Roman İncelemesine Giriş* (Ankara: Akçağ Yayınları, 1991), 139.

“Yazar, kimi yerde geriye dönüşlerle (flashback tekniğine), kimi yerde zaman atlamalarıyla sonra da tekrar şimdiye dönen bir yapıda kurgusunu yapar. Yazar eserini yazarken herhangi bir kronolojik sıraya uymak zorunda kalmaz. Yazar, olayları aktarırken zaman unsurunu uzun uzadıya anlatabileceği gibi zamanı tek bir ana indirip özet şeklinde de yazısına aktarabilir.”²⁵

Zaman kavramını içinde taşımayan bir hikâye, okuyucunun dünyasında bir yer tutmayacağı için gerçeklik yönünü kaybedip bir iz bırakmayacaktır.

1.1.1.3. Mekân

Edebi bir eserde, bir olayın etrafında gerçekleşen ve şahısların bulunduğu bir ortama ihtiyaç her zaman şarttır. Çünkü bir olayın gerçekleşmesi için bir mekân tasvirinin olması şarttır. Mekân unsuru yazarın hikâyesini şekillendirmesinde önemli bir rol oynar. Hikâyeye ait unsurlar metin içinde birbirinden farklı olup her birinin hikâye için ayrı bir önemi vardır. Nasıl ki bir olay örgüsü kurulduğunda kişiler, olaylar, zaman gerçek veya tasarlanmış olabilir. Mekân unsuru da diğer unsurlar gibi yaşanması veya kurgulanmasında herhangi bir problem bulunmamaktadır.

Hikâyede mekân unsurunun hayali veya gerçek olmasında herhangi bir sakınca bulunmamaktadır.

Mekân hayali dahi olsa hikâyenin vazgeçilmez bir unsurudur. Olay örgüsünde mekân unsuru olayın geçtiği yer olarak söylenebilir.

Mehmet Tekin’in de ifade ettiği üzere anlaşılmaktadır ki;

“Hikâyede mekân unsuru ister gerçek ister hayali bir yer olsun, anlatıcı bu mekânı okuyucuya ister olumsuz bir şekilde tasvir edip o havayı hissettirsin ister cennetymiş hissini yaşatsın, olmazsa olmaz unsurlarından bir tanesidir. Bu nedenledir ki bazı yazarlar olayın gerçeğe yakın olduğunu okuyucuya hissettirmek için mekân kavramını eserlerinde somutlaştırmış, fiziki çevreye önem vermişlerdir.”²⁶

1.1.1.4. Olay Hikâyesi

Hikâyenin ana unsurlarından bir diğeri ise olay örgüsüdür. Olay örgüsü önemli ve vazgeçilmez unsurdur. Çünkü hikâyede yer alan şahısların başından geçen olaylar, zaman ve mekânın belli bir düzen içerisinde mantıksal bir sırayla anlatılması gerekir. Bu düzenin gözetilmediği hikâyelerde anlatıcının hayal gücü, vermek istediği mesajın

²⁵ Tekin, *Roman Sanatı ve Romanın Unsurları*, 40.

²⁶ Tekin, *Roman Sanatı ve Romanın Unsurları*, 44.

eksikliğinden dolayı okuyucuya bir şey katmayacağından var olabilmesi mümkün olmayacaktır.

Hikâyelerde olay örgüsü tek bir olay merkezli olabileceği gibi ana olayın yan dallara ayrılması suretiyle çoklu olay zincirleri de görülebilir.

1.1.1.5. Anlatıcı Bakış Açısı

Bakış açısı, öyküyü anlatan anlatıcının, olaylara, zamana, mekâna ve kişilere hâkim olmasını ister. Bir başka ifadeyle *“roman veya öyküde olayların okura kimin gözünden ve dilinden ulaştığı sorusuyla ilgili olan bir kavramdır.”*²⁷

Yani her yazar hikâyesini anlatırken belli bir metot ve üslup kullanır. Bu metot ve üsluba anlatıcının bakış açısı denir. Öykünün ana unsurlarından olan anlatıcı bakış açısı kendi içerisinde üç alt başlığa bölünür.

1.1.1.5.1. İlahi Bakış Açısı

*“İlahi bakış açısıyla kaleme alınan bir eserde yazar, olayların her yönüne hâkim, her şeyi bilen, gören ve duyan konumundadır.”*²⁸ Yani bir edebi metinde olayların en ince ayrıntısına kadar bilgisine sahip olan, geçmiş veya gelecekte bütün konuya hâkim olması olarak ifade edilir. Bu bakış açısı her şeyi bilmeye gücü yeten bir anlatıcıdır. Gözlemci bakış açısıyla benzerlikleri olsa da ilahi bakış açısını ‘o’ üçüncü tekil şahıstan ayıran en önemli fark geçmiş veya gelecek ayırt edilmeksizin her bilgiye gücü yetmesidir.

1.1.1.5.2. Gözlemci/Figüran Bakış Açısı

Bu bakış açısında yazar, olayların okuyucu tarafından daha iyi anlaşılmasını hedefler ve olaylara müdahale etmez. Anlatıma objektiflik katmayı amaçlar, öykünün okuyucu tarafından gözlemlenmesini ister, okuyucuya tarafsız bir gözle olayı yansıtmayı hedefler.²⁹

²⁷ Çetişli, İsmail, *Metin Tahlillerine Giriş (Hikâye)*, Roman, Tiyatro), 83.

²⁸ Abdulkadir Ebu Şerife ve Hüseyin Lâfi Kazek, *Medhal ila tahlili'n-nassi'l-edebiyi*, (Ürdün: Dâru'l-fikr, 2008), 124.

²⁹ Mehmet Tekin, *Roman Sanatı Romanın Unsurları*, (İstanbul: Ötüken Neşriyat, 2016), 60.

1.1.1.5.3. Tekil/Kahraman Bakış Açısı

Bu bakış açısında verilmek istenen mesaj, kurgunun merkezinde bulunan karakterin perspektifinden okuyucuya aktarılır.

Hasan Çakır *Öykü Sanatı* kitabında bu bakış açısını şu şekilde tanımlıyor;

*“Hikâye, kahramanın ağzıyla anlatıldığı için de “kahraman bakış açısı” olarak da adlandırılır.”*³⁰

Yazar olayları, kendi bakış açısından görür ve gözlemlediği kadarıyla okuyucuya aktarır. Kahraman bakış açısı ile yazılan bir eserde anlatıcı kendine has bir dil ve üslup kullanır. Kendi doğruları ve hislerini ön plana çıkaran bil dil kullanır.

1.1.2. Hikâye Türleri

Hikâye, insanoğlunun hayatının içinden gelen bir edebi tür olması hasebiyle bazen bir kişi bazen bir zaman bazen de bir mekân etrafında şekillenip okuyucuya aktarılır. Bu durum farklı öykü türlerinin çıkmasına zemin oluşturmuştur. Hikâye türleri; olay öyküsü ve durum öyküsü şeklinde ana hatlarıyla iki başlık altında toplanır.

1.1.2.1. Olay Hikâyesi/Klasik Hikâye

Bir olay etrafında gelişerek sonuçlanan hikâyeler; olay hikâyesi veya klasik hikâye olarak tanımlanır. Bu hikâye türünde olay; kişi, zaman, mekân unsurlarına bağlı olarak belli bir olay zinciri etrafında anlatılır. Olaylar serim, düğüm, çözüm sırası gözetilerek okuyucuya aktartılır.

Bu tür öykü anlatımıyla okuyucunun daima aktif ve canlı tutulması amaçlanır. Özellikle düğüm bölümünde heyecan ve merakı en üst zirveye çıkarıp çözüm bölümünde okuyucuyu rahatlatıp hikâyeyi sona ulaştırıp çözmesine yardımcı olunur.

*“Olay öyküsü, Fransız edebiyatçı Guy de Maupassant tarafından yaygınlaştırıldığı için “Maupassant tarzı hikâye” diye de adlandırılır.”*³¹

³⁰ Hasan Çakır, *Öykü Sanatı* (Konya: Çizgi Yayınevi, 2002), 183.

³¹ Abdürrahim Karadeniz, *“Öykü Tekniği, Konya Öykü Günleri 1”, Öykü Sempozyumu Bildirileri*, ed. Mehmet Harmancı (Konya: Türkiye Yazarlar Birliği Konya Şubesi, 2004), 131.

1.1.2.2. Durum Hikâyesi/Modern Hikâye

Durum hikâyeleri bir olaya dayanmasından çok günlük yaşamdan bir kesit aktaran; “*Serim, düğüm ve çözüm bölümlerini içermeyen hikâyelerdir.*”³² Bu hikâye türü modern hikâye olarak da isimlendirilir.

Bu tarz öykülerde anlatıcı, konusu itibarıyla okuyucuda heyecan ve merak uyandıran çarpıcı olayları göz önüne sürmez. Olay örgüsünde sıkça karşılaşılan düğüm, serim, çözüm zinciriyle her anı ve durumu merakla zirvede tutulmaya çalışılan bölümlere bu öykü tarzında rastlanmaz. Ancak duygu, kişisel ve sosyal düşüncelerin ön planda tutulduğu günlük hayattan kesitlere sıkça rastlanır. Olay ve konudan ziyade insanın psikolojini konu edinen hikâyeler tercih edilir. “*Bu türün ilk örneğine Rus yazar Anton Çehov eserlerinde rastlanması nedeniyle “Çehov tarzı hikâye” de denilmektedir.*”³³

Bunun yanı sıra olay ön planda tutulmadığı için bu tür hikâyelere kesit hikâyesi de diyebiliriz.

1.1.3. Hikâyede Plan

Hikâye yapısı, bir hikâye yazılırken bağlı kalınan edebî yapıya verilen isimdir. Genel olarak serim, düğüm ve çözüm bölümlerinden oluşur. Serim bölümünde tüm karakterler ve bu karakterlerin içlerinde bulunduğu durum anlatılır. Düğüm bölümünde hikâyeyi harekete geçiren tetikleyici bir olay meydana gelir. Bu olaydan sonra öyküde gelişmeler ve karakterlerin yaşantısında değişiklikler olur. Çözüm bölümünde ise düğüm bölümünde ortaya konulan olaylar bir sona ulaşır. Tüm karakterler bu çözümle yüzleşir ve böylece öykü sona ermiş olur.

1.1.4. Hikâyede Dil ve Üslup

Kamile İmer, dili “*Dil, nedensiz simgelerden oluşan bildirilişimin gerçekleşmesini sağlayan dizge; çok boyutlu kavramlar bütünü, N. Chomsky’ye göre insana özgü bir yeti ve bir dizi kurallardan oluşan bir dizgedir.*”³⁴ şeklinde tanımlar.

³² Türkçe-Edebiyat Dersleri Kaynak Sitesi, (Erişim 15 Mart 2022).

³³ Necip Tosun, *Modern Öykü Kuramı* (Ankara: Hece Yayınlar,2018), 133.

³⁴ Kamile İmer, *Dilbilim Sözlüğü*, Boğaziçi üniversitesi Yayınevi, İstanbul, 87.

Toplumsal bir birlikteliğe dayanan dil, bireyin kişisel özelliklerine kadar uzanan farklılıklardır. Buradan özet ile dil, ağız, lehçe ve öteki farklılıkların tümüne verilen isim olarak da tanımlayabiliriz. Buna karşın dünya da var olan mevcut diller belli bir topluluğun konuşma, yazma ve birbirleriyle olan iletişimini niteler.

Günümüz Türkçesi N. Ataç'ın dilin her şeyden önce doğal bir dil olarak bilinmesi gerektiğini savunur. Yapay olarak kullanılan dilleri de dil tanımı içinde yer verir. Diğer taraftan ise iletişim kurmak için konuşma ve yazmayı da dil olarak isimlendirir.

Saussure dil kavramında üçlü bir ayrım yapar;

*“İnsana özgü dil yetisini belirten langage, toplumsal uzlaşma sonucu göstergelerden oluşan ideal soyut dizge langue, dilin gerçekteki somut kullanımını anlatan parole. Saussure’ün kullandığı anlamda dili insana özgü biyolojik bir yeti, soyut bir dizge olarak da tanımlamak olanaklıdır.”*³⁵

Daha soyut olarak dil insanın davranışlarının belirleyici özelliği durumundadır. Bu durumda insan dilinin bir etkileşimi olan ortak belirleyicileri arasında üretici olması, nedensizliğe düşmesi, kültürel etkileşimi hayatının her anında var olmuştur.

Yani dil olmadan hiçbir edebi türden söz edilemeyeceği gibi hiçbir edebi türde dil olmadan var olamaz. Dilin bu edebi türlerin oluşmasında yeri ve önemi çok büyüktür.

Nitekim hikâyede bir dil sanatıdır. Bir hikâyede kullanılan dile bakarak o eserin gerçekte uyumuna, anlatıcının bakış açısına edebiyat anlayışına hâkim olunur. Dil hangi edebi türde olursa olsun kendine has bir üslubu ve özelliği vardır. Hiçbir yerde aynı tarz bir üslup karşımıza çıkmaz.

Üslup genel itibariyle dilden yararlanan etkindir. Çünkü üslubun şekillenmesi o edebi eseri yazanın mizacını, fikri ve dünya görüşünü açıklamada büyük bir rol oynamaktadır.

Nitekim anlatıcının kullandığı dil ve üslubu yaşadığı çevreye, hitap ettiği kitleye, var olduğu zaman ve mekâna göre kullandığını görmek mümkündür. Okur üslupta yazarı tanıma şansına varır zira yazarın kullandığı üslup kendisini yansıtır.

Sonuç olarak dil, fikir ve dünya görüşü ile şahsiyet kazanır, üslupta buradan beslenerek doğar.

³⁵ Kamile İmer, *Dilbilim Sözlüğü*, 87.

1.1.5. Hikâyede Tema

Tema tüm sanat dalları için kullanılan bir terimdir. Konuyu oluşturan etmenlerin harmanlanıp sanatçının okuyucuya işlemek istediği duygusunu okura hissettirip aktarabilme gücüne tema ederiz. Tema en kısa ve özet bir şekilde yazıda aktarılacak istenen düşüncedir.

Tema için Şerif Aktaş, şu ifadeleri kullanır:

“Olay örgüsünü meydana getiren parçalar arasındaki çatışma veya karşılaşmanın en kısa ve en kesin ifadesi temadır. Anlatmaya bağlı edebi metinlerin tümünde düzenlenmiş bir olay örgüsü vardır. Bu olay örgüsünün kuralı kendi içindedir. Yani bunlar, yalnızca o metinde görülen bir kurala uygun biçimde birleşmiştir. Bu bakımdan her metin bir tema etrafında birleşen bir olay çevresinde meydana gelir. Her birinin bir anlam değeri vardır. Ancak hepsi metnin temasında birleşir, bu temayı bir yönden tamamlar. Zaten tema soyuttur.”³⁶

Diba Bahadıroğlu bir makalesinde konuya şu şekilde yaklaşmaktadır:

‘Modern edebiyatta en önemli temalardan biri yabancılaşmadır. Yalnızlık, bunalım, içe kapanıklık bireyin kendi ifade ederken karşılaştığı durumlar birer temadır. Nitekim Oğuz Atay’ın ‘Tutunamayanlar’ kitabında da tema konusu ölüm ve yalnızlıktır.’³⁷

Modern dünya edebiyatında canlı cansız doğada yer alan, insanların ilgisini çeken her şey konu edinilmiştir.

1.2. MODERN ARAP HİKÂYECİLİĞİ

Hikâye kavramı daha çok Kur’an-ı Kerim’de geçen peygamberlerin kıssalarıyla anlatılmıştır. Bu dönemde bir takım Cahiliye döneminde yapılmış ve İslam’a ters olan davranışlara düzenleme getirilmiştir. Emevî ve Abbasî döneminde köklü değişiklikler yaşayan Arap edebiyatı hemen her dönem de büyük bir ilgi görmüştür.

Modern Arap edebiyatı tarihine bakıldığında ilk önce şiir ve nesir ilk örneklerine rastlanılır. İslami dönem ile birlikte kavramsallaşmaya başlayan modern Arap edebiyat tarihi cahiliye dönemiyle başlayıp daha sonraları İslam’ın gelişiyi birlikte Emevî, Endülüs, Abbasîlerle asıl kimliğine kavuşmuş yüz yıllar öncesine dayanan kapsamlı bir konu haline gelmiştir. Modern hikâye türü ilk kez Amerikalı yazar Edgar Allan Poe

³⁶ Şerif Aktaş, *Anlatmaya Bağlı Edebi Metinlerin Tahlili-Teori ve Uygulama* (Ankara: Kurgan Edebiyat Yayınları, 2015), 69.

³⁷ Diba Bahadıroğlu, ‘Türk Edebiyatında Modernizm’, *Makaleler* (Kasım 2016).

tarafından ortaya konulmuştur. Bir tür olarak nitelenen öykü, modern öykünün ortaya çıkış tarihinden şu ana kadar çeşitli serüvenlerden geçmiş, anlatımını daha etkili ve canlı tutabilmesi için yeni biçim ve arayış içinde sürekli kendini yenilemiştir.

Birbirinden habersiz farklı coğrafyalarda farklı okuyuculara hitap eden öyküler yeni bakış açıları kazanırken yeni tarzlarla da karşılaşmıştır

Bu durumda bir serüven olarak hikâye farklı zamanlarda farklı kişilerin kendine has anlamlandırdığı bir yapı ve biçim olmuştur. Necip Tosun, *Modern Öykü Kuramı* isimli kitabında modern Arap hikâyeciliğini başlatan ve geliştiren isimlere ışık tutmuştur.

*“Gogol küçük insanların dünyasına sokularak öykü sanatının en kullanışlı tipini yarattı; Poe öykünün hem kuramsal temellerini attı hem de korku, fantastik türü öykülerin parlak örneklerini verdi; Maupassant olay öyküsünün başlatıcısı oldu ve öykünün kitlelerce sevilmesini sağladı; Çehov öyküye sadelik, yalınlık ve minimalist anlayışı kazandırdı; Mansfield, Çehov öykü anlayışını bilinç akışı ve içsel serüven tekniğiyle geliştirdi...”*³⁸

Modern Arap öykücülüğünün başlamasına katkı sağlayan önemli isimler vardır. Modern öykü serüveninde şüphesiz sayısız öncülerden söz edilir. Fakat biz burada kuruculardan kabul edilen Nikolay Gogol, Guy de Maupassant, Anton Çehov gibi yazarları zikretmek istedik.

Ahmed Hasen ez-Zeyyat’ın (ö. 1968) edebiyat tarihi için genel anlamda bir tanımı bulunur:

*“Edebiyat tarihi bir duygu ve düşünceyi ifade etmek, bir ilmi veya sanatı öğretmek yahut bir olayı veya olguyu ölümsüzleştirmek/kalıcı kılmak amacıyla, kitaplarda derlenen, sayfalarda kayda geçirilen ve taşlara işlenen hususların zamana paralel zincirleme açıklamasıdır. Özel anlamda ise edebiyat tarihini dil ile ilgili konulardan, o dilin sahiplerinin, tarihin değişik dönemlerinde yetenekleriyle ortaya koydukları belagatle nazım ve nesirden, bunların yükseliş ve düşüş sebeplerinden söz eden ayrıca eserleriyle temayüz edenlerin tarihini, eserlerinin eleştirisini ve düşünceleri, sanatları ve üsluplarıyla birbirlerine olan etkilerine ilişkin açıklamaları ilgi alanı olarak seçen bir ilimdir.”*³⁹

Modern Arap hikâyeciliğinin ortaya çıkışı ile alakalı birden fazla sebep ortaya konulabilir. Arap edebiyatının modernleşme sürecine girişi batının işgaliyle çöküşe

³⁸ Tosun, ‘*Modern Öykü Kuramı*’, 13.

³⁹ Mehmet Yalar, ‘*Modern Arap Edebiyatına Giriş*’ (Bursa: Emin Yayınları, 2009), 14.

geçen bir uyanış olarak algılanabilir. Birinci dünya savaşının ardından Arap dünyasının İngilizler tarafından işgal edilmesiyle birlikte halk birlik kurmuş ve toplum bilinci oluşmuştur. Bu toplum bilinci de yeni bir yazım türünün çıkmasına zemin hazırlamıştır. Bu modern değişim süreci sadece Arap dünyasında görülmemiştir. Bilakis bütün dünyada modern bir değişim olarak gün yüzüne çıkmıştır. Bu değişimin sonucunda modernleşmeye girilmesinin ana sebebi sosyal ve siyasi faktörler olmuştur.

Sosyal ve siyasi sebepler toplumların kültürel hayatlarında değişiklik arz eder. Bu durum bazen döneminin insanlarını olumlu bazılarını da olumsuz etkiler. Bu kötü gidişatı çöküş dönemi olarak isimlendirirken iyiye giden durumları da bir uyanış olarak isimlendirilir.

Modern hikâye türü hakkında söylenecek birçok bilgi bulunmasına rağmen çalışmamızın konu ve kapsamı dâhilinde bu kadarıyla yetinilecektir.

1.2.1. Mısır’da Modern Arap Hikâyeciliğinin Doğuşu ve Gelişimi

Bir milletin edebiyatını incelerken, meydana gelen etkileyici belli başlı olayları bilmemiz gerekiyor. Çünkü edebiyat, bir halkın hayatını etkilediği genel ve özel durumlarda yazarların hayatlarına ve eserlerine bir ayna görevi görür.

Mısırdaki modern anlamda Arap hikâyeciliği 1917-1944 yılları arasında başlamıştır. Mısır’da modern Arap hikâyeciliğinin başlangıcı ile ilgili birden fazla nedene rastlanır. Bu nedenlerin belki de en büyük olaylarından bir tanesi Fransız işgalinden doğan ve halka açlık, sefalet, sıkıntı ve acizlik getiren olayların baş göstermesidir. Bu yıkım başlarda çok zararlı sonuçlar doğurmuş olsa da medeniyetin öncüleri sayılanlar ilim ve bilim yolunda önemli adımlar atıp modernizmi Ortadoğu’ya taşımayı başarmışlardır.

Modernleşme ilk olarak 1798 yılında Fransızların Mısır işgali Napolyon Bonapart’ın (1769-1821) öncülüğünde başlamış üç yıl devam etmiştir. Doğu’da kendi egemenliğini kurmak isteyen Napolyon, Mısır’ı çağdaş medeniyetler seviyesine ulaştırmak için kırk sekiz bilim adamından oluşan bir grubun yanında çok sayıda laboratuvar ve modern cihazları beraberinde getirmiştir.⁴⁰

⁴⁰ Mahmûd Rızk Selîm, *el-Edebü’l-‘Arabî ve Târîhuhi fî ‘Asri’l-Memâlik ve’l-‘Usmâniyyîn ve’l-‘Asri’l-Hadîs, Dâru’l-Kitâbi’l-‘Arabî li Mısır*, 1957, 97.

Napolyon'un Mısır seferi, Avrupa tarihinde olduğu gibi İslâm tarihinde ve Arap edebiyatında da bir dönüm noktasıdır. Batının İslâm âleminde siyasi, ekonomik ve kültürel etkisinin başlangıcıdır. Çünkü Napolyon Mısır'a yanında ilim adamları ile gitti, böylelikle Mısır'da yenilik hareketlerini başlatan bir faaliyet sürdürdü. Matbaanın Mısır'a gelişi Napolyon'un mısır işgaliyle gerçekleşmiştir ve halkın büyük ölçüde merakını çekmiştir. Matbaanın gelişile gazetelerin yayımlanması, resmi yazışmaların kullanılması, broşürlerin basımı, tıbbi ilaçlar yazılması mahkemelerde kullanılan karar tutanak evrakları batıyla iletişimi canlı tutmuştur. Mısırlılar gazetelerini Arap harflerini kullanarak basmaya başlamış ardından kitaplar yazıp yayınlamışlardır. Bu sayede Mısırlılar, Avrupalıların yaşam tarzına, müzik, tiyatro ve eğlenceye düşkünlüklerine tanıklık etmişler ve böylece batı ülkelerinde sosyal, siyasi, kültürel ve ekonomik anlamda bir gelişme yaşandığı dönemlerde Arap ülkelerinin genelinin daha başında olduğundan emin oldular. Batıdan gelen ilim adamlarının dillerini öğrenmek için yürütülen çalışmalarla da batının eserlerini daha kolay bir şekilde anlama fırsatları buldular.

Mısır'ın modernleşmesi, Mehmet Ali Paşa'nın (1769- 1849) Mısır valisi göreviyle başlamıştır. Arnavutluk'un Kavala şehrinde dünyaya gelen Mehmet Ali Paşa, Osmanlı devleti tarafından Mısır'ın yeni valisi seçilmiştir. Mehmet Ali Paşa tüm yenilikleri titizlikle devam ettirmiştir. Modern Batı ile olan iletişimi daha aktif ve daha diri olması yolunda adımlarını ustalıkla atmıştır. O tercüme, matbaa ve gazetecilik faaliyetlerinin yapılmasını teşvik etmiş ve Mısır'ın resmî dilini Arapça yapmıştır.⁴¹

Kültürler arası iletişimin bir tezahürü olarak bilim, eğitim ve birçok alanda yenilikler ve gelişmeler yaşanmıştır. Yine Napolyon'un Mısır seferi Arap dünyasında modern anlamda yeni edebi türlerin ortaya çıkmasını sağlamıştır.

Arap edebiyatında ilk modern kısa öykü Muhammed Teymûr'un *fi'l-Kıtâr* (Trende, 1917)'idir.⁴²

Muhammed Teymûr çağdaş Arap yazarları gibi hikâyelerinde betimleme türünü kullanmıştır. Eserlerinde Mısır halkının yaşamış olduğu sıkıntılara sıkça yer vermiştir.

⁴¹ Hannâ el-Fâhûrî, *el-Câmi' fi Târihi'l-Edebi'l-'Arabî: el-Edebü'l-Hadîs*, Beyrut, Dâru'l-Cil, 1986, 11.

⁴² Musa Yıldız, "Arap Edebiyatında İlk Modern Kısa Öykü: Muhammed Teymûr'un *Fî'l-Kitâr*'ı", *Nüşa* 4 (2002), 46.

Bu da Teymûr'un okuyucusuna etkili ve canlı bir şekilde mesajlarını ulaştırmıştır. Muhammed Teymûr *fî'l-Kitâr* adlı hikâyesinde geçen hocanın tasvirini yaparken adeta okuyucunun zihninde onu canlandırmıştır.

ودخل شيخ من المعتمين، أسمر اللون طويل القامة، نحيف القوام كث اللحية، له عينان أقفل أجفانهما الكسل، فكأنه لم يستيقظ من نومه بعد وجلس الأستاذ غير بعيد عني، وخلع مركوبه الأحمر قبل أن يتربع على المقعد، ثم بصق على الأرض ثلاثة ماسحا شفتيه بمنديل أحمر يصلح أن يكون غطاء لطفل صغير. ثم أخرج من جيبه مسبحة ذات مائة حبة وجعل يردد اسم الله والنبي والصحابة والأولياء والصالحين.

*“İçeriye esmer tenli, uzun boylu, ince yapılı, gür sakallı, sarıklı ve gözleri tembellikten kapanan bir hoca girdi. Henüz uykusundan uyanmamış gibiydi. Hoca yakınımına oturdu. Oturağın üzerine oturmadan önce kırmızı ayakkabılarını çıkardı. Sonra üç kez yere tükürdü ve küçük bir çocuğa örtü olabilecek kırmızı mendiliyle dudaklarını sildi. Daha sonra, cebinden yüzlük teşbihini çıkararak Allah'ın, Peygamberin, Sahabenin, Evliyanın ve Salih insanların isimlerini tekrarlamaya başladı.”*⁴³

Mısır'da modern Arap edebiyatının gelişmesine öncülük eden yazarlar arasında Muhammed Huseyn Heykel (m. 1956-1888), Taha Huseyn (m. 1973-1889), Muhammed Abduh (m. 1905-1849), Mustafa Lütü Menfulatı (m. 1924-1876) gibi önemli şahsiyetler yer alır.⁴⁴

Muhammed Huseyn Heykel, bir hukuk fakültesi öğrencisi olduğu dönemde eğitimini Fransa'da tamamlamak istediğinden Paris'e gitti. 1912 yılında politik ekonomi alanında doktorasını tamamladığı zaman köy hayatını ve kırsal kesimin hayatını konu alan Mısırda ilk kısa hikâye denemeleri arasında *Kışsatı Zeynep* adlı hikâyesini yayınlamıştır. Eğitimi tamamladıktan sonra arkadaşı Taha Hüseyin ile birlikte Mısırda var olan siyasi ve ekonomik sorunlardan etkilenerek eserlerini siyasi konular üzerine yazmaya başlamıştır. 1950li yıllarda *Boş Zamanlar* adlı eseri bu türe bir örnek niteliğindedir.⁴⁵

Yunan kültürü izlerini üzerinde taşıyan sembolizm akımından etkilenip eserlerini Mısır'ın siyasi ve sosyal çatışmalarından etkilenen halkın çekmiş olduğu tüm sıkıntıları eserlerine usta bir şekilde aktarmıştır.

⁴³ Eren, Cüneyt&Uzunoglu, “Çağdaş Arap Hikâyeciliğinde Betimleme Örnekleri”, D.E.Ü. İlahiyat Fakültesi Dergisi, 2006, 31.

⁴⁴ Şevki Dayf, *el-Edebü'l-Arabîyyü'l-Muasır Fî Mısır* (Kahire: Daru'l-me'rif, 1119), 26.

⁴⁵ Şevki Dayf, *el-Edebü'l-Arabîyyü'l-Muasır fî*, 262.

Muhammed Abduh dini sömürenlerde karşı dini ve siyasi reformalar üzerine bir çalışma yürütmüştür. Her türlü sıkıntı ve strese rağmen inandığı doğrularından vazgeçmemiştir. Bu durum onun sürgün edilmesine neden olmuştur. Uzun yıllar sürgün hayatından sonra ülkesine dönen yazar 1876 yılında bir gazetede toplumu konu alan makaleler yayınlamaya başlamıştır.⁴⁶

1960 yıllarının gelişyle birlikte artık modern anlamda kısa hikâye yazarları arasına Necip Mahfuz (1911-2016) ve Tevfik el-Hâkim de katılmıştır.

Çağdaş Mısır Arap edebiyatçılarının gözlerinden kabul edilen bu yazarların hemen hepsinin eserlerinin dili kolay ve anlaşılır bir üslup ile yazılmıştır. Bu yazarlar sembolizm, romantizm, realizm akımlarından etkilenerek yazılarını kaleme almışlardır. Mısır modern edebiyat yazarları olarak kabul edilen ismini zikretmediğimiz nice yazarların eserlerinin konusu ortak bir payda da buluşur. Mısırdaki halkı zengin, fakir, köylü kentli ayrımı yapmaksızın toplumun her kesimini ilgilendiren hikâyeleri eserlerine yansıtmışlardır. Ülkenin çektiği tüm sıkıntılardan etkilenmiş adalet, özgürlük, savaş, aşk gibi temalar üzerinde eserlerini yayınlamışlardır.

1.3. MODERN ARAP HİKÂyecİLİĞİNDE ÖNE ÇIKAN BAŞLICA TEMALAR

Modern Arap edebiyatında işlenen en yaygın temalar arasında toplum ve siyaset, savaş, doğu-batı çatışması, gurbet, kuşak çatışması, aşk, sevgi, ayrılık, ölüm, kadın, kadının toplumdaki yeri, sosyal yapı ve düşünce, İslami yapı, Filistin yer alır. Ancak toplum ve siyaset, hemen hemen bütün yazarların eserlerinde yer verdiği yaygın ortak temadır.

Toplum ve Siyaset; Modern Arap Edebiyatının önde gelen hemen hemen bütün şair ve yazarları toplum ve siyaset temasını eserlerinde ele almışlardır. Bu konuyu en başarılı bir şekilde ele alan 1988 Nobel edebiyat ödülü sahibi Necip Mahfuz olmuştur. Yaşanılan işgal ve saldırı durumunda halk büyük bir karışıklık içinde düşmüş ve bir çatışma içine girmişlerdir. Bu çatışmanın etkilerinden doğan birtakım problemleri belirtmek için bir uyanış ve dayanışma bilinci oluşması amacıyla şair ve yazarlar

⁴⁶ Şevki Dayf, *el-Edebü 'l- Arabiyyü 'l-Muası Fî Mısır*, 222-223.

eserlerinde bu temayı sıkça işlemişlerdir Toplum ve siyaset konusunu ele alan başlıca şair ve yazarlar arasında Taha Hüseyin, Yusuf İdris, Selame Musa vardır.

Modern Arap Edebiyatında öne çıkan toplum ve siyaset temasına Adem Kazım Ürün'ün nakliyle Kabbani'nin şu değerlendirmesine örnek verebiliriz;

“Onlar, dünyayı fethetmek isterler; oysa bir kitabı açmaktan acizdirler. Onlar denizlere açılmak isterler; oysa bir damla suyla sarsılırlar. Onlar, kuru yaş her şeyi yakan bir kültürel devrimi müjdelerler; oysa kültürleri oturdukları kafe ve duydukları çeviri kitaplarının başlıklarından öteye gitmez.”⁴⁷ (Kabbânî)

Doğu Batı Çatışması; Napolyon'un Mısır'ı işgaliyle başlayan, batıya ayak uydurma taklitçilik ve özentinin zirve olduğu dönem de insanların kendi kültürü ve alışkanlıklarını mezcedip yeni bir kimlik bulma çabası yaşadığı zamanda ortaya çıkmıştır. Bu çatışma kişinin benliğinde toplumun kültürü şehir yapılaşmasına kadar bir gelgit durumu olduğu anlarda yazarların eserlerine değindikleri bir durum haline gelmiştir. Batıya özentisi sonucunda ortaya çıkan taklitçilik, Taha Hüseyin, Tefîku'l-Hakim, Abdülhamid Cevde es-Sahhar, Yusuf es-Sıbai, Yusuf İdris gibi öncü yazarların eserlerine konu olmuştur. Bu yazarlar batılı değerlerin doğu toplumlarındaki yaratmış olduğu etkiyi ve buna karşılık doğu halkının gösterdiği direnci keserlerinde anlatmışlardır.

“Tefîku'l-Hâkim, Uşûrun Mine's-Şark/Doğudan Bir Serçe adlı eserinde, romanın başkahramanı ve adeta kendisini temsil eden Muhsin karakterinin Mısır Kültürü ile Fransız kültürü arasındaki bocalamasını konu edinir. Roman, az karakter ve az hareket sergileyen bir yolla, maneviyatçı Doğu ile maddeci Batı arasındaki tezadı iyi gören bir çalışma olarak değerlendirilir.”⁴⁸

Kuşak Çatışması; Kuşak çatışması altında bahsedebileceğimiz tema başlıkları, ülkesinde yaşadıkları sosyal, siyasi, ekonomik vb. gibi yaşanan olaylar neticesinden doğan, gelişen teknoloji ve iletişim araçlarının çoğalmasıyla birlikte nesiller arasında çıkan anlaşmazlıklar ve farklılıklar ilgi odağı haline gelmiştir. *“Bu konuda Arap edebiyatında ilk eser, Necip Mahfuz'un da okuyup etkilendiği üç kuşak yoksul bir aile hayatını konu edinen Şeceretu'l-Bûs (Umutsuzluk Ağacı)'tur.”⁴⁹*

Kadın; Birinci dünya savaşı sonrasında Batı ile iletişim teknolojinin hızla gelişmesine ve yayılmasına yardımcı olmuştur. Batıdan etkilenmenin bir sonucu olarak

⁴⁷ Adem Kazım Ürün, “Modern Arap Edebiyatında Öne Çıkan Bazı Temalar”, Sefad 35 (2016), 135.

⁴⁸ Ürün, “Modern Arap Edebiyatında Öne Çıkan Bazı Temalar”, 135.

⁴⁹ Ürün, “Modern Arap Edebiyatında Öne Çıkan Bazı Temalar”, 136.

kadın ve kadının sosyal hayatta sahip olduğu haklar ile ilgili birçok yazı ve eser kaleme alınmıştır. Batıyla olan etkileşimden doğan kadının konumu farklılaşmıştır. Kadınlar için eğitim alanında okullar yapılmıştır. Kadınların toplumda hak ve özgürlükleri genişletilmiş giyim ve kuşam konusunda batıdan gelen kıyafet ve ziynet eşyalarını da kullanmaya başlamışlardır.

Mısırlı—roman yazarı ve gazeteci olan Hüseyin Heykel *Menâzır Ahlâk Rıfıyye/Kırsal Kesim Ahlakından Görünüm* adıyla bir eser yayımlanmıştır. Heykel, bu eserde toplumsal bir sorun olarak genç kızların iradeleri dışında evlendirilmelerini konu etmektedir.⁵⁰

Aşk ve Sevgi; Mısırdaki önceleri realizmin etkisi gözüküyordu. Bu konuda yazılan eserler artık bir süre sonra insanların dikkatini çekmemiştir. Bu da dönemin öncülerini romantizme yönlendirmiştir. İlk insandan bu yana karşı cinsler arasında süre gelen derin ve yoğun hisler şair ve yazarların vazgeçilmez ana konularından biri haline gelmiştir. Yazar ve şairler aşk, sevgi, muhabbet, özlem gibi duygularını romantik bir şekilde okuyucuya ustaca hissettiren dil ve üslup kullanmıştır.

لو إني أعرف أن الحب خطير جدا ما أحببت
لو أنني أعرف أن البحر عميق جدا ما ابهرت
لو أنني أعرف خاتمتي ما كنت بدأت
يا من صورت لي الدنيا كقصيدة شعر
وزرعت جراحك في صدري وأخذت الصبر
وأنا ما عندي تجربة في الحب
ولا عندي زورق
إني أتفلس تحت الماء
إني أغرق.. أغرق.. أغرق

“Bilseydim sevdanın bu denli tehlikeli olduğunu sevmezdim.

Bilseydim denizin bu denli derin olduğunu açılmazdım.

Bilseydim sonumu başlamazdım.

Ey dünyayı bana bir şiir kasidesi gibi sunan,

Yarasını göğsüme saplayan ve sabrımı tüketen,

Ne bir tecrübem var aşkta,

⁵⁰ Ürün, ‘Modern Arap Edebiyatında Öne Çıkan Bazı Temalar’, 136.

Ne de sahibim bir kayığa,
Nefes alıyorum suyun altında,
Boğuluyorum... boğuluyorum... boğuluyorum...”⁵¹
Kabbazani (1923-1988).

İslam ve İslami Düşünce; Müslüman şair ve yazarların bütün eserlerinde duygu ve düşüncelerini bir satırda dahi olsa belirttikleri bir temadır. İslam, İslam’ı yayma, düşünceleri özgür bir şekilde ifade edebilme bazen de karşı çıkanlara karşı bir savunma durumunda ele alınıp işlenen bir konu olarak eserlerde yer alır.

Hemen hemen bütün Müslüman şair ve yazarların eserlerinde görülür. Osmanlı döneminin son yıllarında Türk ve Arap edebiyatlarından birçok yazar ve düşünce adamını etkileyen Cemaleddin Afgani (ö. 1987) ve Muhammed Abduh (ö. 1905) gibi şahsiyetler, İslâmî misyonla ortaya çıkmış şahsiyetlerdir. İstiklal marşımızın yazarı Mehmet Akif Ersoy’un da etkilendiği bu şahsiyetlerin yerleştirdiği İslami kimlik, mücadele ruhu, Arap ülkelerinin içinde bulunduğu İslam dışı otokrat yönetimlerde daha da anlam kazanmaya başladı. Yukarıda belirtilen şahsiyetlerin öğrencisi olan Reşid Rıza’nın bayraktarlığını üstlendiği İslami mücadele, esasen bir edebiyat eleştirmeni olan ve Necip Mahfuz’un romanları hakkında ilk edebî eleştiri yapan Seyyid Kutup gibi İslam’a gönül vermiş şahsiyetler aracılığıyla toplumda yer almaya başladı. Arap Edebiyatında İslâmî konuları eserlerinin ana eksenine koyan şairler ve yazarlar arasında öne çıkanlar;

*Ömer Kudüs’te, Şafak Akıncıları, Türkistan Geceleri, Yahudi’nin Kanlı Böreği, Cakartalı Kız, Kuzey Kahramanları, Uykusuz Geceler, İlâhi Nur gibi birçok romanı Türkçeye çevrilen Necip el-Keylânî ve Sellametu’lKuss, Vâİslâmâh, Leyletu’n-Nehr, es-Sâ’iru’l-Ahmer, SîretuŞucâ’ adlı eserleriyle Ali Ahmed Bâkesir’dir.”*⁵²

⁵¹ Ürün, ‘Modern Arap Edebiyatında Öne Çıkan Bazı Temalar’, 137.

⁵² Ürün, ‘Modern Arap Edebiyatında Öne Çıkan Bazı Temalar’, 138.

İKİNCİ BÖLÜM

2.1. BAHA TAHİR'İN MODERN ARAP HİKÂyecİLİĞİNDEKİ YERİ

Baha Tahir'in toplamda beş adet hikâye kitabı bulunmaktadır. Baha Tahir'in beş adet hikâye kitabında hacimleri hemen hemen aynı olmak üzere konuları ve temaları farklı hikâyeler bulunur. Baha Tahir'in yayınlamış olduğu otuz beş farklı hikâyeden oluşan toplamda beş hikâye kitabını telif tarihleri göz önüne alınarak aşağıda sıralanmıştır. Bunlar;

-İlk hikâye kitabı *el-Hutûbe*'de on,

-*Bi'l-ems Hâlimtu bik* adlı hikâyesinde beş,

-*Ene'l Meliku Ci'tu* adlı hikâyesinde beş,

-*Zehebtu ilâ Şellâl* adlı hikâyesinde dokuz,

-*Lem A'rif enne't-tavâvîs Teîr* adlı hikâyesinde altı hikâye bulunmaktadır.

Baha Tahir hikâyelerinde sayfalarının hacmini uzun tutmaktan ziyade anlamındaki derinlik ve anlatım tarzındaki üslupla ön plana çıkar. Hikâyelerinin her biri yapı, biçim ve anlam bakımından birbirinden farklı özellikler taşır. İşte bu da Baha Tahir'i ve hikâyelerini diğer yazarlardan ayrı kılar.

İlk hikâyesi olan *el-Hutûbe/Nişan* uzun ve hacimli bir görünümün zıddına içeriği hasret ve özlem duygularıyla ön plana çıkıyor.

İkinci hikâyesi olan *Bi'l-ems Hâlimtu bik/Dün Gece Rüyamda Gördüm Seni* batı ile yaşamış olduğu çalkantılı durumları günümüz çözümleriyle ilişkilendirilmiş somut bir hikâye olarak önümüze koyuyor.

Üçüncü hikâyesi olan *Ene'l-Meliku Ci'tu/Ve İşte Ben, Kral, Geldim* göz alıcı bir sanat ve şiirsel anlatımdan da faydalanarak eski ve yeni Mısır'ın güzelliklerinden bahsediyor.

Dördüncü hikâyesi olan ve içerisinde toplamda dokuz hikâye barındıran *Zehebtu ilâ Şellâl/Şelaleye gittim* adlı hikâyesinde, duru ve akıcı bir dil kullanılmıştır. Hikâyede kullandığı felsefi söylemler gerçek ile hayalin arasında kalan bir üslup ile kaleme alınmıştır.

Yazarın yayınladığı son hikâyesi *Lem A'rif enne't-tavâvîs Teẓîr* içerisinde özgürlük, hayat sevgisi, mutluluk, acı ve gurbet, vuslat konularını işlemiştir.

Baha Tahir'in beş öykü kitabından derlediği on hikâyeyi Zafer Ceylan Türkçe'ye çevirerek *Bilmezdim Tavus Kuşlarının Uçabildiğini* başlığıyla yayınlamıştır. Bu hikâyeye seçiminde Zafer Ceylan;

el-Ḥutûbe adlı öykü kitabından *el-Ebü/Baba* ve *Müẓahara/Gösteri* adlı iki hikâyeyi,

Bi'l-ems Ḥalimtu bik/Diün Gece Rüyamda Seni Gördüm adlı öykü kitabından *Bi'l-ems Ḥalimtu bik* adlı hikâyeyi,

Ene'l-Meliku Ci'tu/Ve İşte Ben, Kral, Geldim adlı öykü kitabından *Ene'l-Meliku Ci'tu, Fî Hadîkatîñ Ġayri Adiyetin/Pek de Alelade Olmayan Bir Bahçede, Muḥakemetül Kahini Kaye-Nan/Rahip Kaye-Nan'ın Yargılanması* adlı üç hikâyeyi,

Zehebtu ilâ Şellâl/Şelaleye gittim adlı öykü kitabından *Lâkin/Fakat* ve *İttılalü Bahrin/Denizin Geride Bıraktıkları* adlı iki hikâyeyi,

Lem A'rif enne't-tavâvîs Teẓîr /Bilmezdim Tavus Kuşlarının Uçabildiğini—adlı öykü seçkisinden *el-Caretü/Komşu Kadın*, *Lem A'rif enne't-Tavâvîs* adlı iki hikâyeyi çevirmiştir.

Baha Tahir'in hikâyelerinin bildiğimiz başka bir yazar tarafından çevirisi bulunmamaktadır.

Baha Tahir'in modern Arap hikâyeciliğindeki yeri ve önemini, yazmış olduğu beş hikâyeye kitabından on hikâyesini seçerek anlatmaya çalıştık. Hikâyede kullanmış olduğu unsurları, dil ve üslubu, hikâyede okuyucuya vermeyi amaçladığı konuları dikkate alarak Baha Tahir'in Modern Arap hikâyeciliğine sunmuş olduğu katıklılarını hikâyeleri doğrultusunda anlamaya ve açıklamaya çalıştık.

Bu hikâyeler seçilirken yazarın sürgün döneminde olduğunu ve eserlerini tabiri caizse iç yıkım yaşadığı yıllarda yayınladığını göz önünde tutarak değerlendiriyoruz. Yazar ülkesinin siyasi ve ekonomik sarsıntı geçirdiği yıllarda, çekilen zor ve acı günlerini hikâyelerine nasıl ayna tuttuğunu, memleketinden zorunlu olarak ayrılışını ve geçirmiş olduğu ruhsal yapısını göz önüne alarak her hikâyeye kitabından farklı hikâyeleri

seçilmiştir. Seçmiş olduğumuz ve açıklamaya çalıştığımız beş hikâye kitabından on hikâyesini bir bütün olarak göstermek istiyoruz;

el-Hutûbe adlı öykü kitabından *Bi Civari Esmaki Mülevvenetün/Renkli Balıkların Yanında ve Müzahara/Gösteri*,

Bi'l-ems Halimtu bik/Dün Gece Rüyamda Seni Gördüm adlı öykü kitabından *Bi'l-ems Halimtu bik ve Nafizetün/Pencere*,

Ene'l-Meliku Ci'tu/İşte Kral Ben Geldim adlı öykü kitabından *Fî Hadigatin Gayri Adiyeti/Pek Alelade Olmayan Bir Bahçede ve Muḥakemetül Kahini Kaye-Nan/Rahip Kaye-Nan'ın Yargılanması*,

Zehebtu ilâ Şellâl/Şelaleye gittim adlı öykü kitabından *Ferîhatün/Mutluluk ve Lâkin/Fakat*

Lem A'rif enne't-tavâvîs Teḫîr /Bilmezdim Tavus Kuşlarının Uçabildiğini adlı öykü kitabından *Ente İsmuke Eyh?/Senin Adın Ne?* ve *El-Caratün/Komşu Kadın* hikâyelerini seçmeyi uygun gördük.

Baha Tahir, genellikle hikâyeyi oluşturan başlıca unsurları sınırlı tutarak hikâyelerini kaleme almış; hikâyenin geçtiği zaman, mekân, kişi gibi unsurları dar bir çerçevede bırakmıştır. Böylece yazar okuyucunun dikkatini hikâyelerinde işlemiş olduğu temalara çekerek asıl vermek istediği mesaja yöneltmiştir. Ayrıca her hikâyede yazarın kendi yaşamından izlere rastlanmakta, bir kahraman onun yaşamış olduğu olumlu ve olumsuz tüm süreçlere ışık tutmaktadır.

Baha Tahir'in hikâyeciliğine bu genel bakıştan sonra onun hikâyeciliğine daha yakından bakmak için bazı hikâyelerini merkeze alarak konuyu açıklamak istiyoruz.

2.2. BAHA TAHİR'İN HİKÂYELERİ BAĞLAMINDA HİKÂyecİLİĞİ

Mısırlı çağdaş roman, hikâye, tiyatro yazarı olan Baha Tahir'in hikâyeciliğini seçtiğimiz bazı hikâyelerinden yola çıkarak daha somut hale getirmek istiyoruz. Doğal olarak tüm hikâyelerini vererek konuyu uzatmak yerine yazarın beş hikâye kitabından seçtiğimiz on hikâyesini inceleyeceğiz.

2.2.1. *Bi Civari Esmaki Mülevvenetün Hikâyesinin Tanıtımı*

Baha Tahir'in bu hikâyesi, 1972 yılında yazmış olduğu ilk hikâye kitabı *el-Hutûbe*'nin içindeki altıncı hikâyedir. Yüz ikinci sayfasından başlayan hikâye sekiz sayfadan oluşmaktadır.

el-Hutûbe içinde toplamda on farklı başlıkla topladığı hikâyeleri bulunmaktadır. Baha Tahir bu hikâye kitabında hikâyelerini uzun ve hacimli tutmaktan kaçınarak daha ziyade anlam ve duygu yoğunluğu üzerinde durmuştur.

Bu kitabın genel itibarıyla ana konusu vuslat, özlem, sevgiliye kavuşma hasreti, kararlılık, hassasiyet gibi konular üzerinde yoğunlaşmıştır. Yazar kendi dünyasında hayal ile gerçek dünyada yaşanan birçok şeyi anlatırken okuyucuya da farklı mesajları vermeyi hedeflemiştir.

Baha Tahir bu hikâye seçmesinde insan ruhuyla meşgul olmuştur. İnsanı daima kayıp gitmekten, çirkinlikten ve yoksunluktan kurtarmaya çalışmıştır. Zaman ve mekânın gölgesinden sıyrarak tüm duygularını en hassas bir şekilde sanki hikâyenin içinde hissini yaşatır.

Hikâye toplamda sekiz sayfadan oluşmaktadır. Kişi isimlerine yer vermekten kaçınıp bu durumu okuyucuya bırakmıştır. İki kişi etrafında geçen bir diyalog konuşması şeklinde hikâye tamamlanır.

2.2.1.1. Olay Örgüsü

Hikâyede isimleri zikredilmeyen iki ana kahraman vardır. Olay, birbirlerini tanıma sürecine giren iki kişinin telefon görüşmesiyle başlayıp bir kafede buluşup tanışma süreçlerini konu alır.

Olay baştan sona kadar birbiriyle bağlantılı olup kişilerin duygusal iletişimlerini birbirlerine açmakla devam eder. Kurmaca anlatımdan uzak bir anlatı gerçekleştiren yazar her kişinin kendi yaşamından kesitler bulacağı bir üslup sergilemiştir.

2.2.1.2. Anlatıcı Bakış Açısı

Bu hikâyede Baha Tahir birkaç anlatım tekniği kullanır. Olayda hikâyeyle onu okuyan arasında bazen gözüken bazen de aradan çekilen o üçüncü kişidir.

Bu anlatıcı kişi, hikâyenin olay örgüsünü, kişileri, zamanı ve mekânı, duygu ve düşüncelerini okuyucuya tam bir şekilde aktarmayı hedefler. Anlatıcı kişi bazen hikâyenin ana kahramanı bazen de tamamen dışında kalan biri olarak görülür.

Söz yerine gelmişken kısaca ifade edecek olursak anlatıcı hikâyenin tamamen dışında durup kendini olup biten her şeyin dışında tuttuğunda gözlemci anlatıcı olur. Gözlemci anlatıcı olaylarda üçüncü tekil şahıs olarak “o dilini” kullanır. Bu durumun zıddı olarak anlatıcı hikâyenin ana kahramanı olan bir unsur olduğunda özne anlatıcı olarak isimlendirilir.

Baha Tahir bu hikâyesinin giriş bölümünde özne anlatıcı bakış açısını kullanarak kendini hikâyenin kahramanlarından birisi yapar. Hikâyede geçen bir konuşma kesitine örnek vermek istiyoruz.

قالت في التليفون. ولكن لماذا تريد أن تراني؟

قال.. لأنني أحبك

صمتت.

قال بصوت مرتفع: «ألو.. ألو..» فقالت: أنا معك.. - متى أراك؟

- لا أعرف.. أقصد غدا.. سنلتقي في المكتب بالطبع. - لا.. ليس في المكتب.. هناك أشياء مهمة لابد أن أقولها

لك.

- ألا يمكن أن نقولها في التليفون؟

- لا.. لا أستطيع.

- أنا آسفة.. يجب أن أنهى هذه المكالمة الآن.. أسمع صوت ماما في الصلاة.

- إذن الساعة 6 في الشاي الهندي.. أرجوك.. سوف أنتظر. لست متأكدة.. سأفكر.. ولكن لست متأكدة.. لابد

أن أضع السماعة الآن.. باى.. باى⁵³..

-(Kadın) Telefondayım. Ama neden beni görmek istiyorsun?

-Çünkü seni seviyorum... Dedi.

-Sustu.

⁵³ Baha Tahir, *el-Hutûbe* (Kahire: Daru’ş-şuruk, t.s.), 103.

-(Adam) yüksek sesle: “Alo... Alo...”. (Kadın) Hattayım. (Erkek) seni ne zaman görebilirim?

-(Kadın): Bilmiyorum. Zannediyorum ki yarın... (Adam): Ofiste buluşuruz değil mi? (Kadın): Hayır ofiste değil. (Adam): Sana söylemem gereken önemli şeyler var.

-(Kadın): Telefonda söyleyemez misin?

-(Adam): Hayır... Hayır söyleyemem.

-(Kadın): Üzgünüm bu konuşmayı şu anda bitirmeliyim... Koridorda annemin sesini duyuyorum.

-(Adam): Yarın Hindistan çayında saat 6 da(beş çayı)... (Adam): Lütfen rica ediyorum. Bekleyeceğim.

-(Kadın): Emin değilim, düşüneceğim ama emin değilim...

Şimdi telefonu kapatmam gerekiyor... Hoşça kal... Hoşça kal...

Baha Tahir *Bi Civari Esmaki Mülevvenetün* hikâyesinin gelişme ve sonuç bölümünde gözlemci anlatıcı metodunu kullanarak üçüncü tekil şahıs olan o dilini kullanarak hikâyesini devam ettirir. Hikâyenin üçüncü tekil şahıs olan o dilini kullandığına dair bir örnek vermek istiyoruz:

في الخامسة والنصف. كان يجلس على كرسي من الجلد الأحمر.. وبجواره سمكتان حمراوان.. تسبحان.. وسمكة سوداء صغيرة تقف ساكنة في الحوض الزجاجي تحرك ذيلها وفقااعات من الهواء تتحرك خلال أنبوبة صغيرة في الحوض.⁵⁴

Beş buçukta. Kırmızı deri bir sandalyede oturuyordu... Ve yanında yüzen iki kırmızı balık vardı.

Cam akvaryumda hareketsiz duran, kuyruğunu hareket ettiren küçük siyah balık ve akvaryumdaki küçük bir tüpten geçen hava kabarcıkları...

2.2.1.3. Zaman

Hikâye; gerçek veya tasarlanmış bazen de gündelik hayatta sıradan bir yaşamı yansıtabileceği gibi bazen de hayali, gerçek üstü kavramlarla anlatılan edebi bir tür

⁵⁴ Baha Tahir, *el-Hutûbe*, 103.

olabilir. Geniş bir zamana yayılarak duygu ve düşünce daha etkili ve yoğun anlatılabileceği gibi tek bir an içerisinde de okuyucuya derin anlamlar yükleyebilir.

Hikâyeyi giriş gelişme sonuç şeklinde üç ana bölümde aktarmak istersek; giriş bölümünde, iki kişinin şimdiki zamanda gerçekleşen telefon görüşmesi anından bahsedilir. Yani sabah, öğle, akşam gibi herhangi bir zaman dilimi veya saat bilgisi okuyucuya verilmez. Anlatıcı burada zamanı okuyucunun anlayışına bırakır ancak iş saati dışında olduğunun ipucunu vererek akşam saatlerinde geçtiği bilgisini aktarır. Anlatıcı gelişme ve sonuç bölümünde zaman kavramını biraz daha görünür kılarak randevu saatini okuyucunun bilgisine sunar.

- إذن الساعة 6 في الشاي الهندي.. أرجوك.. سوف أنتظر. لست متأكدة.. سأفكر.. ولكن لست متأكدة.. لا بد أن أضع الآن.. باى.. باى السماعه.⁵⁵

Yarın Hindistan çayında saat 6 da... Lütfen rica ediyorum. Bekleyeceğim. Hoşça kal...

Anlatıcı, hikâyede hangi mevsim olduğuna dair zaman bilgisi paylaşmaz. Buradan bir çıkarım yapmak gerekirse anlatıcı hikâyede tam saat kavramını kullanarak okuyucunun hayal dünyasında net bilgiler bırakırken bir taraftan da okuyucunun hayal gücüne bırakarak boş kısımları onun kendi tahminleriyle doldurmasını ister. *Rengârenk Balıkların Yanında* adlı hikâyede anlatıcı giriş, gelişme, sonuç dâhil gerçek zamanın dışına çıkmadan birden fazla zaman dilimi içerisinde olayı anlatıyor. Bu diyalogda görüldüğü üzere şimdi ki zaman ve geniş zaman dili kullanılarak anlatılıyor.

Bunu hikâyede geçen iki kişinin telefon görüşmesi esnasında kullandığı kelimeleri göstererek ispatlayabilmekteyiz.

أنا آسفة.. يجب أن أنهى هذه المكالمه (الآن..) أسمع صوت ماما في الصالة⁵⁶

-Üzgünüm bu konuşmayı (şu anda) bitirmeliyim... Koridorda annemin sesini duyuyorum.

⁵⁵ Baha Tahir, *el-Hutûbe*, 104.

⁵⁶ Baha Tahir, *el-Hutûbe*, 103.

2.2.1. 4. Mekân

Edebi bir tür olarak hikâyede mekân unsuru olayların geçtiği, kişilerin var olduğu, zamanın nerede gerçekleştiğiyle alakalı bir zincirleme döngünün geçtiği sahne olarak geçer.

Yazar, hikâyenin ana unsurlarından birisi sayılan mekânı okuyucuya bırakır. Vermek istediği mesajı yorum katmadan okuyucunun anlamasını sağlar. Yazar okuyucuyu hikâyenin içine çekip o mekâna taşıyabileceği bir yer seçer. Bu mekân bazen kaldırımda bazen vapurda bazen masa etrafında geçer. Anlatıcı mekânın geçme yerini, mekâna farklı görev ve duygusal anlamlar yükleyerek okuyucuya ulaştırır.

Baha Tahir bu hikâyede daha hikâyenin içine girmeden rengârenk balıklar etrafında başlığıyla mekân tasavvurunu okuyucunun gözünde canlandırır.

Burada hikâyenin başlığı mekân unsuruna vurgu ile başlar. Hikâyeye verilen başlık ile hikâye içinde anlatılan konunun aralarındaki uyum gözden kaçmaz. Burada biri kadın diğeri erkek olan iki iş arkadaşının yoğun, duygusal, kararsız, inişli çıkışlı hislerinin renkliliğine de rehberlik edilir.

Bu hikâyede mekân unsurunu hikâyeyi yine üç bölüme ayırıp değerlendirecek olursak; giriş bölümünde mekân tüm hatlarıyla açığa kavuşturulmaz. Kişi kadrosunu oluşturan iki kişi telefon görüşmesiyle başlayan hikâyede kadın kahramanın evde odasında olduğu belirtilmesine rağmen diğer kahramanla alakalı bir ana mekân söylenmez. Biz giriş bölümü için mekânı bir telefon görüşmesi olarak dile getirebiliriz. Bu konuşmadan mekâna dair bir kesitle bunu somutlaştırabiliriz.

نا أسفة.. يجب أن أنهى هذه المكالمة الآن... (أسمع صوت ماما في الصلاة)⁵⁷

-Üzgünüm bu konuşmayı şu anda bitirmeliyim... (Koridorda annemin sesini duyuyorum).

Parantez içerisine aldığımız diyalogun bir kısmında kadın kahramanın mekânını evde odasında geçirirken koridordan da annesinin sesinin geldiği belirtilerek mekâna vurgu yapılıyor. Mekân gelişme ve sonuç bölümünde randevulaştıkları bir kafede etrafında renkli balıklarında olduğu kalabalık insanların arasında bir mekânda geçiyor.

⁵⁷ Baha Tahir, *el-Hutûbe*, 103.

فقال إنه لا يوجد سوى شاي.

عندما انصرف الجرسون. قالت إنها لا يجب أن تتأخر. لأنهم ينتظرونها في البيت⁵⁸.

Ona çay dışında bir şey bulunmadığını söyledi.

Garson yanlarından ayrıldığında geç kalmaması gerektiğini söyledi. Çünkü onu evde bekliyorlardı.

Hikâyenin gelişme ve sonuç kısmı kafenin bir bölümünde, bir masa etrafında karşılıklı diyalog şeklinde geçer. Bu bölüm romantik ve duygusal sohbetlerin geçtiği bir üslupla yazılmıştır. Sohbet ilerledikçe o gergin ve hasarsız durum kendini daha samimi ve sıcak bir ana bırakır.

Hikâyede mekân unsuru çeşitlilik arz etmemekle birlikte evde, iş yerinde, bir kafe ortamında geçtiğinden gerçek dünyada var olan yer isimleriyle zikredilmiştir. İşte bu da hikâyenin gerçekliğini bize yansıtır.

هز يدها وقال إنه بالطبع سيأتي إلى المكتب في الصباح. ظل يتابعها بنظره وهي في طريقها للباب الزجاجي.

ولكنه لاحظ أن الناس ينظرون له وهو واقف فجلس⁵⁹.

Elini sıkı ve elbette sabah (ofise) geleceğini söyledi. Cam kapıya giderken onu İzlemeye devam etti. Ancak ayakta dururken insanların ona baktığını fark etti ve oturdu.

2.2.1.5. Kişiler

Hikâye kişileri her yazarın farklı hikâyelerinde farklılık göstermektedir. Bu hikâyelerdeki kişiler hayali, tasarlanmış olabileceği gibi tamamen gerçek dünyadan seçilmiş kişilerden esinlenilmiş de olabilir.

Üç kişi etrafında geçen bu hikâyede yazar kahramanlarına bir isim vermez. O yüzden bu hikâye de duygularından emin olmayan çekingen ve kararsız bir kadın kahramandan bahseder. Kadın kahramana yoğun duygular besleyen ve ona olan duygularını hissettirmekte ısrarcı olan bir erkek kahramanı konu alır. Hikâyenin gelişme bölümünde bir garsonun onlara ikramda bulunmak istemesi ile alakalı bir diyalogda konu içinde yer alır.

⁵⁸ Baha Tahir, *el-Hutûbe*, 103.

⁵⁹ Baha Tahir, *el-Hutûbe*, 104.

Yazar eserinde hayat verdiği kişilerin isminden bahsetmemişse de o, kişileri okuyucuya usta bir şekilde tasavvur etmiştir ki okuyucunun gözünde bir resim canlandırmayı yazar ihmal etmemiştir. Bu duruma hikâyeden bir kesit alıp örnekle teşkil edeceğiz;

كانت تلبس ثوبا بنيا بلا كمين. وعلى كتفها بلوفر أصفر عندما جلست انحسر الفستان حتى منتصف الفخذين. فنزعت البلوفر وغطتهما. وظلت تربت على البلوفر بأصابع طويلة بيضاء، أظافرها تلمع بطلاء لا لون له. في شفتيها كان روح خفيف. وفوق جفنيها يلمع شيء أخضر. لم تكن تشبه نفسها في المكتب⁶⁰

Kolsuz kahverengi bir elbise giymişti. Oturduğunda omuzlarında sarı bir kazak vardı, elbise kalçalarının ortasına kadar iniyordu. Kazağı çıkardı ve üzerini örttü. Uzun, beyaz parmaklarıyla kazağı okşadı, tırnakları renksiz boyayla parlıyordu. Dudakları da hafıftı. Ve göz kapaklarının üzerinde yeşil bir şey parlıyor. Ofiste kendisi gibi görünmüyordu.

2.2.1.6. İşlenen Tema

Hikâyede asıl hedeflenen okuyucuya verilmek istenen mesaj olmasından dolayı yazar titiz bir şekilde olayları bir bütün şeklinde kaleme alır. Yazar burada sade ve anlaşılır bir dil kullanmayı tercih etmiştir.

Burada ki tema da insanın gerçek dünyada mutluluğu yakalayabilmesinin önüne koyduğu hedefleri gerçekleştirmesindeki azimli ve kararlı duruşu olduğunu erkek kahramanın konuşmalarıyla bize aktarıyor.

Yaşadığı çevrenin sosyal ve kültürel geleneklerinden kopmayışını da hikâyenin sonunda usta sözlerle bitiriyor. Birbirleriyle bir bağı olmayan bir kadın ve erkeğin bir ortamda yan yana bulunmaması gerektiğini bulunduğu takdirde sonucunun ayıplanma ve kınamayla yadırganacağından ayrı karakterleri ayrı hareket ettirerek gerçek dünyanın bir düşünce algısını da böylelikle gözler önüne sermiş bulunuyor.

2.2.2. Müzâhara Hikâyesinin Tanıtımı

Müzâhara, el-Hutube'nin yedinci hikâyesi olarak yüz on birinci sayfada başlar. Diyalogların uzun olduğu bu hikâye toplam yirmi iki sayfadan oluşmaktadır. Baha Tahir bu hikâyesini 1966 tarihinde yayınlamıştır.

⁶⁰ Baha Tahir, *el-Hutûbe*, 105.

Her zaman olduğu gibi hikâyelerin hacmini kısa tutup duygunun ağır basmasını istediğinden temalarını derin anlamlar üzerine seçmiştir. Hikâyelerin ana duygusu umut, özlem, suç, ceza, hastalık gibi konular üzerinde durmuştur.

Zaman ve mekân kadrosunu geniş bir yelpazede tutmuş, okuyucu oradan oraya sürüklemeyi ustalıkla başarmıştır

2.2.2.1. Olay Örgüsü

Hikâyede isimleri zikredilmeyen kahramanlar farklı konu, mekân ve olay üzerinde birbirleriyle bağlantısı olmayan sadece verilmek istenen mesajlar doğrultusunda sanki konudan konuya atlanmışçasına bir durum olayın etrafına geçer. Kurmaca bir anlatım kullanmayan yazar hayatın içinden yaşanması mümkün kesitler ortaya koyar.

2.2.2.2. Anlatıcı Bakış Açısı

Baha Tahir *Müzâhara* adlı hikâyede genel muhtevası itibari ile birinci tekil şahıs ve gözlemci bakış açısının hâkim olduğu bir dil kullanılır. Ben dilini kullanan yazar hikâyesinde diyalogları da uzun tutarak okuyucuyu hem diri tutmuş hem de okur ile eser arasında sıcak bir bağ yakalamayı hedeflemiştir.

ألا تحب البطاطس؟

لا، لا أحبها .

ولكنك تأكلها.

أكلها ولكنني لا أحبها⁶¹

Patates seviyor musun?

Hayır, sevmiyorum.

Fakat onu yiyorsun.

Yiyorum fakat sevmiyorum.

Hikâyede annesiyle diyalogundan vermiş olduğumuz ben dilini kullanmış anlatıcı bakış açısına bir örnek niteliğindedir. Hikâyeyi zaman, mekân, kişi unsurlarında

⁶¹ Baha Tahir, *el-Hutûbe*, 115.

vereceğimiz örneklerde de göstereceğimiz üzere kısa cümlelerle uzun diyaloglar oluşturulmuş ve olayı bizzat yaşıyormuşçasına bir anlatım sergilenmiştir.

2.2.2.3. Zaman

Her hikâyede olduğu gibi bu hikâyenin de kolay anlaşılabilmesi için zaman kavramının olması şarttır. Çünkü her hikâye insan odaklı yazıldığından zaman mefhumu olmayan bir durumda insana hitap etmeyeceğinden dolayı o hikâye okura bir lezzet vermeyecektir. *Müzâhara* adlı hikâyede zaman birden fazla şekilde anlatılır. Birkaç örnek ile somutlaştıracak olursak;

هل ستعود للغداء؟

ولا للعشاء.

ستجد أكلك جاهزا على المائدة لو تأخرت في الليل⁶²

Öğlen yemeğine gelecek misin?

Hayır, akşam yemeğine de gelmeyeceğim.

Gece geç gelersen yemeğin masanın üstünde hazır olur.

Görüldüğü gibi üç satırlık bir diyalogda öğle, akşam, gece zaman kavramları kullanılmıştır. Hikâyenin genelinde sürekli zaman mefhumlarından bahsedilmiş herhangi bir belirsizlik bırakılmamıştır.

Yine başka bir konuşmanın başında öğleden sonra saat üçte, sıcaklığın bastırıldığı ve dayanılmaz bir havadan hikâyede bahsedilir.

كانت الساعة الثالثة والحر شديدا⁶³

Saat üç ve sıcaklık dayanılmazdı.

2.2.2.4. Mekân

Baha Tahir *Müzâhara* adlı hikâyesinde mekân kavramını da çok çeşitli tutmuştur. Çünkü yazarın asıl hedeflediği şey okurun tüm ilgi ve dikkatini eserdeki ana temaya yönlendirmek istemesidir.

⁶² Baha Tahir, *el-Hutûbe*, 113.

⁶³ Baha Tahir, *el-Hutûbe*, 112.

Hikâye unsurlarına bakıldığında mekân unsurunu hikâyeden uzak tutamayız. Çünkü mekân kavramından uzak bir eserde belirsizlik, eserin akışını sekteye uğratmış olacaktır. Bu hikâyede mekân evde, sinema salonunda, caddede ve bir kafede geçmektedir.

2.2.2.5. Kişiler

Hikâyede kişiler bazen hayal gücünün ürünü olurken bazen de yazarın gerçek kişiler arasından seçmiş olduğunu okuduğumuz hikâyelere bakarak anlıyoruz. Yazar bu hikâyede kişi unsurunu bir gencin annesiyle olan diyaloguyla başlatıyor. Hikâyenin gelişme bölümü gencin abisiyle bir türlü çözemediği babasından kalan mirası bölüşmedikleri kısa bir andan bahsediyor. Gelişme bölümünden sonuç bölümüne kadar gencin bir sinema salonunda daha önce görmediği bir kadınla yaklaşması ve onunla arkadaşlık kurmak için elinden gelen fırsatları değerlendirişini konu alıyor.

طلبت إلى أمي في الصباح أن أزور أخي الأكبر لأسأل عن زوجته المريضة، فقلت لها إنني لن أفعل

وسألته⁶⁴

Sabah olduğunda annem benden hasta eşini sormam için büyük abimi ziyaret etmemi istedi, bunu yapamayacağımı söyledim

قال أخي: أنت تعلم أن البيت مرهون من أيام المرحوم والدك،

أليس كذلك؟

هو الحجة - نعم، ولكنني أريد أن أبيع نصيبي، كل ما أريده منك والمستندات وسأدير بيع نصيبي⁶⁵

Abim: rahmetli babamın zamanından beri ev ipotekli,

Biliyorsun değil mi? dedi.

Evet, ama senden payıma düşeni almak istiyorum, senden sadece bunu istiyorum ve payımı satıp çekileceğim.

أنت جميلة عندما تبتسمين، لا تقطبي أبدا

انصح نفسك، أنت لم تبتسم ولا حتى ابتسامة صغيرة

بادلتها الابتسام وأنا أشعر نحوها بحنان غريب وأحب عينيها الزرقاوين⁶⁶

⁶⁴ Baha Tahir, *el-Hutûbe*, 111.

⁶⁵ Baha Tahir, *el-Hutûbe*, 113.

Güldüğünde güzelsin, asla kaşlarını çatma.

Nasihatini kendine sakla, sen hiç gülmedin ve hatta küçük bir gülümsemeyle bile gülmedin.

Gülümseyerek cevap verdim ve ben ona karşı garip bir hissim var ve mavi gözlerini seviyorum.

2.2.2.2.6. İşlenen Tema

Baha Tahir bu defa aile içi çatışmaların olduğu bir hikâye ile karşımıza çıkıyor. Annesiyle anlaşamadığı, yaptığı hiçbir şeyi beğenmeyip her şeye bir kusur bularak onu sürekli ezmesi ve hor görmesi kişinin yaşamış olduğu içsel bir krizin tezahürü olarak okuyucuya iletiliyor. Dünyaya tamah etmemeyi her hikâyesinde savunan ve bunu ilahi varlığın gücüyle anlatan yazar bu defa dünyalık mal mülk uğruna yine ailesinden abisiyle bir çatışma içine girerek bu içsel bunalımı hikâyenin gelişme bölümünde de destekliyor.

Gelişme ve sonuç bölümünde yazar diğer birkaç hikâyesinde olduğu gibi hiç tanımadığı bir kadınla tanışıp yakınlaşmak istemesi yine aynı şekilde hiç fanatığı ve ilgisi olmadığı bir grubun tarafıymış gibi kendini göstermesi aslında bize olmak istemediği ama şartların onu yapmacık bir hayat yaşamak zorunda bıraktığını okuyucunun içine ilmek ilmek işliyor. Çünkü bu hayatta kabul görüp var olabilmek ya da ötekileştirilmekten korktuğu için olmadığı ve istemediği bir hayatı yaşarken kendisini bulmuştur.

2.2.3. *Bi'l-ems Halimtu bik* Hikâyesinin Tanıtımı

Bu hikâye, Baha Tahir'in el-*Hutube*'den sonra yazmış olduğu *Bi'l-ems Halimtu bik* adlı öykü kitabından alınmıştır. Beş hikâyeden oluşan kitaba adını veren bu hikâyeyi yazar ilk sırada tutmuştur. Hikâye on üç sayfadan oluşmaktadır.

Baha Tahir bu hikâyesini 1983 yılında kaleme almış ve 1984 yılında yayınlamıştır. Baha Tahir'in bu adlı hikâyesi diğerlerinden ayrı bir şekilde öne çıkar. Hikâyeyi diğerlerinden ayıran, Baha Tahir'in kendi hayatından olaylara, tasavvufi

⁶⁶ Baha Tahir, *el-Hutûbe*, 117.

konulara yer vermesi ile birlikte kullandığı dil ve üsluptur. Yazar hikâyede olayları tekdüzelikten kaçınarak yazmıştır.

Bu hikâyesinde Baha Tahir batıda geçirmiş olduğu çalkantılı hayatı, insanların birbiri ile olan ırkçılık sorunlarını, ekonomik gücünü, sosyal ilişkileri günümüz gündemleriyle özdeşleştirip somut bir şekilde anlatmaya çalışmıştır.

Hikâyenin büyük bir bölümü anlatıcı-yazarın iç dünyasını konu alarak onun dünyaya bakış açısını kendine has bir üslup ile dile getiriyor. Hikâyenin başlığıyla bir olay örgüsü haline getirilmiş olup yaşadığımız bu dünyanın gerçekliğiyle bir alakası bulunmadığı tüm huzurun ilahi bir yerde olduğu vurgulanmaya çalışılmıştır.

Bir önceki hikâyede olduğu gibi burada da olay çok çeşitli kişiler etrafında ya da farklı zaman ve mekânlarda geçmez. O bu çeşitliliği anlam ve düşünce ile yoğunlaştırmış ana vurguyu kişilerden ziyade konu merkezli toplamaya çalışmıştır.

Hikâyenin giriş, gelişme, sonuç bölümünde özne anlatıcı dil hâkim olup ben dili kullanılmıştır. Kurgusu ve üslubuyla hikâye insanı içine sürükleyen muazzam bir güce sahiptir.

Yazar hikâyede insanın gerçek dünyada yaşamış olduğu birden fazla olayı anlatması, kişinin dünyasında kendisine dersler çıkarıp öğütler almasına da etki etmektedir. Her hikâyede olduğu gibi bu hikâyede de mutlaka belli bir toplumun tarihsel izlerini taşıdığı bir anıya ayna tutulduğu görülür.

Yazar, memleketi Mısır'da yaşadığı siyasi sorunlardan payını almış ve batıya göç etmiştir. Batıda aynı sorunlarla karşılaşınca dünyanın tüm iyilik ve güzelliklerini elinin tersiyle itmiştir. Bu vazgeçiş, evreni, anlamı olmayan boş bir yer olarak yazılarında hissettirmiştir.

Aynı zamanda beyazla siyahında birbiriyle girdiği o anlamsız ırkçılığının ve gereksiz güç gösterisinin yerini cesaret, saygı ve edebin alması gerektiğini de kapalı bir üslupla okuyucuya aktarmak istiyor.

Yazar aynı zamanda kalplerini temizlemek isteyen insanların ruhunu tasavvufla iyileştireceğini bunun da ancak akıl ile değil kalp ile olacağını vurguluyor. Yazar bu hikâyesiyle okuyucuya üç kişi etrafında yazdığı bu hikâye ile birden fazla mesaj vermeyi hedeflemiştir.

2.2.3.1. Olay Örgüsü

Hikâye üç ana kahraman etrafında şekillenmiş olup batı ile olan çalkantılı ve karışık dönemi mısırlı Arap bir şahsın günlük hayatını hayali olmayan bir gerçeklikle dile getirilmeye çalışılmıştır.

Hikâye, Mısırlı bir gencin iş nedeniyle batının uzak bir şehrinde Arapların yönettiği bir ofiste çalışan gencin günlük hayatını konu alıyor. Anlatıcı-yazar her sabah işe gitmek için evinden çıkar. Hep beklediği o otobüs durağında her gün kendisini görünce kafasını çeviren sarışın kadınla rastlaşır. İş yerinde ise tasavvufu ilgilene arkadaşı ona bir kitap verir. Anlatıcı-yazar bu kitabı okumaya başlar fakat korkusundan yarıda bırakır ve kitabı hemen hemen her gece telefonda birbirlerinin hatırını sormak için görüştüğü Kemal'e postane yoluyla gönderir. Her sabah otobüs durağında onu görünce başını çeviren sarışın kadın postanede çalışan görevli kişidir. Kadının kitap ilgisini çeker fakat konuşmazlar. Kemal kendisine ulaşan kitabı okur okudukça kitapta geçen durumlarla ilgili rüyalar görür. Anlatıcı-yazarın kadınla durakta, bir operada karşılaşması devam edince birlikte bir yerlerde oturup vakit geçirirler.

Hatta bu sarışın kadının yani Anne-Marie'nin kafasındaki kuşkular için ondan yardım istemesiyle daha da yakınlaşırlar. Anne-Marie anlatıcı-yazarı evine çay içmek için davet ettiğinde rüyalarında hatta her yerde onu görmeye başladığını, saplantılı bir duruma geldiğini söyleyerek ondan yardım ister.

Fakat anlatıcı-yazar bu duruma bir anlam veremediği için kadından uzaklaşır ve bir daha onu görmez. Anlatıcı-yazar bir gece onu rüyasında gördükten sonra onunla görüşmek için evine gittiğinde kadının evin balkonundan atlayıp intihar ettiğini öğrenir. Gözyaşları içinde oradan ayrılır. Bu durum onun için bir çöküş olur.

Bu hikâyede geçen kişiler dünyayı anlamsız bulur. Bunun genel nedeni zihinlerinde çözemedikleri şüpheler ile kendilerini ruhsal bir boşluk içinde hissetmeleridir. Aslında evreni mükemmel buluyorlar ancak içinde yaşayan insanların o evreni yok edip, çekilmez bir yer haline getirmek için birbiriyle kıyasıya bir çekiş halinde olduğunu savunarak ifade ediyorlar.

Anlatıcı-yazar dünyada hiçbir canlının duyarlı olmadığına, kötülüğün sürekli galip gelmesinden sürekli sitem ediyor. Sevginin karşılık bulmadığına, hala insanların bu kadar bolluk varken fakirlerin açlıktan ölmesine, dermanı olan hastalıkların sırf ilaç

bulanamadığı için onları öldürmesini kendisine yediremediği için bu dünyanın acıları anlatıcı-yazarı hüznünlü bir adam yaparak yaşama sevinci olamayan bir adam haline dönüştürür. Bu durumu hikâyeden bir örnek ile somutlaştırmak istiyoruz;

أما أنا فيحزنني أن تنهزم في هذا العالم الرقة والحساسية، وأن ينتصر الشر. يحزنني أن تموت غادة الكاميليا لأنها أحببت وضحت، ولكن يحزنني أيضا أن أعلم أن في هذه الدنيا جوعى فقراء لا يجدون طعاما ومرضى فقراء لا يجدون دواء، أو إذا وجدوا الدواء فإن الموت يخطفهم دون مسوغ. يحزنني الموت بصف خاصة⁶⁷.

“Bu dünyada hassasiyetin ve duyarlılığın mağlup olmasına, kötülüğün kazanmasına üzüliyorum. Kamelyalı kadının âşık olduğu için ölmesi ve kendini kurban etmesi beni üzüyor. Yine aynı şekilde bu dünyada yemek bulamayan fakirlerin açlığını bilmek, ilaç bulamayan yoksulların hastalığını ya da tam ilacı buldukları sırada ölümün haksız yere gelip onları aldığını bilmek de beni hüznlendiriyor.”⁶⁸

İş arkadaşı olan Fethi ise ona tasavvuf alanında kitaplar vererek kalbini yumuşatmaya çalışsa da anlatıcı-yazar kendini vermekten korktuğundan dolayı uzak durup sadece sohbet etmekle yetindiği bir iletişim kurmayı tercih ediyor.

Hikâyenin gelişme ve sonuç bölümü genel itibarıyla anlatıcı-yazarın içsel bir kaçışını anlatır. Her sabah durakta karşılaştığı postanede çalışan daha sonrada arkadaş olup beraber vakit geçiren Anne-Marie etrafında geçiyor.

2.2.3.2. Anlatıcı Bakış Açısı

Baha Tahir’in *Bi’l-ems Halimtu bik* adlı hikâyesinin genelinde birinci tekil şahıs olan ‘ben’ dilinin kullanıldığı bir dil hâkim olmaktadır. Yazar “ben dilini” kullanarak burada toplum ve birey sıcaklığını yakalamaya çalışmıştır.

Baha Tahir, bu hikâyede batıda yaşayan bir Mısırlının karşılaşmış olduğu olaylar ve durumlar karşısındaki hüznü ve mutsuzluğu okuyucuyu bıktırmadan merakını cezbedecek bir üslupla yansıtmıştır.

Hikâyenin tamamında anlatıcı olarak üç ana kahraman vardır. Hikâyenin büyük bir bölümü başkahraman olan anlatıcı-yazarın diliyle anlatılır. Geri kalan kısımda ise anlatıcı-yazarın arkadaşı olan Kemal, Fethi ve ilk etapta anlatıcı-yazarı nerde görürse görsün yüzünü döndüğü daha sonradan anlatıcı-yazar ile yakın bir ilişki kurmak isteyip

⁶⁷ Baha Tahir, *Bi’l-ems halimtu bik* (y.y., t.s.).

⁶⁸ Zafer Ceylan, *Bilmezdim Tavus Kuşlarının Uçabildiğini* (İstanbul: Kırımızı Yayınları, 2017), 52.

yüz bulamayan Anne-Marie ile çok kısa bir bölümde de geçse Anne-Marie'nin annesinin anlatıcı-yazar ile geçen kısa bir diyaloguyla hikâye anlatılır.

Bu hikâyede kişilerin birbirleriyle konuşmalarını örneklerle somutlaştıracğıız:

عندما وصلت إلى البيت، طلبني كمال في التليفون مبكرا وسألني عن الأخبار. قلت له عن الجولات التي تقوم بها الروح وإن معظم الحروف تكتب تحت السطر. سكت قليلا ثم سألني: الجو بارد عندكم؟ قلت: نعم. فقال: عندنا يسقط الثلج. ثم سألني فجأة: كيف تتجول الروح؟ أين تذهب؟ قلت: لا أعرف، وفي الغالب لن أقرأ الكتاب. قال: هل يمكن إذن أن ترسله لي بالبريد؟ فوعده أن أفعل ذلك⁶⁹.

Eve geldiğinde Kemal erkenden telefonla beni aradı ve haberleri sordu. Ona ruhun yaptığı turları ve harflerin çoğunun satır altına yazıldığını anlattım. Bir süre sessiz kaldı ve sonra sizin oralarda hava soğuk mu? diye sordu. Evet dedim.

Burada kar var dedi. Sonra birden sordu: 'Ruh nasıl dolaşır'? Nereye gidiyor ki? Diye sordu. Bilmiyorum dedim ve muhtemelen kitabı okumayacağım. O zaman bana postayla gönderir misin? diye sordu. Ona yapacağıma söz verdim.

Bir diyalog tekniği ile geçen konuşmada anlatıcı bakış açısı ben dilini kullanmıştır. Sıkça betimleme ve tasvir yapması hikâyenin daha kolay anlaşılır olmasını sağlamıştır. Böylelikle hikâyede okuyucu sanki karşısında bir sahnede oynayan kişileri izliyormuşçasına ilgi ve merakı daima diri kalır.

قلت لها من أنا وماذا أعمل هنا.

قالت: وذلك الكتاب الذي أرسلته من عندي بالبريد. ذلك الكتاب ذو الغلاف المزخرف، ما هو؟ - كتاب عن الصوفية.

صعب أن أشرح لك. أناس يعتقدون أن القلب هو الذي يفهم، لا العقل. يمرنون أرواحهم لكي تصفو قلوبهم.

-مثل الرهبان؟

-ليس تماما. ولكنني في الواقع لا أستطيع أن أشرح. لم أقرأ كتبهم ولا أفهمهم كثيرا.

-وأنت ما أفكارك؟

سكت.

⁶⁹ Baha Tahir, *Bi'l-ems ħalimtu bik* (y.y., t.s.).

استأنفت هي الكلام، وقالت: في وقت من الأوقات تمنيت أن أعتنق الكاثوليكية وأن أصبح راهبة. أحببت أيضا القديس فرانسوا الأسيسي الذي كان يحب الفقراء والمرضى. في الواقع أني أحتفظ بصورته في غرفتي برغم أن أمي لا تحب ذلك.

ثم رجعت للخلف فجأة وقالت: هذا العالم يمرضني. لا فائدة، حاول ناس كثيرون ولكن لا فائدة. نفس الغباء في كل العصور. نفس الكراهية ونفس الكذب ونفس التعاسة. فكرت أيضا في أن أذهب إلى إفريقيا، ربما أساعد إنسانا واحدا، فكرت..

توقفت فجأة عن الكلام.

طفرت حبات من العرق في جبينها، فمسحتها بيدها ووضعت يدها على عينيها وقالت وهي مغمضة العينين: معذرة.

أشعر أنني ضايقتك. رأيت وجهك يتغير عندما سألتك عما هي أفكارك، فأرجو أن تسامحني، لا أريد أن أتطفل عليك⁷⁰.

Ona kim olduğumu ve burada ne yaptığımı söyledim.

Peki, bu da benden postayla gönderdiğin kitaptır. O ciltli kitap, nedir o?

Tasavvuf üzerine bir kitaptır. Sana açıklamak biraz zor olacak. İnsanlar aklın değil, kalbin anladığına inanırlar.

Kalplerini arındırmak için ruhlarını genişletirler.

- Rahipler gibi mi?

- Tam olarak değil. Ama aslında tam olarak açıklayamam. Kitaplarını okumadım ve onları anlamıyorum.

- Siz ne düşünüyorsunuz?

Sustum.

O konuşmasına devam etti ve şöyle dedi: Bir zamanlar Katolikliğe geçmek ve rahibe olmak istiyordum. Fakirleri ve hastaları seven Assisili Aziz François'i de severdim. Hatta annem sevmese de ben onun resmini odamda saklıyorum.

Sonra aniden geri döndü ve dedi ki: Bu dünya beni hasta ediyor. Faydası yok, birçok insan çabaladı ama faydası olmadı. Tüm zamanların aynı aptallığıdır. Aynı

⁷⁰ Baha Tahir, *Bi'l-ems halimtu bik* (y.y., t.s.).

nefret, aynı yalanlar, aynı sefalet. Ben de Afrika'ya gitmeyi bile düşündüm, belki yardım edebilirim insanlara diye düşündüm...

Birden konuşmayı kesti.

Alnına boncuk boncuk terler fışkırdı, eliyle sildi ve elini gözünün üzerine koydu ve gözleri kapalı, “Özür dilerim. Seni kırmış gibi hissediyorum.” Ne düşündüğünü sorduğumda yüzünün değiştiğini gördüm, lütfen beni affet, beni affedebileceğinizi umuyorum, sizi rahatsız etmek istememiştim.

2.2.3.3. Zaman

Hikâyede zaman unsurunun bilinmesi okuyucu için yazarın hayal dünyasını, hikâyeyi yazarken öne sürdüğü tecrübesini ve birikimlerini okuyucu bu bölümde fark edebiliyor.

Baha Tahir hikâyesinin zamanını tüm hikâye boyunca sabah, öğle, akşam, gece, saat bütün zaman dilimlerini her bir cümleye neredeyse serpiştirerek okuyucuyu hangi zaman dilimindeyse o ana taşıyor. Daha ilk cümlesinde yazar sabah ile akşamın vaktini belli ederek yaşamının sıradanlığını gözler önüne seriyor.

أذهب إلى العمل في (الصباح)، وأعود في (المساء) للبيت⁷¹

(Sabah) işe giderim, (akşam) eve dönerim.

يحدث هذ (خمسة أيام في الأسبوع)، يحدث هذا في مدينة أجنبية في الشمال⁷²

Kuzeyde ki yabancı bir şehirde (bu haftanın beş günü) yineleniyor.

وعندما أعود إلى البيت (في المساء)، أفتح التلفزيون وأغلقه

يتقدم (الليل). وفي معظم الليالي يكلمني في التلفزيون صديقي كمال الذي يسكن في مدينة أخرى⁷³.

Çoğu (gece) geç vakitlerde başka bir şehirde oturan arkadaşım Kemal beni telefon ile arar.

(Akşamları) eve döndüğümde televizyonu açar sonra onu kapatırım.

⁷¹ Baha Tahir, *Bi'l-ems ħalimtu bik* (y.y., t.s.).

⁷² Baha Tahir, *Bi'l-ems ħalimtu bik* (y.y., t.s.).

⁷³ Baha Tahir, *Bi'l-ems ħalimtu bik* (y.y., t.s.).

Verdiğimiz örnekler açıkça gösteriyor ki yazar zaman kavramını hemen hemen her cümlesinde kullanmış ve okuyucuyu nesnel dünyanın anını yaşatarak ona gerçeklikle özdeşleşen bir hikâye sunmuştur. Okuyucuya zamanı anlama konusunda zor koşmamış okuyucunun dikkatini konunun ana temasına yönlendirmiştir.

2.2.3.4. Mekân

Baha Tahir'in, *Bi'l-ems Ħalimtu bik* hikâyesinde yazar belli bir mekân ismi zikretmemiştir. Fakat hikâyeyi kaleme aldığı 1983 yılında İsviçre'de yazmış olduğunu biliyoruz. Hikâyesinde bunu 'Batı'nın uzak bir bölgesinde' diyerek okuyucuya bir ipucu vermiştir. Yazar hikâyesini memleketi Mısır'dan uzakta İsviçre'de yazmış olduğu bilgisiyle hedefleri ve kariyeri uğruna gönüllü sürgünlüğünü eserine yansıtmış ve kendi hayat hikâyesinden izler taşıdığını okuyucuya kolay bir dil kullanarak hissettirmiştir.

Genel olarak bu hikâyenin mekân unsurlarına bakacak olursak ev, iş yeri, sinema salonu, kafe, postane gerçek dünyadan uzaklaşmayarak olayların sahnelendiği yerler olmuştur. Hikâye kurgu şeklinde tasarlanmadığından gerçek bir yer ve zaman dilimi okuyucuya aktarılmıştır.

في الصباح لم أذهب إلى العمل.

كان ذلك يوم السبت، لكنني صحت في نفس الموعد كأيام العمل وأخذت وأنا في الفراش أرتب في ذهني الأشياء التي سأفعلها. سأشتري خبزا وأكلأ يكفيني بقية أيام الأسبوع. سأخذ ثيابي للمغسلة. في المساء سأذهب إلى السينما⁷⁴.

Sabah oldu ben işe gitmedim.

O gün cumartesiydi fakat ben iş günlerinde olduğu gibi aynı saatte uyandım. Yatakta yatarken, zihnimde yapacağım işlerimi tasarladım. Haftanın geri kalanında bana yetecek ekmek ve yiyecek alacağım. Kıyafetlerimi kuru temizlemeye götüreceğim.

Akşam olduğunda sinemaya gideceğim.

Bu hikâyede olaylar giriş bölümünden başlayıp sonuç bölümüne kadar belli bir zaman ve mekânı kronolojik sırada gözetilerek okuyucuya sunulmuştur.

⁷⁴ Baha Tahir, *Bi'l-ems ħalimtu bik* (y.y., t.s.).

Olayın başkahramanı olan fethi sabah evden çıkıp her gün aynı saatte Anne-Marie ile aynı otobüste karşılaşp akşam olduğunda evine dönmesinin anlatımı bu hikâyede mekânsal ve zamansal bir kopukluk olmadığını gösterir.

حين أنزل في الصباح، كثيرا ما أجد على محطة الأتوبيس فتاة شقراء في خدها طابع الحسن، بمجرد أن تراني قادما من بعيد تحول وجهها للناحية الأخرى. لا تنتظر في وجهي أبدا مهما طال وقوفنا⁷⁵.

Sabah olup evden çıktığımda, çoğu zaman otobüs durağında yanağında beni olan iyi görünümlü ve benim uzaktan geldiğimi görür görmez yüzünü çeviren bir kız ile karşılaştım. Biz orada ne kadar uzun durursak duralım yüzüme asla bakmaz.

Hikâyede sıkça dikkatimizi çeken zaman ve mekân kavramları okuyucuyu o anın içinde yaşıyor hissini vererek ana mesajı içselleştirmesi hedeflenmiştir.

2.2.3.5. Kişiler

2.2.3.5.1. Anlatıcı-Yazar

Bi'l-ems Halimtu bik adlı hikâyenin başkahramanı aslı Mısırlı bir genç olan fakat işi sebebi ile batının uzak bir şehrinde yaşayan anlatıcı-yazarın etrafında hikâye anlatılır.

Hikâyede anlatıcı-yazar, geçmişte yaptığı anlara da bazen ışık tutarken dönemin içinde bulunduğu çalkantılı anından oldukça etkilenmiş ve bu durum onu hayattan zevk alamaz hale getirmiştir. Öyle ki dünyanın mükemmel bir evren olduğunu bildiği halde içinde bulunan insanların birbirleriyle bitmez tükenmez savaşından dolayı, anlamsız ve çekilmez bir yer olduğunu bizlere anlatıyor.

2.2.3.5.2. Fethi

Anlatıcı-yazarın iş arkadaşı olan, ruhunu iyileştirmesi ve canlandırması için tasavvufî ilgili kitaplar hediye edip, öğütler veren hikâyenin genel anlamda giriş bölümünde yer alıp çok azda gelişme bölümünde adını duyduğumuz karakterlerden bir tanesidir.

2.2.3.5.3. Kemal

Gurbette tek yaşadığı bu dönemde içinde bulunduğu ortamı her defasında dile getirip ruhsal olarak da açlığını arkadaşının verdiği tasavvuf kitaplarını okuyup

⁷⁵ Baha Tahir, *Bi'l-ems halimtu bik* (y.y., t.s.).

okumamakla arasında kaldığı bir anı da bize aktarıyor. Fethi'nin anlatıcı-yazara verdiği kitabın Kemal' ulaşmasıyla içsel bir yolculuğa çıkan Kemal, bulunduğu şehirde mutlu olmasa bile kendi ülkesine de döner.

2.2.3.5.4. Anne-Marie

Baha Tahir'in hikâyesinde yer alan fethi başkahramandan sonra giriş gelişme ve sonuç bölümünde sürekli zikredilen bir diğer karakterdir. İlk zamanlarda anlatıcı-yazar ile göz göze dahi gelmeyen Anne-Marie daha sonra arkadaşlık yapabilmek için ve hatta onun ruhsal bunalımını giderip kendisine yardımcı olabilmesi için fethi karakterini daima yolda, kafede, sinemada yalnız bırakmayan kadın kahramandır.

Hikâyede, Anne-Marie; anlatıcı-yazar karakterini sürekli rüyasında gördüğü uykusu dışında yerlerde bile canlandığını savunduğu, duygularını açtıktan sonra karşılık bulamayınca annesiyle yaşadığı evin balkonundan sokağa atlayıp intihar edip ölen bir karakterdir. Anne-Marie hikâyenin tamamında yaşadığı her olayın bir tesadüf olmadığını dile getirerek kadere olan inancını, intihar ederken de kendisini kaderin ellerine bırakarak okuyucuya göstermiştir.

Bu hikâyede başka kişilerin de adı geçse de hikâyeyi etkileyecek bir karakter bulunmadığından zikretmeye gerek duymamaktayız.

2.2.3.5.6. İşlenen Tema

Baha Tahir *Bi'l-ems Halimtu bik* adlı hikâyesinde dil ve üslubu akıcı ve anlaşılır bir şekilde kullanmıştır. Gerçek dünyadan uzaklaşmayıp tüm zaman ve mekân unsurlarını yaşadığı dönemin sıkıntılı süreçlerine değinerek okuyucuya bir edebi tür olarak aktarmayı hedeflemiştir.

Mısırlı bir gencin batı ile olan çalkantılı sürecini hikâye haline getirip kendi ülkesi ile batının çekişmesini dönemin şartlarına göre uyarlayarak anlatmıştır. Yazar, hikâyede de bir nevi sitem etmiş, bu mükemmel evreni çekilmez, boş ve anlamsız bir yer haline getirmenin hüznünü gözler önüne sererek okuyucuya düşüncelerini aktarmıştır.

Yazar hikâyesinde dili akıcı ve anlamsal derinlik içinde romantizmi ve canlılığı da içinde alarak kullanmıştır. Hikâyede diyalogların uzun tutulması ve konuşma havasında geçmesi de okuyucuyu diri tutmasını sağlamıştır. Yazar tarafından tasavvufi bir çerçeveye sokulmak istenen öykü, birçok bilinmezliği, birçok sufi yaklaşım ve

simgeleri de içinde barındırır. Örneğin; öykü boyunca bahsi hiç kapanmayan Fethi'nin okuması için anlatıcı-yazara verdiği sufizm ve ruhların yaptığı yolculuklarla ilgili kitap, her ne kadar kendisi okumaktan korksa da okuyanlar üzerinde, örneğin Kemal'de, büyük bir değişime yol açmıştır.

Aynı şekilde yazarın bu bağlamda kullandığı sözcükleri de bilinçli olarak seçtiğini, simgeleri tasavvufi bir tasviri şekillendirmek için kurguladığını söylemek yanlış olmayacaktır. Örneğin, anlatıcı-yazarın Anne-Marie ile her karşılaşmasında kadının üstündeki elbiselerin yün olması; yün ceketi / جاكته الصفي / بلزة بيضاء من الصف - جاكته الصفي / eş-şûfî - eş-şûfîyye sözcükleriyle ifade edilmesi gelişi güzel seçilmemiştir. Aynı şekilde Kemal'in Muaviye ile Hüseyin'i barıştırmaya çalıştığına dair gördüğü rüya, Anne-Marie'nin bir şahinin anlatıcı-yazarı sarmalarken gördüğü rüyası ve anlatıcı-yazarın Anne-Marie'nin ölümünden sonra gördüğü rüyada bir şahinin kanat çırpışlarıyla odayı renk ve ışık huzmeleriyle donatması, bu yaklaşıma dair kurgulanan olaylardır. Tasavvufta kullanılan kanat çırpan bir şahinin “kutsal bir ruh” olarak simgelendiği de bilinir.

Yine tasavvufi bağlamda büyük bir anlam derinliğine sahip olan beyaz renginin Anne-Marie'nin evinin tasvirinde sıkça kullanılması بيضاء beyaz bir perde, بيضاء مطرزة kırmızılı, beyazlı büyük karanfiller) ve öncesinde Anne-Marie'nin bir Hristiyan azizi olan Aziz Fransa'ya olan ilgisini dile getirmesi bu çerçeveye girebilecek örneklerdir.⁷⁶

2.2.4. Nafizetün Hikâyesinin Tanıtımı

Baha Tahir *Bi'l-ems Halimtu bik* adlı hikâye kitabında yer alan bir hikâyedir. Yazar hikâyesini 1969 yılında yayınlıyor. Hikâye on üç sayfadan oluşmaktadır. Hikâyede kullanılan dil ve üslup yer yer anlaması zor olsa da genel itibariyle akıcıdır.

Hikâyede kullanılan diyalog tekniği eserin tamamında hüküm sürüyor. Hikâyede anlatılan olaylar bir konu bütünlüğü içinde yer almaktadır. Hikâyenin unsurları olan zaman ve mekân kavramı tek bir yerde geçmektedir. Bir şirketin içerisinde baskıcı bir yönetimin zorunlu ve anlamsız kurallarına uyulması şarttır.

76 Zafer Ceylan, 'Baha Tahir'in Dün Gece Rüyamda Seni Gördüm Adlı Öyküsü Üzerine', Nüsha 47/65-82 (2018), 78-79.

Sınıf farklılığının ve cinsiyetçi ayrımın yapıldığı bu hikâyede yazar kişi kadrosunu da sınırlı tutularak algıyı ana mesaja yönlendiriyor.

2.2.4.1. Olay Örgüsü

Hikâye genel olarak birtakım sosyal olayları soyut bir biçimde anlatılmıştır. Hikâye kurmaca olan gerçeğin harmanlanıp anlatıldığı bir hikâye olmuştur. Bir şirkette çalışan insanların cinsiyetçi yaklaşımı sonunda ortaya çıkan bir yargılanmanın ve şirketteki en kalifiyeli elaman olan Samir'in bir savcı ile olan diyalogu etrafında geçen bir hikâyedir.

2.2.4.2. Anlatıcı Bakış Açısı

Baha Tahir'in pencere adı hikâyesinin genelinde ben dili olan birinci tekil şahıs anlatıcı tipi hâkimdir. Yazar iki kişi arasında geçen konuşmayı en sıcak ve samimi bir dille gerçek dünyada yaşadığı birtakım sorunlara ayna tutmaya çalışmıştır.

2.2.4.3. Zaman

Baha Tahir'in pencere adlı hikâyesine baktığımızda geniş zaman kipiyle kullanılmış cümlelere rast geliriz. Günümüzde sorunlarından biri olan ötekileştirme ve yalnızlaştırma konusunu bir dizi hikâye üzerinden anlatan yazar zamanı bir şirketin içinde geçiriyor. Şirket yönetimi ve çalışanlarının toplantısı ile başlayan hikâye bir dava üzerine savcının şirket içinde Samir ile yapmış olduğu diyalog ile devam edip son bulur.

ظن البعض أنها نكتة. ففي الصباح في البرد، قبل شرب الشاي،⁷⁷

Bazıları bunun bir şaka olduğunu düşündü. Sabah soğukta, çay içmeden önce, ...

2.2.4.4. Mekân

Gündüz vaktinde bir şirkette geçen olayı anlatıyor. Baha Tahir'in çokça alışık olduğumuz üsluplarından birisi de hikâyede anlatılan veya vurgulanan mesajı hikâyenin unsurlarından birisi etrafında yoğunlaşp eserinin adına vermesidir.

Pencere adlı hikâyesinde yazar bir şirketin içinde geçen bir olayı konu alır pencereden karşı binadaki kızlara bakmasının yasak olduğu bir olayı usta bir şekilde okuyucuya yansıtmıştır.

⁷⁷ Baha Tahir, *Bi'l-ems ħalimtu bik* (y.y., t.s.).

Bu hikâyesini de kaleme alırken hikâyenin unsurlarını çeşitli ve zengin tutmamıştır. Tek bir mekân içine geçen bir konuşmayla hikâyesini sonlandırmıştır.

2.2.4.5. Kişiler

Hikâyede bir şirkette çalışan Samir'in gerçek dünyanın karmaşıklığını yaşadığı ve kendi bir anda bir yargılanma süreci içinde bulunduğunu anlatır. Kahraman bakış açılı birinci tekil 'ben dilini' yazar hikâyesinde kullanmıştır. Hikâye kahramanı yetenekli ve zeki Samir, şirketin ve çalışma arkadaşlarının bir sorununu çözüme kavuşturmak için görevlendirilir. Samir bu durumun anlamsız ve gereksiz bir şey olduğunu düşünse de olayın merkezinden kendini bulmuştur.

Hikâyede bir şirket çalışanı olan Samir dışında başka birisinden açıkça söz edilmemiştir. Hikâyenin giriş kısmında çalışanlarını uyaran bir patrondan, gelişme ve sonuç kısmında Samir ile diyalog kuran bir savcıdan bahsedilmektedir.

وبعد لحظة، دخل مديرنا ووقف وسط المكتب صامتا محني الرأس وبيده المنشور⁷⁸

Bir dakika sonra müdürümüz içeri girdi ve başı öne eğit elini uzatmış bir şekilde masanın ortasında sessizce durdu.

كان سمير أكثرنا خبرة بمديرتنا، فأجلسه على كرسي في وسط المكتب، وطلب له الشاي، وقال إن الأمور في المصلحة (سلطة)، وإن الكفاءات مضطهدة، وإن الموت أحسن من الحياة بكثير⁷⁹

Konusunda en uzmanımız Samir idi, o ofisin ortasında duran bir koltuğa oturup bir çay istedi, bu iş zor, yetenekler baskı altında, bu hayatın en güzel şeyi ölüm dedi.

2.2.4.6. İşlenen Tema

Baha Tahir bütün hikâyelerinde sayfa sayısını sınırlı tutmuştur. Hikâyelerinin biçim ve yapılarıyla da çok ilgilenmeyip ağıdalı bir dil kullanmaktan çoğunlukla uzak durmuştur. Okuyucuyu yormadan kafasını dağıtmadan birkaç kişi arasında zaman ve mekânı da teke düşürerek kolay ve anlaşılır bir dil kullanmayı hikâyelerinde hep gözetmiştir. Hikâyelerinin biçim ve yapısını sınırlı tutarken seçmiş olduğu her bir hikâyenin de hakkını vererek israf etmeden kullanmıştır.

⁷⁸ Baha Tahir, *Bi'l-ems ħalimtu bik* (y.y., t.s.).

⁷⁹ Baha Tahir, *Bi'l-ems ħalimtu bik* (y.y., t.s.).

Yazarın en büyük amacı her hikâyesinde belli başlı konular üzerinde durup yaşamış olduğu dünyanın tüm gerçekliğini okuyucuya iletmek istemiştir. Bu hikâyede diğerlerinde olduğu gibi geçim derdi için memleketinden kalarak bir şirkette çalışan gencin başından geçen bir durumdan bahseder. Gurbet, özlem ve yabancılaştırma olgusu hikâyede vurgulanan konulardan biridir. Konunun en dikkat çeken ve ağır basan mesajı cinsiyetçi görüşe karşı bir başkaldırı olmasıdır.

2.2.5. *Fî Hadîkatin Ğayri Adiyetin Hikâyesinin Tanıtımı*

Ene 'l-Meliku Ci'tu adlı hikâye kitabı toplamda beş farklı hikâyeden oluşmaktadır. Seçmiş olduğumuz *Fî Hadîkatin Ğayri Adiyetin* hikâyesi kitabın dördüncü hikâyesi arasında yer olur. Hikâye toplamda on sekiz sayfadan oluşmaktadır.

Yazar hikâyesini 1984 yılında yayınlamıştır. Yayınladığı bu beş hikâyesini genel olarak Mısır'ı ve Mısır'da var olan güzellikleri sanatsal bir dille ortaya koymuştur. Bu hikâyede efsanevi ve eşsiz güzelliklerin bulunduğu olaylara yer vermiş hikâyesinde de şiirsel bir anlatım kullanarak kaleme almıştır.

Hikâye, memleketinden eğitimi için ayrıldıktan sonra iş ve evlilik hayatını gurbette geçirmeye devam eden Mısırlı bir genci anlatıyor. Bu genç yürüyüşü esnasında bir köpek bahçesinin yanından geçer. Oradan kendisine seslenen ve onunla sohbet etmek için onu yanında tutmaya çalışan yaşlı bir kadın vardır. Hikâye, kadınının ısrarcı davranarak Mısırlı gençle sohbet etmek amacıyla onu yanına çağırmasıyla başlayan bir tanışma hikâyesidir.

Bu hikâye, gerçekliği göz önüne alıp anlatılıyor olarak görülse de yazar, hayal ile gerçeği harmanlayıp tek bir çatı altında toplamayı ustalıkla başarmış okuyucuya birden fazla mesaj vermeyi hedeflemiştir.

Yazar, hikâyesini, hikâyenin başkahramanı olan Mısırlı gencin diliyle anlatmaya başlamış daha sonra hikâyeye katılan ikinci kahraman olan yaşlı bir teyzeyle diyalogunu okuyucuya çeşitli mesajlar vererek sürdürmüştür. Hikâye birinci şahıs olan 'ben dili' ile anlatılmıştır. Birden fazla duygu değişimi yaşayan kahraman okuyucuya da bu duyguları içselleştirmesini sağlayacak bir dil kullanmıştır.

2.2.5.1. Olay Örgüsü

Hikâyede kurmacayla gerçeklik harmanlanıp anlatılmıştır. Öyle ki Mısırlı genç bulunduğu çevrenin tüm güzelliklerine şiirsel bir üslupla dile getirip okuyucuyu da dünyasının içine çekmeyi ustaca başarmıştır.

كنت أمر أمام تلك الحديقة عندما ظهرت الشمس من بين سحابتين كبيرتين سوداوين. دخلت وجلست على أقرب مقعد معرضا وجهي للشمس. قلت لنفسى ربما لا تبقى الشمس سوى دقائق. فردت ذراعي على المقعد الخشبي ومددت ساقي ورحت أنظر للسماء⁸⁰

Güneş, iki büyük kara bulutun arasından geçerken bende o bahçenin önünden geçiyordum. İçeri girdim ve yüzümü güneşe dönüp en yakın banka doğru oturdum. Güneş birkaç dakika sonra kaybolacak dedim kendi kendime. Kollarımı tahta sıraya doğru uzattım, bacaklarımı da uzatıp gökyüzünü seyre daldım.

Yaşamdan aldığı o tarifsiz zevki daha hikâyenin ilk cümlesine başlarken tarif eden yazar ilerleyen zamanlarda her şeyin yerini bir özlem ve hüznle birleştirip hikâyesine devam edecektir.

Olayın yeri, zamanı ve mekânı yeşilliklerin arasında olan, etrafı taşlarla çevrili bir köpek bahçesinde geçiyor. Mısırlı genç huzurla girdiği bahçede dinlenip gökyüzünün tadını çıkarmaya çalıştığı anda etrafını köpeklerin ve kemiklerin sardığını fark edince nasıl bir ortamın içine girdiğin anlayamayıp gençlik döneminden de kalma köpekler ile çokta hoş olmayan anısıyla sinirlenip, öfkelenmiştir.

Kendi ülkesindeki çocukların karınlarını doyuracak bir ekmek bile bulamadığını düşünüp Avrupalı insanların, haklarından çalıp servetlerini köpeklere yediren insanlara kendi içinden öfkelenip söylenmeye devam ederken bir yandan da hiçbir günahı olmayan köpekleri öldürme hayaliyle öfkesinin ne denli güçlü olduğunu okuyucuya iletmiştir.

ملأني الغيظ. جاءت إلى ذهني الأفكار التي تأتيني كلما رأيت السمينة المدللة: هؤلاء القوم يطعمون كلابهم بما يكفي لإشباع الأطفال في بلادنا.. هؤلاء الأوروبيون استنزفوا كل ثروتنا لعشرات السنين حتى أفقرنا وبنوا

⁸⁰ Baha Tahir, *Bi'l-ems halimtu bik* (y.y., t.s.).

بلادهم وها هم يطعمون بثروتنا المسروقة كلابهم... إلخ إلخ. وتمنيت أن أمر بتلك الحديقة فأخفق كلاهما واحدا واحدا حتى أستريح. ولكنني كنت أعلم أنني لو خدشت أحدها فسيقتلني صاحبه.⁸¹

Öfkeyle doldum. Şişman, şımarık köpekleri gördüğümde aklıma gelen hep aynı düşünceler: bu insanlar ülkemizdeki çocukları doyurmaya yetecek kadar yemekleri köpeklerine veriyorlardı... Avrupalılar onlar yıl boyunca bizi yoksullaştırıp kendi ülkelerini inşa etmişlerdir. Ben o bahçeye uğrayıp köpeklerini birer birer boğmayı düşündüm ki rahata ereyim. Ancak bir tanesine bile zarar versem sahibinin gelip beni öldüreceğini biliyordum.

Hikâyenin her bölümünde çeşitli mesajlar vermek isteyen yazar bu bölümde Avrupalılara karşı duyduğu öfkeyi net bir şekilde savunuyor. Hemen hemen her hikâyesinde az da olsa batıyı ırkçı bir toplum olmasından dolayı eleştirmekten hiç geri durmuyor.

Hikâyenin gelişme ve sonuç bölümünde yaşlı kimsesi olmayan bir kadının sohbetiyle görünürde köpeklerle olan duygusunu özelde ise verilen derslerle çıkardığımız birkaç olayla hikâye devam ediyor.

Sonuç olarak hikâyenin kahramanlarından biri olan tek bir kızından başka kimsesi olmayan kadının ağırlaşır hastaneye kaldırılmasıyla son buluyor.

2.2.5.2. Anlatıcı Bakış Açısı

Fî Hadîkatin Ġayri Adiyetin hikâyesinin genelinde ‘ben dili’ kullanılarak birinci tekil şahıs anlatıcı tipi hâkim olmaktadır. Yazar hikâyesinde sanatsal güzellikleri lirik bir anlatımla yakalamaya çalışmıştır. Yazar iki kişi etrafında geçen konuşmayı en sıcak ve samimi bir dilli gerçek dünyanın izlerini taşıyan bir üslupla anlatmıştır.

ثم استدارت السيدة نحوي فجأة وعادت تمسكني بأصابعها القاسية العظام وقالت هذه الحياة جميلة يا سيدي. كم هي جميلة! ثم طفرت من عينها دمعة.

قلت بشيء من الغضب: لماذا تتكلمين هكذا يا سيدتي؟ لك ابنة تحبك وستعيشين طويلا. كلنا سنذهب على أي حال ولكن لا أحد يعرف متى سيذهب معك حق يا سيدي. الطبيب في المستشفى قال ذلك أيضا. من يدري؟

وللمرة الأولى ضحكت ضحكة رفيعة كصهيل فرس خافت وقالت لا تبال بهذه العجوز المخرفة التي عطلتك. معذرة إن كنت ضايقتك، حان لنا أنا ولوك أن نأكل شيئا. أنت أيضا كنت تريد أن تتصرف⁸²

⁸¹ Baha Tahir, *Bi'l-ems ħalimtu bik* (y.y., t.s.).

Sonra kadın aniden bana dönüp, sert ve kemikli parmaklarıyla beni tuttu ve bu hayat ne kadar güzel bey efendiciğim hayat ne kadar güzel dedi.

Sonra gözünden bir damla yaş geldi

Biraz öfke ile şöyle söyledim: neden böyle konuşuyorsunuz hanımefendi?

Seni seven bir kızın var daha uzun yaşayacaksınız Bir gün hepimiz ölüp gideceğiz fakat hiç kimse bilmez kimin ne zaman gideceğini... Bey efendiciğim haklısınız. Hastanedeki doktor da öyle söyledi. Kim bilebilir ki?

Kadın ilk kez baygın bir atın kişnemesi gibi bir kahkaha attı ve dedi ki:

Sizi oyalayan bu yaşlı bunağa bakmayın. Sizi sıktıysam özür dilerim. Ben ve Locke'nin (hasta çelimsiz köpeği) yemek zamanı geldi. Siz de zaten buradan ayrılıp gitmek istiyordunuz...

Gerçekçi bir üslubun hâkim olduğu hikâyede kişiler konuşturulurken, hayali unsurları da betimleyici bir şekilde anlatarak okurun hayal gücü genişletilmeye çalışılmıştır.

2.2.5.3. Zaman

Edebi bir tür olarak bilinen hikâyenin insan hayatıyla ilişkisini yakinen açıklamak istendiğinde hikâyenin unsurlarından biri olan zaman kavramı büyük bir önem arz etmektedir. Genellikle hikâyeler tasarlanmış olaylarla hayal gücünün sınırlarını aşır zamanı ütöpik bir yerde kullansa da insana anlatılan hiçbir hikâyeyi bu unsurların dışına çıkararak anlatmak mümkün olmamaktadır. İnsan ay, yıl, gün, sabah, öğle, akşam, mevsimler vb. kavramlarla var oluş sürecinden ölene kadar her an anı yaşamaktadır.

Baha Tahir'de bu hikâyeyi bize anlattıktan sonra 1984 yılında yazdığına dair bir notu hikâyesinin sonuna eklemeyi ihmal etmiyor.

Yazar zamanı hikâyenin kimi yerinde açıkça zikrederken kimin bölümlerinde ise betimleyici bir dil ile hikâyesini anlatırken seçtiği cümlelerle zamanın bilgisini bize veriyor bir örnekle durumu teşkil etmek istiyoruz:

⁸² Baha Tahir, *Bi'l-ems halimtu bik* (y.y., t.s.).

كنت أمر أمام تلك الحديقة عندما ظهرت الشمس من بين سحابتين كبيرتين سوداوين. دخلت وجلست على أقرب مقعد معرضا وجهي للشمس. فردت ذراعي على المقعد الخشبي ومددت ساقي ورحت قلت لنفسي ربما لا تبقى الشمس سوى دقائق⁸³

Güneş, iki büyük kara bulutun arasından geçerken bende o bahçenin önünden geçiyordum. İçeri girdim ve yüzümü dakikalarca güneşe dönüp en yakın banka oturdum,

Güneş birkaç dakika içinde kaybolabilir dedim kendi kendime...

Hikâyede verdiğimiz örnekte zaman açıkça zikredilmemiş olması bizi bu bilgiden yoksun bırakmıyor. Bilakis gökyüzünü öyle güzel bir üslupla betimlemesi şairin romantik ve lirik anlatımının da ustalığını bize vermektedir.

2.2.5.4. Mekân

Baha Tahir gerçekliği ön planda tuttuğu *Fî Hadîkatin Ğayri Adiyetin* adlı hikâyesinde bir önceki hikâyelerinde bahsettiğimiz gibi mekân kavramını başlığın içinde vurguluyor.

İncelediğimiz hikâyede yeşilliklerin tam arasında kalmış etrafı taşlarla çevrili olan ve birden fazla köpek kulübesi yazılı tabelalarıyla çevrili olan alışılmışın dışında bir bahçede geçiyor. Hikâyede mekândan geniş bir çerçevede bahsedilmiştir.

فلم أنتبه إلى الحديقة، ربما كانت الرائحة هي أول ما لفت نظري

Bahçeyi fark etmedim. Belki de koku dikkatimi çeken ilk şeydi.

طاردتني رائحة الكلاب أيضا. ووجدت وأنا أتجول لافتة مكتوبا عليها: «هذه الحديقة من أجل كلبك فحافظ

عليها هذه الحديقة تحت حماية شعب المدينة⁸⁴

Köpek kokusu ardımdan geliyordu. Etrafta dolaşırken şöyle bir tabela gördüm:

Bu bahçe köpekleriniz içindir onu koruyunuz. Bu bahçe şehir halkının himayesi altındadır.

⁸³ Baha Tahir, *Ene'l-Meliku Ci'tu* (Kahire: Daru's-şuruk, Mart 2012), 130.

⁸⁴ Baha Tahir, *Ene'l-Meliku Ci'tu*, 120.

Hikâyenin mekânı kendine has özellikleri olan hikâyeyi daha okumadan başlığıyla merakları uyandıran bir bahçenin içerisinde iki kişinin sohbetiyle geçiyor.

2.2.5.5. Kişiler

Hikâyede kendisini, hayatını, hayata bakış açısını, hayal gücünü kahraman bakış açılı 'ben dilini' kullanan Mısırlı bir genç ile tesadüfen karşısına çıkan seksen yaşlarında bastonuyla gezen yaşlı bir kadının asansörde karşılaşması ile başlayan komşuluk diyalogu ile devam eder.

Mısırlı genç adam eğitimi için ülkesinden ayrılmış daha sonra işini ve eşini bu topraklarda bulup, yaşamını devam ettiren bir adamı anlatıyor.

Ülkesine dönmenin arzusunu yaşayan genç adam, memleketini ziyareti esnasında akrabalarının ona misafir gözüyle baktığı artık oraya da dönemeyeceği hissini taşıyor.

Gurbette ise memleketi dışında arkadaşı olamayacağı düşüncesine sahip olan adamın, eşinden de ayrıldıktan sonra yalnızlığın hüznünü dile getirerek arada kalmışlık hissini okuyucuya aktarıyor.

سكت مرة أخرى ثم قلت: لي أصدقاء وليس لي أصدقاء.

أظن أن الإنسان لا يكون له بالفعل أصدقاء خارج بلده. لا يكون الإنسان هو نفسه خارج بلده ليصادق كما يجب أو ليحب كما يجب تتغير المشاعر. تأتي الأحزان ثقيلة وتذهب الأفراح بسرعة⁸⁵.

Bir kez daha sustum ve sonra arkadaşlarım var ama arkadaşlarım yok. Zannediyorum ki insanın ülkesi dışında arkadaşlıklar edinmiyor. İnsan, ülkesinin dışında ne ger İnsan, ülkesinin dışında ne gerektiği gibi arkadaşlık kurabiliyor ne de olması gerektiği gibi sevebiliyor.

Duygular değişiyor. Mutluluk hızlıca giderken, ağır bir hüznün çöküyor.

أليس لك أصدقاء؟

كان. معظمهم رحلوا. أنا أيضا سأرحل قريبا⁸⁶

Sizin arkadaşlarınız yok mu?

Vardı... Çoğu göçtü gitti. Bende giderim yakında...

⁸⁵ Baha Tahir, *Ene'l-Meliku Ci'tu*, 128.

⁸⁶ Baha Tahir, *Ene'l-Meliku Ci'tu*, 120.

2.2.5.6. İşlenen Tema

Uzun cümleler ve konular kullanmaktan kaçınan yazar hikâyesinin unsurlarını sınırlı bir biçimde tutarak hedefini vermek istediği mesajla genişletmiştir.

Hikâyede birden fazla tema işlenmiştir. Başlangıçta bir diyalog sohbeti içinde geçerken başkahramanın Avrupalıların Mısır'ın tüm servetini kendi üzerine alıp oradaki halkı aç bıraktığını anlatarak onlara karşı beslediği öfkeyi aktarıyor.

Hikâyenin gelişme kısmında bir yandan gurbet hasreti ve özlemi çekerken bir yandan da artık oraya dönemeyeceği hissiyle ikilem arasında kalışının hüznünü yalnızlığıyla vurgulayarak hayatın içindeki birçok acının var olduğunu farkına varıyor.

Geçmişe hasret duyan başkahraman geçip giden saygın insanları, sevgilisini ve gerçekleştiremeyeceğini düşündüğü o güzel hayalleri düşünerek mutsuzluk birdenbire içini kaplıyor. Sonuç olarak geçip giden bütün güzel şeylerin geçmişte kaldığına inanarak onca inanmışlığına rağmen hayatın güzelliğini vurgulayarak olduğu yerden uzaklaşıyor.

في الأحلام الكثيرة التي كانت لدى والتي لم يتحقق منها شيء⁸⁷

Bende var olan ve hiçbirinin gerçekleşmeyeceği hayallerde.

ولكن هذه الحياة جميلة. ليكن⁸⁸

Ama bu hayat çok güzel. Varsın olsun.

2.2.6. Muḥakemetül Kahini Kaye-Nan Hikâyesinin Tanıtımı

Baha Tahir Rahip Kaye-Nan'ın Yargılanması adlı hikâyesi *Bi'l-ems Ḥalimtu bik* adlı ikinci kitabı içinde ikinci hikâyesi olarak 1985 yılında yayınlamıştır. Hikâye toplam yirmi altı sayfadan oluşmaktadır.

Baha Tahir Rahip Kaye-Nan'ın Yargılanması adlı hikâyesini diğer hikâyelerinden daha farklı kaleme almıştır. Hikâyeyi belli başlı bölümlere ayırmıştır. Hikâyeler bir olay üzerinde dönerken altı bölüm şeklinde numaralandırılıp okuyucuya aktarılmıştır. Her bölümün geçişinde bir zaman, mekân, kişi unsurunun değiştiği gözlemlenemez.

⁸⁷ Baha Tahir, *Ene'l-Meliku Ci'tu*, 131.

⁸⁸ Baha Tahir, *Ene'l-Meliku Ci'tu*, 130.

Hikâyeyi diğerlerinden ayıran biçim yönüyle cümleler daha uzun tutulmuştur. Her ne kadar burada da diyaloglar sıklıkla var olsa da cümlelerin uzunluğu bu karmaşayı gizlememiştir.

Hikâye çoğunlukla üçüncü tekil şahıs olan yazarın ağzından aktarılsa da diyaloglar ben diliyle yazıya geçirilmiştir.

Yazar bu hikâyede dil ve üslubu daha yoğun ve felsefi konular etrafında okuyucuya aktarmıştır. Tanrı, rahip, ölüm, yeniden diriliş, umut, tutsaklık bu konunun başlıca temaları arasında yer almaktadır.

2.2.6.1. Olay Örgüsü

Hikâyede dört kişiden söz edilmiş olsa da iki ana kahramanın üzerinden yoğunlaştırdığı hikâyenin gelişme bölümünde sonuna kadar açık bir şekilde görülüyor. Baha Tahir bu hikâyesinde dört rahibin içlerinden birisini farklı bir inanışa sahip olduğunu açıklamasıyla başına gelen zulmü ve işkenceyi hikâyesinde anlatıyor.

Hikâyede tanrı inancını değiştirdiğini ve bunu söylemekten çekinmeyip bildiği ve inandığı yolda hiçbir şekilde vazgeçmeyip hikâyede geçen diğer üç rahibin onu yargılaması maddi ve manevi bir baskı kurup inandığı şeyden tanrıları adına af dilemesi isteniyor. Rahip Kaye-Nan türlü işkencelere de maruz kalsa sonunda idam ile yargılansa inancı uğruna bir sıkıntılı bir süreçten geçiyor.

İçlerinden rahip olan arkadaşı Smenk ona şefkat göstermek istese de yasalara karşı gelemeyeceğinden rahip Kaye-Nan'a acımdan ve sessiz kalmaktan başka bir çaresi olmadığını anlıyor. Onun görüşlerini diğer rahipler önünde yumuşatmak ve hafifletmek iste de rahip Kaye-Nan'ın bunun faydasız olduğunu davasından vazgeçmeyeceğini her fırsatta söylemekten çekinmiyor.

Hikâyenin sonuç kısmında rahip Smenk, okul arkadaşı rahip Kaye-Nan'ı bulunduğu hücreden çıkartıp üstün güçleriyle onun oradan kaçmasına fırsat veriyor.

2.2.6.2. Anlatıcı Bakış Açısı

Baha Tahir diğerlerinden farklı bir konu ve yöntemle yazmış olduğu bu hikâyesini üçüncü tekil şahıs “o dilini” kullanarak anlatıyor. Gözlemlediği dünyanın dini objelerini kendi inançları doğrultusunda nelere maruz kaldığı ve nelere katlandığını açık bir şekilde gösteren bil tür ile anlatıyor.

Yine yazar tiyatro yazarı kimliğiyle diğer hikâyelerinde olduğu gibi bu hikâyesinde de diyalog tekniğinden yararlanmayı ihmal etmemiş okuyucuyu olayın içinde canlı tutarak “ben dilini” kullanmıştır.

سیدافع کای - نن عن نفسه فيما بعد باقتباسات من هذه الرسالة ذاته

Kaye-Nan daha sonra aynı mektuptan alıntılarla kendini savunacak.

أما الآن فتكفى هذه السطور لإيضاح الجو الذي أتى فيه بكاي

Şimdilik bu satırlar Kaye-Nan'ın geldiği atmosferi açıklamak için yeterli olur.

أيها الكهنة الكذبة

أجفل القضاة. وترتب على ذلك أن تم ضربه بالمقرعة المقدسة

ولما نرف الدم من أنفه أعيد إلى السجن⁸⁹

Sizi yalancı rahipler

Yargıçlar korktular. Ve Kaye-Nan kutsal kırbaçla dövüldü.

Burnundan kan geldiğinde tekrar zindana götürüldü.

يها المجرم كاي.. في أي شهر من شهور السنة نحن؟

فنظر إليه كاي - نن لحظة وقال: أليس هو شهر بشنس، لماذا؟

فالتفت تريببت إلى باط وقال هامسا تصور أنه يعرف⁹⁰

Ey suçlu Kaye-Nan yılın hangi ayındaıız biz?

Kaye-Nan bir an baktı- ve şöyle dedi: Beşans ayı değil mi, niçin?

Tribet bata döndü ve fısıldadı, bildiğini zannediyor.

(Beşans: Mısır Kıpti takviminin dokuzuncu ayında yer alır. Bashens/Bashons diye de isimlendirilir.)⁹¹

⁸⁹ Baha Tahir, *Ene'l-Meliku Ci'tu*, 43.

⁹⁰ Baha Tahir, *Ene'l-Meliku Ci'tu*, 45.

⁹¹ İzzettin Artokça, *Kıptiler* (Ankara: 2013), 8.

2.2.6.3. Zaman

Yazar hikâyesinde zaman kavramını üstü örtük bir şekilde bahsetmiştir. Örneğin mısırın kullanmış olduğu Kıpti takvimden bahsetmiş bu mayıs ile haziran aylarının ortasında kalan bir zaman diliminde yer alıyor.

فنظر إليه كاي - نن لحظة وقال: أليس هو شهر بشنس، لماذا؟⁹²

Kaye-Nan bir an baktı- ve şöyle dedi: Beşans ayı değil mi, niçin?

Baha Tahir bu hikâyesinde ana düşünce üzerinde yoğunlaştığından gündüz, gece veya herhangi bir saat diliminden bahsetmeye gerek duymamıştır.

2.2.6.4. Mekân

Bu hikâyede olay rahiplerin huzurunda yargılanan Kaye-Nan'ın yargı mekânındaki sorgusu etrafında geçiriliyor. Kaye-Nan inanışını diğer rahiplerden farklı olduğunu açıklayınca kendilerinin inancına sahip olmayan arkadaşları Kaye-Nan için bir yargı masası kuruyorlar. Ve ona bu görüşten dönmek için fırsat verip kabul etmeyince türlü işkenceler yaptıkları bir zindana atıyorlar. Olayda bir iki mekân arasında geçen diyaloglar etrafında geçiyor.

هتف كاي - نن فجأة: السحر

فقال سمنخ بجد مبالغ فيه: بل قوة الآلهة. ثم فتح باب الزنزانة. وفي الخارج ظهر الحارس ممددا على الأرض على جنبه. كان يغط في النوم وهو يحتضن بين ذراعيه حربته. ولم يكن الكاهن الأكبر يحتاج مع ذلك إلا للقليل من قوة الآلهة لكي يصل إلى تلك النتيجة

لكن كاي - نن عاد إلى داخل الزنزانة مرة أخرى وأغلق بابها

قال سمنخ بدهشة: ماذا تفعل؟

فقال كاي - نن: أشكرك مرة أخرى يا صديقي. ولكني لا أريد أن أعرضك أو ذلك الحارس للخطر؟ كيف

ستبرر هروبي؟⁹³

Kaye-Nan neşeyle aniden bağırdı: Büyü

Smenk ona abartılı bir ciddiyetle şöyle söyledi: Bilakis tanrıların gücü. Sonra zindanın kapısını açtı. Dışarıda sırtüstü yere uzanmış askeri gördü. Mızrağını

⁹² Baha Tahir, *Ene'l-Meliku Ci'tu*, 46.

⁹³ Baha Tahir, *Ene'l-Meliku Ci'tu*, 55.

kucaklamış bir şekilde uyuyordu. Bir sonuca varmak için tanrıların biraz gücüne ihtiyaç duyuyordu.

Fakat Kaye-Nan son defa zindana döndü ve kapıyı kapattı

Smenk dehşete düşmüş bir vaziyette ne yapıyorsun? dedi.

Kaye-Nan bir kez daha teşekkür ederim arkadaşım. Ama ben seni veya gardiyanı tehlikeye atmak istemiyorum. Kaçmamı nasıl haklı çıkaracaksın?

Kaye-Nan ve arkadaşı rahip Smenk'in karşılıklı konuşması bir zindanda Kaye'nin kaçması için ona yardım etmeye çalışan Smenk'in bir kesiti burada mekân unsurunun somut hali olarak görülüyor.

2.2.6.5. Kişiler

Baha Tahir'in Rahip Kaye-Nan'ın sorgulanması adlı hikâyesi toplamda dört rahip etrafında geçiyor. Hikâyede Rahip Kaye-Nan dini inanışını değiştirip bunu özgür bir şekilde açıklıyor. Bu duruma karşı çıkan diğer rahiplerin böyle bir durumun söz konusu olamayacağı, bunun ancak bir tövbe ile affedileceği, tövbe etmezse de Kaye-Nan'ın ölüm ile cezalandırılacağı hükmüne varıyorlar. Rahip Thribat ve Bat'a karşı daha şefkatli davranan rahip Kaye-Nan'ın arkadaşı olan rahip Smenk etrafında geçen bir hikâyedir.

Baskı ve zulme karşı çıkan insanların inanmış olduğu dini özgür bir biçimde kimsenin etkisi ve baskısı altında kalmadan yaşaması gerektiğine inanan bir karakter olarak karşımıza çıkıyor. Baha Tahir bu hikâyeyi yazdığı yıllar esnasında vatanından ayrı kalmış başka bir memlekette yaşamak zorunda kaldığını bildiğimizden burada Kaye-Nan'ın yaşamının izlerine rastlıyoruz. Tıpkı yazarda inandığı ilke ve hayat görüşünü söylediğinde yazılarının yayınlanmadığını yasak getirildiğini hatta işinden bile olup ülkesini terk etmek zorunda kaldığını anlatırken biz onu Kaye-Nan'ın hayatının ta kendisi olduğunu anlayabiliyoruz.

2.2.6.6. İşlenen Tema

Muhakemetül Kahini Kaye-Nan adlı hikâyede Baha Tahir daha felsefi ve anlaşılması biraz daha derin ve yoğun bir dil kullanmıştır. Yaşamış olduğumuz dünyanın zaman ve mekân unsurlarından uzaklaşmayarak okuyucunun kolay bir şekilde anlayabilmesini sağlamıştır.

Mısır'ın siyasi ve ekonomik çalkantılı olduğu bir dönemde tüm grupların başkaldırdığı aykırı olanların sürüldüğü veya zindanlara atıldığı gerçekliğini hikâyesine rahiplerin arasında geçen bir inanış farklılaşmasından doğan zulüm ve işkenceyi hikâyesinde ustalıkla işlemiştir.

Amacı insan ve insanın doğası olan yazar vermek istediğı mesajı açık ve net bir şekilde ortaya koyar. Dünyanın çokta önemsenecek bir yer olmadığını her defasında tekrarlayan yazar, kişilerin olumlu veya olumsuz bir mesaj vermekte özgür bırakılması gerektiğini açıklıyor. Farklı ve çeşitli görüşlerle insanın ancak doğru yolu bulacağına veya doğru yolda olduğuna inanacağını ifade ediyor.

2.2.7. *Ferihatün* Hikâyesinin Tanıtımı

Baha Tahir'in dördüncü hikâye kitabı olan *Zehebtü ila Şellal* dokuz farklı hikâyeden oluşur. *Ferihatün* isimli altı sayfadan oluşan bu hikâye kitapta üçüncü sırada yer alır.

Yazar kitabın başlığına *Zehebtü ila Şellal* adını verse de alt hikâye başlığında *Ferihatün/Mutluluk* adını vererek hikâyesini okuyucuya tanıtıyor.

Baha Tahir *Ferihatün* adlı hikâyesini şiirsel bir dil ve üslup ile ifade ediyor.

Yazar, diğer öykülerinden de edindiğı tecrübe ile yayınladığı bu eserini gerçeklikten biraz sıyrarak ele almıştır. Yani gerçekliği, hayal ile harmanlayıp, fiktisel ve felsefî bir yaklaşımla hikâyesini anlatıyor.

2.2.7.1. Olay Örgüsü

Yazar ömrü boyunca kavuşmayı beklemişçesine bir özlem ve hasretle hikâyesini anlatıyor, okuyucuyla buluştuğı esnada içinden dökülen o romantik ve şiir dillini kullanarak yıllarca hayalini kurduğı anın mutluluğunu yaşıyor.

Hayatı boyunca kimsede bulamadığı mutluluğı gördüğü manzara karşısında bulmuştur. Yazar manzarayı gördüğünde yaşamış olduğı sevinç ve heyecanını kullandığı betimleme ve tasvirleriyle eserine usta bir şekilde aktarmayı başarıyor.

Baha Tahir okuyucusuna sanki bir hikâye değil de şiir armağan etmişçesine bir dil kullanıyor. Zaten biz bu durumu başlığa verdiği *Ferihatün* ismiyle anlamının yanı sıra hikâyeye giriş yaptığı ilk bölümle anlıyoruz.

ذهبت إلى شلال، ولم أكن من قبل قد ذهبت إلى شلال، كنت أحب وكنت سعيدا

جاءني الحب بعد حزن، بعد أن فقدت أحبة رحلوا وبعد أن خسرت حبيبة

صارت الحياة صمتا، وذوت عودا جافا. رحت أنتظر النهاية دون خوف ولا دهشة. ثم جاءني الحب

جاء فاخضرت الأشجار واستيقظ في قلب الشتاء ربيع، ثم واعدتني حبيبتني أن تلقاني عند الماء⁹⁴

Şelaleye gittim, daha önce hiçbir şelaleye gitmemiştim.

Seviyordum ve mutluydum.

Aşk bana hüzünden sonra geldi, giden sevdiklerimi kaybettikten sonra geldi.

Hayat suskunluğuna büründü ve kupkuru bir dala döndü. Korku ve panik olmadan sonunu beklemeye koyuldum ve sonra aşk bana geldi.

Gelir gelmez ağaçlar yeşerdi ve kışın ortasında bir bahar uyandı ve sevgilim benimle suda buluşmaya söz verdi.

Hikâye baştan sona tek bir olay zincirinde yazarın mutluluğunu anlatmasıyla devam edip sonlanıyor.

2.2.7.2. Anlatıcı Bakış Açısı

Baha Tahir hikâyesini anlatırken, hikâyenin önemli bir parçası olan tasvir tekniğini kullanmıştır. Bu oldukça sık kullanılan bir yöntemdir. Anlatıcı bakış açısı bizzat yazarın gözüyle yapılacağından yazar hikâyede geçen nesnelerden bazen çok detaylı ve kapsamlı bahsederken bazen de kısasa üzerinden değinip geçmiştir.

عندما نزلت من القطار في البلدة الصغيرة لم أسأل عن الشلال. كان هديره الهائل هناك يدعوني. طنينه يوجه

خطوي، ونداؤه الأمر يحدوني. قادني الصوت عبر طرق متعرجة تخلو من الناس، وكانت هناك شمس

ترقد كسلي في حزن سحب خفيفة بيضاء⁹⁵.

Küçük bir kasabada trenden indiğimde kimseye şelalenin yerini sormadım. Zaten onun korkunç kükremesi beni ona çağırıyor ve tınısı adımlarımı yönlendiriyor ve seslenişi bana emir veriyordu.

⁹⁴ Baha Tahir, *Zehebtu ilâ şellâl* (Kahire: Daru's-şuruk, t.s.), 21.

⁹⁵ Baha Tahir, *Zehebtu ilâ şellâl*, 21.

Bu ses beni hiçbir insanın olmadığı patika yollara yöneltti.

Baha Tahir burada hikâyeyi anlatma ve gösterme biçimini okuyucunun sırtından almış ve bütün görevi kendisi üstlenmiştir. Yazar baştan sona bütün bölümlerde ben dilini kullanmıştır, Yazarın şelaleyi bulmasıyla devam ediyor.

Hikâye üç ana başlıkta da tek bir zaman dilimi içinde şiirsel bir dil ile ifade ediliyor.

تَبْتَسَم

ضممتها إلى كائي أريد أن أدخلها في جلدي، كائي أريد أيضا أن نصبح واحدا. أنا وهي والشلال والكون⁹⁶

Gülümse.

Sanki içime sokmak istiyormuşum gibi, Sanki yekvücut olmamızı istiyormuşum gibi ona sarıldım. Ben, O, Şelale ve Evren.

2.2.7.3. Zaman

Ferihatün adlı hikâyesinde Baha Tahir geçmiş zamanda beklediği, yaşadığı olayları şimdiki zamanla birleştirerek duygularını ve hislerini açık bir şekilde ortaya koymaktadır. Hikâyenin temel unsuru olan zaman kavramını yazar geçmiş ile gelecek arasında geniş bir yelpazede tutmuştur.

2.2.7.4. Mekân

Baha Tahir bu hikâye kitabına *Zehebtu ilâ Şellâl* başlığını vermiştir. Hikâyenin anlatıldığı alt başlık olarak *Ferihatün* adlı hikâyesinde *Zehebtu ilâ Şellâl* hikâyesi anlatılıyor. Baha Tahir'in bir olaydan etkilenip, hikâye kitabına isim vermiş olması onun ne denli etkilenmiş olduğunu gösterir.

Ferihatün adlı hikâyede yazar mekân unsurunu daha önce hiç görmediği ve görmek için sabırsızlandığı adeta çocuk gibi yerinde duramadığı tren vagonlarından bir tanesinde bahsediyor. Tren yolculuğu bittikten sonra kendini bir köyün içinde bulurken kimseyle iletişim kurmadan varmak istediği yere ve hikâyeye hem konu olan hem de mekân olan şelale hikâyenin ana mekânı olarak okuyucuya geçirilmiştir.

⁹⁶ Baha Tahir, *Zehebtu ilâ Şellâl*, 23.

Mekân kavramı yazarın içsel dünyasını ele veren bir unsur olduğundan hikâyelerde en önemli nesnelerdir.

ركبت قطارا واجتزت جبالا ومراعي وأنهاراً⁹⁷

Bir trene bindim. Dağları, otlakları, nehirleri geçtim.

2.2.7.5. Kişiler

Bu hikâyede kişi unsuru yine yazarın bizzat kendisi olmuştur. Hikâyesini anlatma görevi de yazarın kendine düşmüştür. Herhangi bir kişinin ismi zikredilmemiştir. Yazar mutluluk adlı hikâyesinde hissetmiş olduğu sevinci ve huzurunu anlatmıştır.

ذهبت إلى شلال، ولم أكن من قبل قد ذهبت إلى شلال، كنت أحب وكنت سعيداً

Şelaleye gittim, daha önce hiç şelaleye gitmemiştim, Sevdim ve mutlu oldum.

مست مرة أخرى في صدري كنت أعرف أن هذا الشلال سيفتك، ولكن قل شيئاً

Tekrar fısıldadım göğsüme seni büyüleyen bu şelaleyi biliyordum, Fakat bir şey söyle.

2.2.7.6. İşlenen Tema

Baha Tahir, Mutluluk adlı hikâyesinde iç dünyasının o coşkulu halini gözler önüne sermiştir. Diğer hikâyelerinde kullandığı nesneleri bu hikâyesinde soyutlaştırarak sevinç, huzur, neşe, mutluluk gibi duygulara yer vererek konuya daha bir derinlik sağlamıştır.

Baha Tahir bu hikâyesinde geçmişte yaşadığı tüm kötü ve ızdıraplı günlerinin bir gün biteceğine olan inancını yitirmeyişi ve o beklediği güne kavuştuğu anın gururunu büyük bir neşe ve mutluluk içinde bahsetmiştir.

Nitekim insan inandığı uğurdaki hedeflerinden bir an olsun vazgeçmemelidir.

همست مرة أخرى في صدري: كنت أعرف أن هذا الشلال سيفتك، ولكن قل شيئاً. هزت يدي وقالت: نكلم!

وكننت أحتضنها بيدي وأحتضن الشلال⁹⁸.

Göğsüme tekrar fısıldadım: Bu şelalenin seni baştan çıkaracağını biliyordum ama bir şey söyle. Elimi sıktı ve "Konuş!" dedi. Onu ve şelaleyi ellerimle kucaklıyordum.

⁹⁷ Baha Tahir, *Zehebtu ilâ şellâl*, 21.

⁹⁸ Baha Tahir, *Zehebtu ilâ şellâl*, 22.

2.2.8. *Lâkin* Hikâyesinin Tanıtımı

Baha Tahir'in dördüncü hikâye kitabı olan *Zehebtü ila şellal* adlı hikâyesi içinde yer alan *Lâkin/Fakat* adlı bir hikâyedir. Dokuz farklı hikâyeden oluşan kitapta *Lâkin* adlı hikâye yedinci sırada geçmektedir. Hikâye toplam on iki sayfadan oluşmaktadır. *Lâkin* adlı hikâyesini kitabın sonunda bir pişmanlık, geçmişe özlemi en içten duygularla yaşayıp okura da bu duyguyu üstün bir şekilde anlatarak kaleme alıyor. Yazarın hikâyede kullanmış olduğu dil ve üslup sade ve anlaşılırdır.

Lakin adlı hikâyede yazar birden fazla konu üzerinde durmuştur. Çalışmamızda bahsetmesek dahi yine aynı kitabında yer alan *el-İhda'/Hidayet* ve *Şita'l-ḥavfi/Korku kışı*, adlı hikâyesinde de yazar geçmişe olan özlemini hemen hemen her sayfada okuyucuya hissettiriyor. Yazarın özlem duyduğu şey yaşadığı ve yaşayamadığı olaylara dönüyor.

Çünkü her hikâye veya roman yazarının kendi içinde siyasi, dini, ekonomik konulara dayanan toplumsal veya ferdi bir durum çerçevesinde yaşamış olduğu çatışmalar varır. Yazarda daha hikâyenin başında kalabalık bir insan yığını arasında sıkışıp kalmış kime sarılacağını bilmediği bir durumun içinde kendini buluyor.

Hikâye taksi şoförü ve memleketine dönüş yapan Mısırlı bir genç arasında geçiyor. Uçaktan inip pasaport işlemlerini yaptıktan sonra insanların açgözlü bir şekilde haklarından daha fazlasını talep eden taksi şoförleriyle cebelleştiği yetmezmiş gibi gitmek istediği bulak semtini de duyar duymaz hepsi gencin yanından ya kaçıyor ya da üç katı para istiyorlardı. Onu sadece kamburu çıkmış saçları beyazlayıp dökülmüş kendi gibi bulak semtinden olan bir şoförünü adamın gideceği yere götürmesini kabul etmesiyle takside geçen bir konuşmaya dayanır.

Yazar hikâyesini diyalog şeklinde şoförle olan konuşmasıyla tamamlar. Ben dili kullanılarak anlatılan hikâyede bolca betimlemelere başvurulmuştur. Okur hikâyeyi okurken kendini taksinin içinde o konuşmanın bir parçası gibi hisseder bu da hikâyeyi daima canlı tutar.

2.2.8.1. Olay Örgüsü

Baha Tahir'in *Lâkin* adlı hikâyesi bir havaalanı içinde gencin kendi içinde anlamlandıramadığı iç muhasebe ile başlıyor. Olay çalışmak ve ailesinin geçimini

sağlamak için memleketinden ayrılmak zorunda olan bir gencin yurduna geri dönüşünü konu alarak başlıyor. Fakat görüyor ki ülkesinde ötekileştirmenin hüküm sürdüğü insanların paraya tamah ettiği dürüst ve hakkıyla bir yaşamın olmadığını görüyor. Hikâyenin birinci bölümü gencin evine gitmesi için bir taksici ile anlaşma yapmak zorunda kalması ile geçiyor. Çünkü genç Kahire'nin en eski ve kalabalık semtlerinden biri olan Bulak'a gitmek istiyor hiçbir taksi şoförü onu götürmek istemiyor götürmek isteyenler de üç misli para istiyor.

Hikâyenin ikinci bölümü nihayet kendi gibi bulak semtine ait olan yaşlı bir adamın onu evine götürmesini kabul etmesi üzerine hikâye başlıyor. Hikâyenin gelişme ve sonuç kısmı siyasi ayrılıkların yaşanmış olduğu birtakım liderlerin kabulü veya yaşadığı sıkıntılar, hayattan beklentisini bulamamış hayalleri kırılmış insanlar, çalışmak ve para kazanmak için ülkesini terk etmiş olan insanların hayatlarından söz ediliyor.

Sonuç kısmı diyaloglarla devam ederken Mısır'da hüküm sürmüş Enver Sedat, Cemal Abdülnasır'ın devlet politikalarına değiniliyor. Dünyanın gelip geçici bir mekân olduğunu unutmamak için Allah'a yaklaşmak, Allah dostlarına olan inancı diri tutmak hikâyenin sonuç bölümünde vurgulanan temalar arasındadır.

Yazar, anlatılan bu hikâyenin son cümlesini “*Fakat giden hiçbir şey geri gelmiyor*” diyerek hikâyeyi özetleyerek bitiriyor.

2.2.8.2. Anlatıcı Bakış Açısı

Hikâyenin giriş bölümü yazar karşısında birisi varmış gibi kendi kendine konuşması ile başlıyor. Yazar içinde yaşamış olduğu anlamsızlık ve çatışmanın nedenlerini kendinde sorguluyor. İki kişinin konuşmasıyla devam eden ve biten bu hikâyede diyalog tekniği kullanılır. Hikâyenin giriş kısmında taksicinin karşısındakinin konuşmasına fırsat dahi vermeden soluksuz konuşması da bu hikâyede belirtilmiştir. Hikâye ben dili kullanılarak anlatılmıştır.

قال وانفعاله يشتد: أ رأيت؟ ولكني لا أحكى عن هذه الرصاصة. أحكى عن الرصاص الآخر - كل الرصاص الذي ضرب عليه أصابه بالفعل يا أستاذ! رآه قريبي بعينيه وهو يصيبه في صدره.. كان الرصاص يصيبه يا أستاذ، ولكنه بمشيئة الله كان بيده على صدره فيتحول الرصاص إلى ماء يسيل من يده. وقبل أن أقول شيئاً يمسخ

التفت نحوي وقال

- لعلك لا تصدق؟

قلت بشيء من الحيرة: أنا لم أكن في الإسكندرية ولم أر.⁹⁹

Heyecanı artmış bir şekilde söyledi: gördün mü? Fakat ben bu kurşundan bahsetmiyorum. Ben başka kurşunlardan bahsediyorum- atılan kurşunların hepsi ona isabet etmiş hocam! Bir akrabam atılan kurşunların ona isabet ettiğini görmüş hocam, Allah'ında rızasıyla elini göğsüne dokundurunca o kurşunlar akan suya dönüşmüş. Bir şey söylememe izin vermeden

Bana döndü ve dedi ki “Belki de inanmıyorsunuz?”

Şaşırmış bir şekilde ona cevap verdim: İskenderiye’de değildim ve görmedim

2.2.8.3. Zaman

Hikâye; genellikle gündelik hayatın alışılmış olmayan unsurlarını yansıtırsa da yazar yayınlamış olduğu hemen her hikâyesinde gerçeklikten kopmamaya çalışmıştır. Baha Tahir bu hikâye kitabındaki dokuz hikâyesinde de zaman ve mekân kavramını nerdeyse tek bir yerde geçiriyor. Biz gerek seçmiş olduğumuz hikâyelerde gerekse hikâye kitabında yer alan hikâyelerin zaman ve mekân unsurunu genel olarak değerlendirecek olursak Baha Tahir hikâyenin bu unsurlarını sınırlı tutmayı tercih ediyor. Bu sınırlılığın aksine hikâyelerinde değinmiş olduğu konuların çeşitliliğini de göz önünde bulundurursak yazarın asıl amacının hikâyelerinde vermek istediği mesajı okuyucunun dikkatini dağıtmadan tek bir yere odaklamasını istemesinden kaynaklandığı görülür.

Baha Tahir’in *Lâkin* adlı hikâyesi de tek bir gün içerisinde gerçekleşip sona ermektedir.

بدأ المغرب يزحف نحو الليل، وأصبحت مستعدة للوصول إلى البيت بأي ثمن.¹⁰⁰

Günbatımı geceye sürünmeye başladı ve ne kadar paraya olursa olsun eve gitmek istiyordum.

2.2.8.4. Mekân

Olayın geçtiği yer havaalanında başlayıp bir taksinin içinde devam edip son bulan betimlemeleri ustalıkla yapılmış bir hikâyedir. Baha Tahir hikâyenin mekân unsurunu

⁹⁹ Baha Tahir, *Zehebtu ilâ şellâl* (Kahire: Daru’ş-şuruk, t.s.), 73.

¹⁰⁰ Baha Tahir, *Zehebtu ilâ şellâl*, 74.

sınırlı tutmuş olsa da yapmış olduğu ustaca betimlemeler kişiyi o anın içinde yaşıyormuşçasına hissettiriyor.

وقفت خارج المطار حائراً

Şaşkın bir şekilde havaalanının yanında durdum

رأيت ذلك السائق العجوز واقفاً إلى جوار سيارته، وهو يدخل قفلاً له في يأس: بولاق، فقال: اركب¹⁰¹

Yaşlı şoförü arabasının yanında sigara içerken gördüm ve Ümitsiz bir şekilde Bulak'a diye sordum, bin dedi.

2.2.8.5. Kişiler

Bu hikâyede kişi unsuru yazarın bizzat kendisi olmuştur. İki kişiden oluşan hikâyede bir de taksi şoförü vardır.

لو يرجع الزمان

فقال السائق بصوت متعب وهو يمسح جبينه بيده ويسند ذراعه الأخرى إلى المقعد

من يذهب لا يرجع يا أفندي. ولكن¹⁰²

Keşke zaman geri gelse

Şoför eliyle alnını silip, diğer kolunu koltuğa yaslayarak dedi ki

Giden geri dönmüyor efendim. Fakat ...

2.2.8.6. İşlenen Tema

Baha Tahir bu hikâye seçkisinde birden fazla konuya değiniyor. Hikâyede geçen her iki kişinin de yaşamın o anlamsız zorluklarından geçmiş olması ve bunun dışardan gözlemlendiğinde hiç de gözüktüğü gibi olmadığı ortaya çıkar. Memleketinden ailesini geçindirmek için ayrılmak zorunda olan gencin hem hayatın sıkıntılarını hem de yurdundan ayrılmak zorunda olduğu içi bunu üzüntüsünü okuyucuya aktarır. Güzel bir şans gibi gözükse de bu gurbet aslında sanılanın aksine ailesinden doğup büyüdüğü topraklardan uzak kalmasının zorluklarını anlatıyor.

Hikâyede gelişme ve sonuç bölümü mısırdaki ortaya çıkan siyasi grupların farklılığından kaynaklanan sorunlara değinmeyi yazar ihmal etmiyor. Tüm bu

¹⁰¹ Baha Tahir, *Zehebtu ilâ şellâl*, 74.

¹⁰² Baha Tahir, *Zehebtu ilâ şellâl*, 75.

gruplaşmalar, birinin diğerini ezmenin, ötekileştirmenin anlamsız olduğunu dünyanın bir gün son bulacağını asıl gayenin Allaha yönelmek olduğunu yazar hikâyesinde anlatıyor. Dünya hayatı boyunca yapılan tüm haksız zulüm ve zorbalığında bir gün anlaşıldığında son pişmanlığın fayda vermeyeceğini söyleyerek hikâyesini nokt alıyor.

2.2.9. *Ente İsmuke Eyh*? Hikâyesinin Tanıtımı

Lem A 'rif enne't-ṭavâvîs Teṭîr adlı başlıkla anılan Baha Tahir'in beşinci ve son hikâye kitabıdır. Bütün ustalığını bu kitapta toplayan Baha Tahir bu hikâye kitabına toplamda seksen sayfayı bulan, altı hikâye sığdırmıştır. Yazarın üçüncü sırada yer alan hikâyesi, on sekiz sayfadan oluşur. Yazar eserini 2009 yılında yayınlamıştır. Baha Tahir genel olarak kitaptaki altı hikâyesinin konusunu acı, gurbet, özlem, hayat sevgisi, özgürlük, mutluluk gibi konulara yer vererek okuyucuya aktarmıştır.

Baha Tahir'in bu hikâye seçkisinin ilki olan *Ente İsmuke Eyh* adlı hikâyesini tahlil edeceğiz. Bu son hikâye kitabı olan *'Lem A 'rif enne't-ṭavâvîs Teṭîr* adlı hikâyesinde bir dedenin henüz iki yaşında olan toruna gösterdiği şefkat ve onun davranışlarını gözlemleyerek bir evin içinde geçen zaman unsuru bir anlatım, şeklinde sunarak okuyucuya aktarmayı hedeflemektedir.

2.2.9.1. Olayın Örgüsü

Ente İsmuke Eyh adlı hikâyede olay iki yaşında olan Ahmet'in dedesiyle olan iletişimi göz önüne alınarak dönemin insanların özgürlüklerinin kısıtlandığı, hür bir şekilde görüşlerini dile getiremedikleri usta bir şekilde hikâyenin giriş kısmında bahsedilmiştir.

Bu hikâyede bir torunun evdeki bütün aile bireylerinin kendisine duyduğu sevgiyi ve şefkati de insana aktarıyor. Olay çocuk eğitiminde son derece dikkatli olunması gerektiğini yaşamış oldukları günlük hayatlarından örneklerle okurun dikkatine sunuluyor. Yine hikâyede verilmek istenen kuşak farkının çocuğun eğitimi kısmında anlayış zıtlıklarını da yazar hikâyeye aktarıyor.

2.2.9.2. Anlatıcı Bakış Açısı

Baha Tahir son hikâyesinde kullanmış olduğu dil, bazen gözlemci bir anlatım olan üçüncü tekil şahıs “o dilini” kullanırken bazen de kahraman bakış açılı birinci tekil şahıs olan ‘ben dili’ kullanılarak anlatılmıştır.

Anlatıcı hikâyede yer alan kişileri bazen birbirleriyle sohbet ettirirken bazen de onları dışarıda gözlemeyen bir unsur şeklinde ortaya koymuştur.

Senin Adın Ne? adlı bu hikâye dedenin torunuyla olan bağıını evin içinde sıradan bir yaşantıyla anlatılmıştır. İki yaşında olan torun Ahmet’in kitaplara olan ilgisinden Rus edebiyatına olan ilgisini diğer rengârenk kitapları bırakıp renksiz ve solgun kitabı yemeye çalışmasına yoruyor.

حفيدي أحمد، البالغ من العمر سنتين، يعشق الأدب الروسي. لا يهتمه الأدب العربي أو الإنجليزي أو المكتوب بأي لغة أخرى¹⁰³

İki yaşındaki torunum Ahmet Rus edebiyatını çok seviyor. Arap veya İngiliz edebiyatı veya başka bir dilde yazılmış edebiyatla ilgilenmiyor.

Senin Adın Ne? adlı hikâyenin isminden de anlayacağımız üzere dedenin torununa ısrarcı bir tutum sergileyerek adını öğretmeye çalışması gelişme ve sonuç bölümlerindeki uğraşlarıyla geçip sonuç bölümünde torunun ada kendince ağzından çıkardığı lakap ile hikâye burada sona eriyor.

2.2.9.3. Zaman

Hikâyenin zamanını anlatıcı geçmiş zaman ile şimdiki zamandan kesitler vererek okuyucuya veriyor.

هو أيضا(ينظر) في عيني بثبات، والدموع (مازال الت) تبلل وجهه مكررا

السؤال:

- «كخ»¹⁰⁴

Yine o gözlerime sabit bir şekilde(bakıyor,) gözyaşları yüzünü defalarca ıslatmaya (devam ediyor.)

¹⁰³ Baha Tahir, *Baha Tahir, Lem a 'rif enne 't-tavâvîs teîr* (Kahire: Daru's-ş-şuruk, 4.Basım, 2010),15.

¹⁰⁴ Baha Tahir, *Baha Tahir, Lem a 'rif enne 't-tavâvîs teîr*, 15.

‘Soru: ‘K’?’

Zikredilen hikâyenin bir bölümünde koşulların baskısı nedeniyle insanların özgürlüklerini istediği gibi kullanamadığı bir çağda dikkat çekerek dile getiriyor.

2.2.9.4. Mekân

Baha Tahir’in diğer hikâyelerinde olduğu gibi olayın mekânı birden fazla yerde geçmemektedir. Baha Tahir’in son hikâye seçkisi olan hikâyede mekân, giriş bölümünden sonuç bölümüne kadar evin geçiyor. Yazar hikâyede mekân unsurunu birden fazla tutmamasının ana amaçlarından birini okuyucunun dikkatini vermek istediği ana konu etrafında toplamak istemesindendir.

2.2.9.5. Kişiler

Hikâyenin olmazsa olmaz unsurlarından biri olan kişi unsuru hikâyenin ana omurgalarından birini oluşturmaktadır. Hikâyelerde anlatılan kahramanlar bazen yazar tarafından konuşturulurken bazen de kahramanlar kendileri anlatarak okuyucuya aktarmaktadır. Hikâyenin ana kadrosunda kullandığı kişiler diğer hikâyelerinde olduğu bu hikâyesinde de zikredilmeyecek kadar bir çeşitlilik sunmaz. *Ente İsmuke Eyh* adlı hikâyesinde Baha Tahir kişileri dede, iki yaşında olan torun Ahmet, anne ve anneanne olarak sınıflandırır. Anne ile dede, torun Ahmet’e karşı kuşak ve anlayış bakımından zıt düştüğü görülmektedir.

Ahmet’in yarım şişe kolonya içtiğini gören anneannenin ismi de bir kahraman olarak torununu şimşek hızıyla müdahale edip tedavisi için doktorun önerilerini uyguladığı bir bölümde geçmektedir. Dede ile torun bu hikâyede hikâyenin giriş gelişme ve sonuç bölümünün her safhasında olmasından dolayı bu iki karakteri hikâyenin başkahramanı olarak ifade ederiz.

2.2.9.6. İşlenen Tema

Baha Tahir’in ele aldığımız bu hikâyesinde birden fazla tema yer alıyor. Bu temalar genel itibarı ile özgürlük arayışı, geçmişe özlem, mutluluk, hasret gibi konulardır. İnsanın hür bir şekilde yaşayamadığından dolayı hobi ve zevklerini kapalı kapılar haline itmeye mecbur kaldığını hikâyede bahsettiği bu kesitten çıkarıyoruz.

بعد ذلك وبسبب ضغط الظروف، نقل أحمد اهتمامه من النثر إلى الشعر. فقد نفينا عمالة الأدب الروسي بأرديتهم البيضاء الممزقة والمهلهلة إلى رف علوي لا تصل إليه يده، وبقيت في الأرفف السفلية الكتب صغيرة الحجم، ومعظمها من الشعر الحديث، وما بعد الحديث¹⁰⁵

Daha sonra şartların baskısı nedeniyle Ahmet, ilgisini düzyazıdan nesire doğru kaydırdı. Rus edebiyatının devlerini, yırtık pırtık ve çürük beyaz cübbeler arasında ulaşılamayacağı üst bir rafa kaldırdık. Ve alt raflarda ise çoğunlukla modern ve post modern şiirden oluşan küçük kitaplar yerini aldı.

2.2.10. El-Caratün Hikâyesinin Tanıtımı

Baha Tahir'in, *Lem A'rif enne't-tavâvîs Teîr* adlı son hikâye kitabının en son hikâyesi *el-Caratün/Komşu kadın* hikâyesidir. Yazar eserini 2009 yılında yayınlamıştır. *el-Caratün* adlı hikâye yazarın hemen hemen en uzun sayfa hacmine sahip olan eseridir. Eser toplamda yirmi iki sayfadan oluşmaktadır.

Hikâyenin dil ve üslubu kolay ve anlaşılırdır. Baha Tahir komşu kadın hikâyesinde birlik ve beraberliğin önemini, merhameti, ön yargının insanı yanlışlara sürüklediğini, aile kavramının hayatın her alanında sağlam olması gerektiğini ve gurbet konusunu hikâyesinde ele almıştır.

2.2.10.1. Olay Örgüsü

Komşu kadın adlı hikâye üç kişi arasında geçmektedir. İşi gereği ülkesinden ayrılmak zorunda olan gencin orda yaşarken yabancı bir kadınla evlenip hayatlarını sürdürürken yaşlı sevimli kapı komşularıyla asansörde yakınlaşıp daha sonra samimiyetlerini kurulunca evde, kafede, hastanede birlikte yaşadıkları bir an anlatılıyor.

Bu durum anlatılırken hayatın bazen tatlı yönleri çoğu kez de acımasız tavırları insanın suratına acı bir gerçek olarak çarpıyor. Apartmanda kimseyle bağı olmadığını kendinin yabancı bir olmasından kaynaklandığını zanneden adam durumun hiçte zannettiği gibi olmadığını tüm Fransızların tanımadığı insanlarla sadece merhabalaşarak konuşmayı sınırlı tuttuğunu uzun gözlemleri sonucunda anlıyor.

Hikâyenin gelişme ve sonuç kısmı kapı komşuları madam Sorondomla sıkı bir muhabbet geliştirmeleriyle devam ediyor. Madam Sorondom seksen yaşında olmasına

¹⁰⁵ Baha Tahir, *Baha Tahir, Lem a'rif enne't-tavâvîs teîr* (Kahire: Daru's-şuruğ, 4.Basım, 2010),10.

karşın hayata karşı birçok kişiden daha çok sarılmış ve tadını çıkaran hayat dolu bir kadındı. Evli çift kadını tanıdıkça durumun hiçte öyle olmadığını Sorondom'u dinlediklerinde anlarlar. Eşinin ölümünden sonra oğlunun ısrarcı huzurevi isteği evini satıp mirasına konmaktan başka bir şey olmadığını farkında olan Sorondom hayallerinin hiçte böyle olmadığını dile getirip bir hüzne bürünmesiyle devam ediyor. Komşularının gözü önünde hayatın tüm acılarına karşı ayakta duran Sorondom'dan ders çıkaran ve kendilerini onun yerine koyup pişman olmaktan korkan bir evli çiftin diyaloguyla hikâye sonlanır.

2.2.10.2. Anlatıcı Bakış Açısı

Yukarıda açıklama bölümünde de zikrettiğimiz gibi yazarın toplam otuz beş hikâyesi bulunmaktadır. Bu hikâyelerin çoğunda yazar diyalog tekniğini usta bir şekilde kullanmıştır. Yer yer kendi kendine konuşmalar, iç muhasebeler olmuş olsa da hikâyede birinci tekil şahıs olan ben dilini kullanmıştır.

وجدت هذا غريبا حين اكتشفته ثم تعودت عليه

Önceden bu durumu garip buluyordum sonradan alıştım.

ومع ذلك؛ فإننا لم نجد السيدة في أي ليلة طرقت فيها بابنا¹⁰⁶

Bununla beraber, kapımızı tıklattığı herhangi bir gece kadını geri çevirmedik.

2.2.10.3. Zaman

Hikâyede geçmişe özlem duyulurken geçmiş zaman kipine yer verilmiştir. Olay genellikle şimdiki zamanın diliyle anlatılmıştır. Hayatın acımasızlığını gözleri önünde geçirdikleri kadından anlayarak geleceğe duyulan kaygıdan bahsederken de geleceğe ait korkularını dile getirirken üç zamanda burada titizlikle ve ustaca kullanılmıştır.

نلتقي أحيانا عند باب المصعد في الصباح

Bazı sabahlar asansörün kapısında rastlaşırız.

وحين يصل المصعد للطابق الأرضي نشير لها باحترام أن نتقدمنا قائلين «من فضلك تخرج بسرعة وهي

تتم شكرا.¹⁰⁷

¹⁰⁶ Baha Tahir, *Baha Tahir, Lem a 'rif enne 't-tavâvîs teîr*, 101.

¹⁰⁷ Baha Tahir, *Baha Tahir, Lem a 'rif enne 't-tavâvîs teîr*, 91.

Asansör zemin kata geldiğinde bizden önce geçmesini söyleyerek ona yer veririz.

O da teşekkür ederim diye mırıldanarak kapıdan çıkar.

2.2.10.4. Mekân

Komşu kadın adlı hikâyede mekân birbiriyle tanışan ve bir dostluğun başlangıcına şahitlik eden asansörde başlamaktadır. Dostluğun ve muhabbetin ilerlemesiyle evli çiftin evinde gecelere kadar süren oturmalarında, evlerine yakın olan bir çay bahçesinde geçmektedir. Sonuç bölümünde kadının hastalığının artmasıyla birlikte hastaneye kaldırılmasıyla hasta ziyareti için bir hastane odasında geçen konuşmalarla hikâye sonlanıyor.

كنا عائدين من العمل في المساء فوجدنا (ليديا) البوابة منهكة في تنظيف المدخل والسلام¹⁰⁸

Akşam olup işten eve döndüğümüzde kapıcı Lida'yı girişi ve merdivenleri temizlerken gördük.

قالت للنادل الشاب وهو يضع القهوة أمانا

ما رأيك يا لوي في خطيبي المصري الجديد؟ سأأخذني إلى بلده التي لا تغيب فيها الشمس¹⁰⁹

Önümüzde kahveleri masaya koyan genç garsona sordu

Yeni Mısırlı genç nişanlım hakkında ne düşünüyorsun Lois? Beni güneşin hiç batmadığı bir ülkeye götüreceksin.

2.2.10.5. Kişiler

Yazar insana ve insan ruhuna dokunmayı sever. Bir hikâyenin ana omurgası olan kişi kavramını da yazar usta bir titizlikle hikâyelerinde can vermiştir. Hikâyelerinde de kişi unsurunu sınırlı tutmuş zikrettiği kişilere üstün yetenek, bilgi ve beceri sahibi olarak anlatmıştır.

Komşu kadın adlı hikâyede yazar hikâyeyi bir evli çift Fransız yaşlı bir kadının yakınlaşmasıyla ortaya çıkan hayatın gerçek yüzünü gösteren bir olay etrafında dönüyor.

¹⁰⁸ Baha Tahir, *Baha Tahir, Lem a 'rif enne 't-tavâvîs teîr*, 92.

¹⁰⁹ Baha Tahir, *Baha Tahir, Lem a 'rif enne 't-tavâvîs teîr*, 95.

Hikâyede Arap olan gencin adı zikredilmemiştir. Bu genç iş için memleketinden ayrılıp Fransa'ya yerleşip burada Rosalyn adında bir kadınla evlenmiş iki tane de çocuğu olan bir evli çiftten söz ediyor.

Madam Sorondom ise eşini kaybettikten sonra hayata daha da sıkı sarılmıştır. Onun bu dünya sevgisi ve enerjisi başta dikkat çekici olsa da Sorondom'u tanıdıktan sonra içine sakladığı acıları bastırmak için olduğunu yazar okuyucuya açık bir şekilde yansıtmıştır.

عندما انتهت السيدة من قصتها قلت في دهشة هذه بالفعل جريمة

قتل.. كاملة الأركان

وقالت روزالين بصوت متهدج: بالضبط يجب محاكمة القتلة

سألت السيدة: وكيف نصل إليهم؟

فتركت روزالين لدموعها العنان¹¹⁰

Hanımeferdi hikâyesini bitirir bitirmez dehşete kapılarak bu tam bir cinayet dedim.

Titrek bir ses ile katiller yargılanmalı.

Onlara nasıl ulaşacağım diye sordu kadın.

Rosalyn'in gözlerinden yaşlar boşaldı.

دت روزالين بلهجة حاسمة: عندما يكون الإنسان بحاجة إلى المساعدة فيجب أن يقبل المساعدة.

عن نفسي، إن كان ثمن المساعدة هو حرיתי فلا أريد أن يساعدني أحد. لا أريد وصاية من أحد¹¹¹

Kararlı bir şekilde cevap verdi Rosalyn: İnsan yardıma ihtiyacı olduğunda yardımı kabul etmeli.

Kendim için bile dahi olsa o yardımın bedeli özgürlüğüm olacaksa kimsenin yardımını istemiyorum. Kimseden vesayeti de istemiyorum.

¹¹⁰ Baha Tahir, Baha Tahir, Lem a 'rif enne 't-tavâvîs teẓîr , 96.

¹¹¹ Baha Tahir, Baha Tahir, Lem a 'rif enne 't-tavâvîs teẓîr , 97.

3.2.10.6. İşlenen Tema

İnsanoğlu hayatın her alanında çeşitli sıkıntılara maruz kalmıştır ve kalmaya da devam etmektedir. Bu sıkıntıların elbet bir gün sonlanacağını biz yazarın diğer hikâyelerinde savunduğu hayatın anlamsız boş bir yer olduğunu her fırsatta söylemesinden biliyoruz. Hatta yazar hayatın en güzel yanının içinde ölüm var olması şeklindeki bir açıklamasıyla sabitliyoruz.

Her hikâyesinde olduğu gibi yazar tüm hikâyelerinde gurbet özleminden kaynaklanan bir eksiklik hissetmiştir. Bir yanı daima eksik kalan yazar bütün hikâyelerinde memleketinden işi gereği ayrılmak zorunda olduğunu bunun dışardan gözlemlendiğinde güzel bir durum gibi gözüксе de kendisinin bu durumla alakalı hisleri aynı değildir. Kendini memleketi dışında hiçbir yere ait hissetmeyen yazar toplumda hep geri planda kalan önyargılı bir insan olmuştur.

Hayatın yine acımasız bir yönünü ele alarak hikâyede aile temelini iyi oturtulması gerektiği yoksa parçalanıp yok olmaktan korktuğunu vurgulamıştır. Ölüm teması her hikâyesinde olduğu gibi bu hikâyesinde yalnız kalıp kimsesiz ölmenin acı bir durum olduğunu kurtuluşun ve özgürlüğün de ölüm ile son bulacağını hikâyesinde vurgulayarak hikâyesini sonlandırıyor.

SONUÇ

Günümüz Arap edebiyatının yaşayan simalarından biri olan Baha Tahir 1935 yılında Afrika kıtasında yer alan Mısır ülkesinin bir şehri olan Kahire/Gize valiliğinde dünyaya gelmiştir. 1935 yılların başlarında gelişen sosyolog-ekonomik krizler, Napolyon'un Mısır'a yaptığı seferler, siyasi ayrılıklarla Baha Tahir de bu dönemde gerçekleşmiş olan olumlu ve olumsuz şartlardan payını almıştır.

Baha Tahir'in yazın hayatına olan ilgisi daha ilkokul yıllarında anne ve babasının ona anlattığı, yaşamış olduğu dönemin hikâyelerine olan ilgisiyle başlamıştır. Çok yönlü bir yazar olan Baha Tahir'in roman, tiyatro, hikâye kitapları uluslararası alanda ödüller almıştır. Baha Tahir her ne kadar romancı kimliğiyle öne çıkıp tanınmış olsa da en az romanları kadar ilgi uyandıran hikâyecilik yönü de vardır. Yapmış olduğumuz bu çalışmada yazarın bir hikâyenin, unsurlarını, dil ve üslubunu nasıl kullandığına dair bilgileri detaylı olarak analiz etmeye çalıştık. Modern Arap Hikâyeciliğinin başlangıcı olan Mısır'ı genel bir muhteva içerisinde aktarmayı hedefledik. Ayrıca modern Arap edebiyatında kullanılan başlıca temaları araştırıp çalışmamızda yer vermeye çalıştık.

Yazar hikâyelerine Mısır'ın sosyoekonomik ve sosyokültürel izlerini yansıtmıştır. Yazarın hikâyelerinde kullanmış olduğu başlıca temalar kendi hayatından da pay çıkararak ölüm, yalnızlık, sürgün, gurbet, özlem, sevgi, muhabbet, aile, ötekileşme ve yabancılaşma gibi konulardır. Yazar hikâyelerini, sade bir üslup ve gerçekçi bir tutumla yazmıştır. Baha Tahir'in modern Arap hikâyeciliğine katkıları işlediği hikâyelerde kullandığı temalarda göz önüne çıkar. Yazar, genel olarak hikâyede geçen unsur çeşitliliğini sınırlı tutarken vermiş olduğu kısa hikâyelerinde ana mesaj birden çok mesajla genişletilmiş ve okuyucunun dikkatine sunulmuştur. Baha Tahir hikâyelerinde vazgeçilmez bir unsur olan ve okuyucunun anlamasını sağlayan 'diyalog tekniğini' hemen her hikâyesinde kullanmıştır.

Bu amaçla hazırladığımız tez ile Baha Tahir'in Arap Hikâyeciliğinde ne denli önemli katkılar yapmış olduğunu vurgulamaya çalıştık. Baha Tahir'in incelemiş olduğumuz beş hikâye kitabından seçtiğimiz on hikâyesiyle onun Mısır'ı değiştirme hayalleri için birçok eser verdiğini görüyoruz. Hikâyelerinin konusu hemen hemen hepsinde birbirleriyle uyum sağlıyor. Her hikâyesinde özgür düşünce ve yaşama ortamı olmayışından insanların zorunlu bir şekilde ülkelerini terk etmesini hikâyelerinin giriş

bölümünde zikrediyor. Hikâyelerinin hacmini, hikâyede olması gereken yapı ve unsuru kısa tutuşunun asıl amacının her kitleye kolay bir şekilde hitap edip, vermek istediği mesajlarını tüm herkes tarafından kolayca anlaşılacak istemesinden kaynaklandığını anlıyoruz. Bu yüzden biz yazarın hikâyelerinde kullanmış olduğu konular doğrultusunda tema çeşitliliğinden bahsederken göz önünde bulundurarak bahsettik. Yazar hikâyelerinde birden fazla ana düşünceyi hikâyelerinin hemen her cümlesine serpiştirmiştir.

Hikâyeciliği hakkında yaptığımız bu çalışmayı bitirdiğimiz bu günlerde, 27 Ekim 2022 tarihinde, 87 yaşında olan ve Mısır'da yaşamını sürdüren Baha Tahir vefat etmiştir. Ruhu şad olsun.

KAYNAKÇA

- Abdulkadir, Ebû Şerîfe ve Huseyn Lâfi Kazek, *Medhâl il'a tahlîli'n-nassi'l-'edebyyi*. Ürdün: Dâru'l-Fikr, 2008.
- Akan Bağdat, Afife Betil. *Baha Tahir'in Öykülerinin Türkçe Çevirilerinin Gideon Toury'nin Erek Odaklı Çeviri Kuramına Göre İncelenmesi*. Ankara: Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Yüksek lisans tezi, 2020.
- Aktaş, Şerif. *Anlatmaya Bağlı Edebi Metinlerin Tahlili-Teori ve Uygulama*, Ankara: Kurgan Edebiyat Yay. 2013.
- Baha Tahir. *Bi'l-ems halimtu bik*. y.y., t.s.
- Baha Tahir. *el-Hutûbe*. Kahire: Daru's-şuruk, t.s.
- Baha Tahir. *Ene'l-Meliku Ci'tu*. Kahire: Daru's-şuruk, Mart 2012.
- Baha Tahir. *Lem A'rif enne't-tavâvîs Teẖîr*. Kahire: Daru's-şuruk, 4.Basım, 2010.
- Baha Tahir. *Zehebtu ilâ şellâl*. Kahire: Daru's-şuruk, t.s.
- Bahadıroğlu, Diba. 'Türk Edebiyatında Modernizm'. Makaleler.com (Kasım 2016), <https://www.makaleler.com/turk-edebiyatinda-modernizm>
- Çakır, Hasan. *Öykü Sanatı*. Konya: Çizgi Yayınevi, 2002.
- Çeşitli, İsmail. *Metin Tahlillerine Giriş (Hikâye, Roman, Tiyatro)*. Ankara: Akçağ Yayın, 2009.
- Demirci, Gülyaşar. 'Mısır'da Öykücülük' Bayburt Üniversitesi İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi Dergisi 1 (Şubat 2018), 1-9.
- Edebiyat Fakültesi, 'Edebiyat Fakültesi.Com.' Erişim 10 Şubat 2022. <https://www.edebiyatfakultesi.com/oyku-hikâye/oykunun-hikâyenin-ogeleri>
- Erdem, Tuğba. *Çağdaş Irak Romancılığı ve Hikâyeciliği*. Erzurum: Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, (2019), 10.
- Hannâ el-Fâhûrî, el-Câmi' fî Târîhî'l-Edebi'l-'Arabî: el-Edebü'l-Hadîs, Beyrut, Dâru'l-Cîl, 1986.
- İmer, Kamile vd. *Dilbilim Sözlüğü*. İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Yayınevi, 2011.
- Karadeniz, Abdürrahim, Öykü Tekniği, Konya Öykü Günleri 1", Öykü Sempozyumu Bildirileri, ed.
- Mahmûd Rızk Selîm, el-Edebü'l-'Arabî ve Târîhuhu fî 'Asri'l-Memâlik ve'l-'Usmâniyyîn ve'l-'Asri'l-Hadîs, Dâru'l-Kitâbi'l-'Arabî li Mısır, 1957.
- Nedir.org. Erişim 10 Mart 2022. <https://hikâyede-plan.nedir.org/>

- Şevki Dayf. *el-Edebü'l Arabiyyü'l-Muasır Fî Mısır*. Kahire:Daru'l-Mearif, 7.Basım,1119
- TDK, Türk Dil Kurumu. 'Türk Dil Kurumu Sözlükleri'. Erişim 10 Şubat 2022. <https://sozluk.gov.tr/>
- TDV, 'Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi'. Erişim 10 Şubat 2022. <https://Islamansiklopedisi.org.tr/hikâye#1>
- TDV, Türkiye Diyanet Vakfı 'Türkiye Diyanet Vakfı Türk Ansiklopedisi'. Erişim 10 Şubat 2022. <https://Islamansiklopedisi.org.tr/edebiyat>
- Tekin, Mehmet. *Roman Sanatı Romanın Unsurları*. İstanbul: Ötüken Neşriyat, 17,2016.
- Temizkan Mehmet vd. 'Türkçe Ders Kitaplarında Yer Alan Hikâye Türündeki Metinlerin Üst Yapı Açısından Değerlendirilmesi'. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi* 3/3 (2014), 210-237. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/136956>
- Tuğba Erdem, 'Çağdaş Irak Romancılığı ve Hikâyeciliği' (Erzurum: Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2019), 10
- Türk Dili ve Edebiyatı. 'Türk Edebiyatı Org.'. Erişim 10 Şubat 2022 <https://www.turkedebiyati.org/hikâye-oyku-nedir/>
- Türkçe-Edebiyat Dersleri Kaynak Sitesi, (Erişim 15 Mart 2022) <https://www.edebiyatciyim.com/durum-hikâyesi/>
- Ürün, Adem Kazım. 'Modern Arap Edebiyatında Öne Çıkan Bazı Temalar'. Sefad 35 (2016), 135. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/227763>.
- Yalar, Mehmet. *Modern Arap Edebiyatına Giriş*. İstanbul: Emin Yayınları, 2009.
- Yazıcı, Hüseyin. "Hikâye". Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi. 17/479485. İstanbul: TDV Yayınları, 1998.
- Yıldız, Musa. "Arap Edebiyatında İlk Modern Kısa Öykü: Muhammed Teymûr'un fi'l-Kitâr'ı". Nüsha/4,45. <http://musayildiz.com.tr/public/musayildiz/makale/Arap-edebiyatin-ilk-modern-oyku.pdf>

ÖZGEÇMİŞ

Adı Soyadı : Emine AKDAĞ

Yabancı Dili : Arapça

Eğitim Durumu

Lise : Amasya/Merzifon Anadolu İmam Hatip Lisesi, 2012.

Lisans : Ondokuz Mayıs Üniversitesi, 2017.

Yüksek Lisans : Sinop Üniversitesi, 2022.

Mesleki Deneyim

İş Yeri : MEB, Merzifon Abide Hatun İlk-Ortaokulu, 2017-2018

İş Yeri : MEB, Merzifon Kutlubey Koleji, 2019-2020

İş Yeri :

Yayın Listesi :